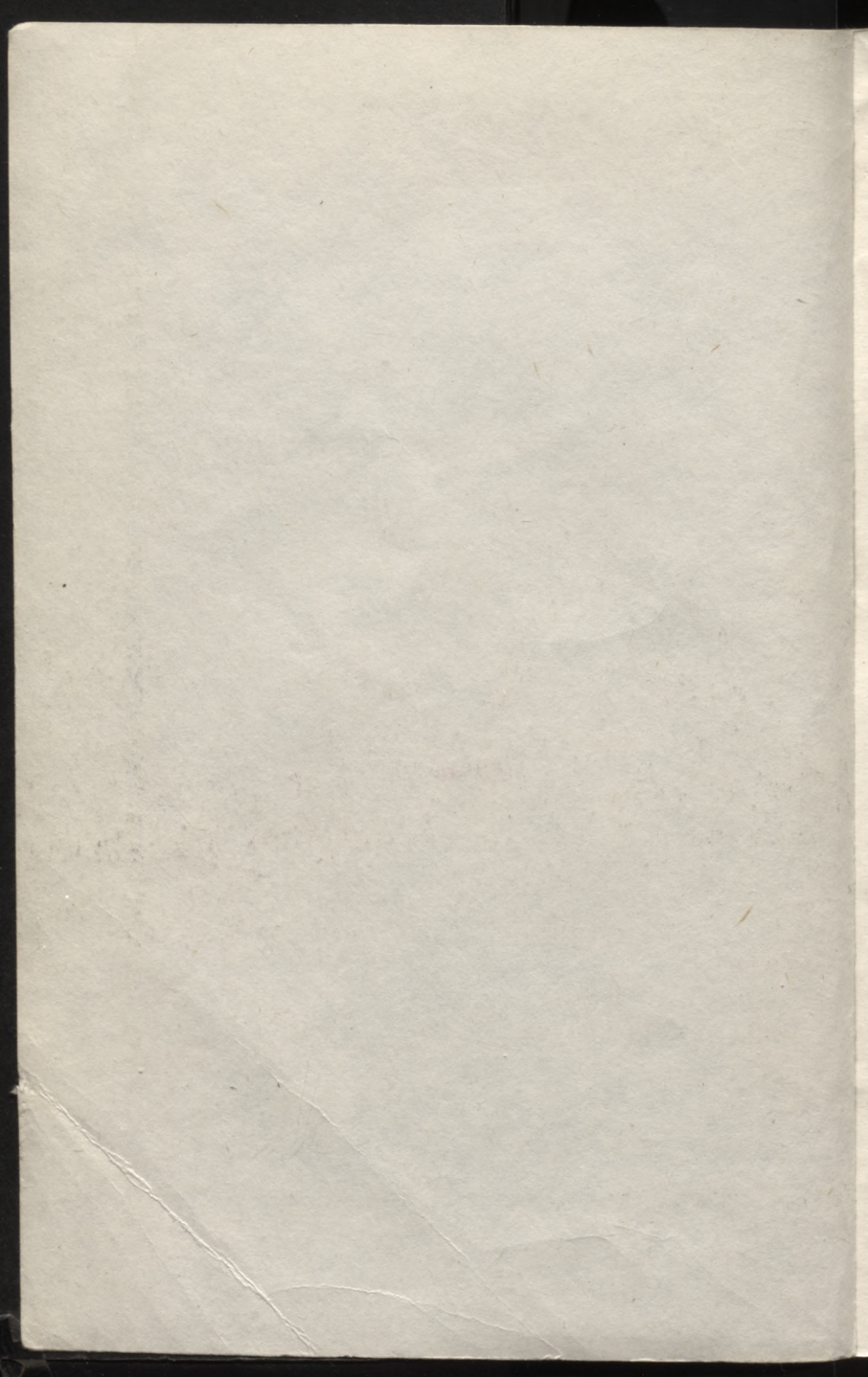


92-3

L 322



**JELGAVAS RAJONS  
1991. GADS**



92-3  
322

# JELGAVAS RAJONS 1991. GADS

Jelgavas rajona Tautas deputātu padome

LATVIJAS VALSTS  
BIBLIOTEKA

~~92~~ 17.180

0306112887

JELGAVAS RAJONS  
1991. GADS

Jelgavas rajona izdevniecība

**1991.**

Cauri auglīgajam Zemgales līdzenumam, cauri Jelgavai, gar senču pilskalniem un svētozoliem gadu simtiem rāmā tecē plūst mūsu Lielupe ar desmitām pieteku un kopskaņā veido neatkārtojamo Jelgavas rajona krāšņumu. Tajā acis priecējuši daudzi gleznotāji, arī novadnieks platonietis Ģederts Eliass, zemes spēka varenību saklausījis un literārā monumentā izteicis salgalietis dzejnieks Eduards Virza, uz mūžu atmiņā palikušas Zaļeniekos vadītās bērniības un jaunības atmiņas dzejniecei Aspazijai, Jelgavas novads un par dzimtas vietu kļuvušie Sidrabenes "Auči" veidojuši valstsvīra domu spēku Latvijas Valsts Prezidentam Jānim Čakstem. Varam būt lepni, ka dzīvojam un strādājam rajonā, kurā saknes ir tik daudziem gara milžiem. Izjūtot laikmetu elpu, rodam iedvesmu un spēku.

Ir 1991. gada rudens. Aiz loga agri nodziest dienas gaisma, un krēsla aicina apstāties, atcerēties, pārdomāt un uz darbā ieguldītā pamata domā un gribā veidot jaunā aprises.

Tauta ir cēlusies. Iezvanīts jaunās Latvijas laiks. Ar prieku, ko var izjust tikai daudz cie-

tusi, garīgi kropļota un trulai pakļāvībai bezdibenī dzīta tauta, esam apsveikuši Latvijas Republikas konstitucionālo 1991. gada 21. augusta likumu, kas pasludina Latviju par neatkarīgu, demokrātisku republiku.

Vēsturnieki gadiem ilgi un pamatīgi rakstīs par patreizējo — 1991. gadu, protams, neaizmirstot arī ceļa sākumu, kas mūs noveda līdz 21. augustam. Taču tieši pēdējā gada dramatiskās norises liek ciešāk sakļaut rokas un prātus, lai mēs kopā kā viens veselums varam ieiet pa brīvības atvērtajiem vārtiem un mūsu tēvu un vectēvu jau sen lolotajā valstī mierīgi dzīvot un raženi strādāt. Mēs nedrīkstam aizmirst 1991. gada janvāra dienas, ienaidnieku lodes un to upurus, nedrīkstam aizmirst aizstāvību barikāžu dienās un vergu valgu, kuru ap tautas kaklu vija pučisti šā gada augustā. To izmeklētāji vēl izzina, un noziedzniekiem spriedumu noteiks tiesa. Taču mūsu ziņā ir modrība un brīvības aizstāvība.

Rajona un pagastu pašvaldības kopš ievēlēšanas 1989.gada 10. decembrī ir gājušas jauncelsmes ceļu, domājot par sabiedrības labklājību, cik tas ir bijis iespējams šajos politiskajos

un ekonomiskajos apstākļos. Pāri visam mūsu pienākums — ar nosvērtu domu Latvijas labā radīt un veicināt iniciatīvu, kas rada labāku, gaišāku un morāli tīrāku dzīvi katrā pagastā, katrā sētā un ģimenē. Ar mūsu labo gribu un darbu varam panākt ļoti daudz.

Mūsu izdevumu “Jelgavas rajons 1991. gadā” nododam rajona un pagastu pašvaldību darbiniekiem, iedzīvotājiem un ciemiņiem kā laikmeta dokumentu, kas var kalpot par bāzi aizvadītā, pašreizējā un topošā salīdzināšanai. Arī šī izdevuma tapšanā šķēršļus radīja janvāra dienu notikumi un to nodarījumi Latvijas poligrāfijai, turklāt ar ilgstošām sekām. Taču esam gandarīti par galarezultātu. Izsaku pateicību visiem pašvaldību darbiniekiem, kuru sagādātie dokumenti un informācija likti izdevuma pamatos.

A. Rāviņš,

Jelgavas rajona  
Tautas deputātu padomes priekšsēdētājs



## Jelgavas rajons

Jelgavas rajons atrodas Latvijas dienvidu daļā. Kaimiņos — Dobeles, Tukuma, Rīgas un Bauskas rajons, Lietuvas Republika. Platība — 1605 kvadrātkilometri, iedzīvotāji — 39 tūkstoši.

Rajona teritorija apdzīvota jau 2. gadu tūkstoši pirms mūsu ēras. Livonijas ordenim, iekarojot Latviju, šeit bija jāizcīna sīvas kaujas ar zemgaļiem. Zināms, ka 1287. gadā kaujā pie Garozas Livonijas ordenis cieta smagu sakāvi — krita ordeņa mestrs un 33 ordeņa brāļi.

Rajons — tipisks Zemgales līdzenums, lai gan ziemeļu daļa pieskaitīta Piejūras zemienes Rīgas smiltāju (tīreļu) līdzenumam. Velēnu karbonātu augsnes un kultūraugsnes, tipiskās podzolētās, velēnu podzolētās augsnes. Vidējā gaisa temperatūra janvārī  $-5,5^{\circ}\text{C}$ , jūlijā  $+17^{\circ}\text{C}$ . Nokrišņi  $-500$   $-600$  milimetri gadā. Veģetācijas periods — 185 dienas.

Lielupe ar pietekām Sviteni, Sesavu, Vircavu, Platoni, Iecavu un Svēti. Deviņi nelieli

(līdz vienam hektāram) ezeriņi, 25 ūdenskrātuves.

Dolomita un māla atradnes Kalnciemā, māla atradnes Cenas pagastā. Daudzas (52) kūdras atradnes. Lielākās — Kaiņu purvs (3152 ha), Drabiņu purvs (1760 ha). Lielā Ķemeru tīreļu purva liegums, Lāču purva (147 ha) un Drabiņu purva dzērvenāju liegums (76 ha).

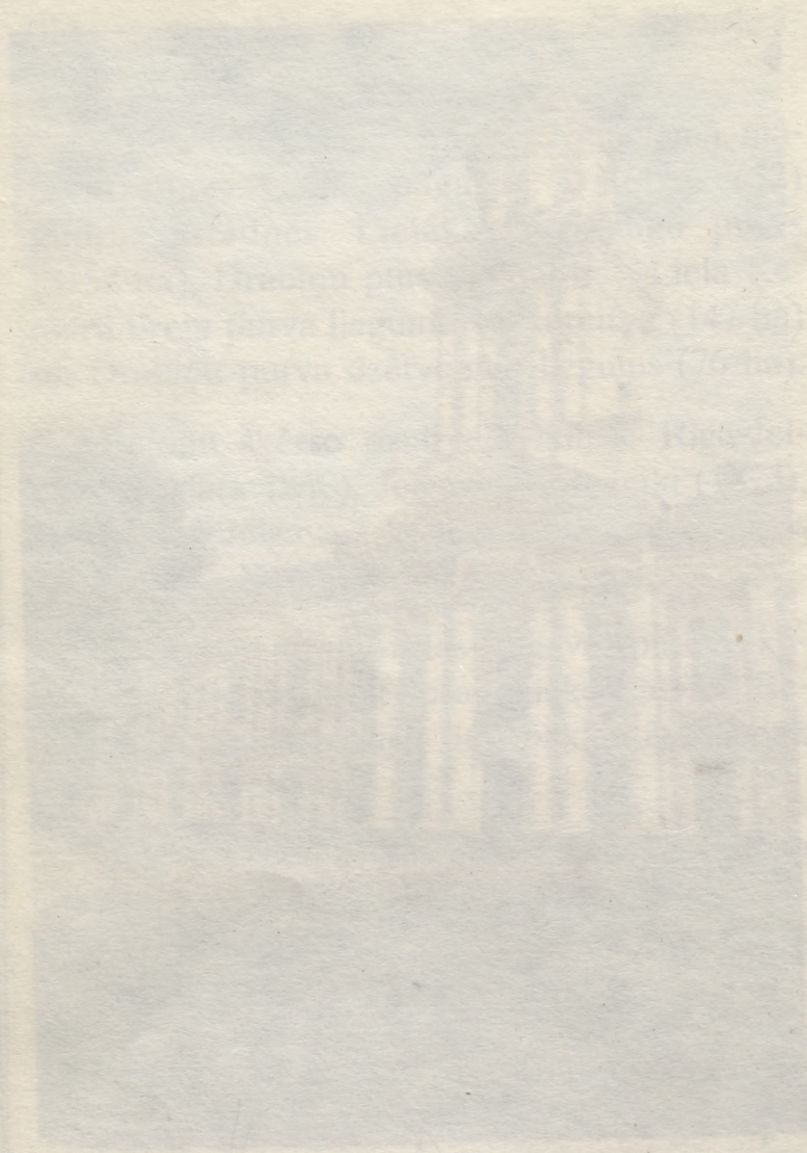
Rajonu šķērso dzelzceļa līnijas: Rīga-Jelgava (atklāta 1868), Jelgavas - Možeiki (1873), Krustpils - Jelgava - Ventspils (1902) un Rīgas - Jelgavas - Kēnigsbergas šoseja.

Rajona centrs atrodas Jelgavas pilsētā, kuras teritoriju savukārt apsaimnieko Latvijas Republikas administrācijai tieši pakļautā Jelgavas pilsētas pašvaldība.

Jelgavas pilsēta vēstures avotos pirmoreiz minēta 1265.gadā, kad Livonijas ordeņa komturis tagadējā Pils salā sāka celt koka pili, kuru izmantoja par atbalsta punktu Zemgales iekarošanai. Četrpadsmitajā gadsimtā uzcelta mūra pils, kas Ziemeļu karā nopostīta. Arī pašreiz redzamā Jelgavas pils (celta 1738.gadā pēc B. Rastrelli projekta) vairākkārt postīta. Pilī atrodas Latvijas Lauksaimniecības universitātes



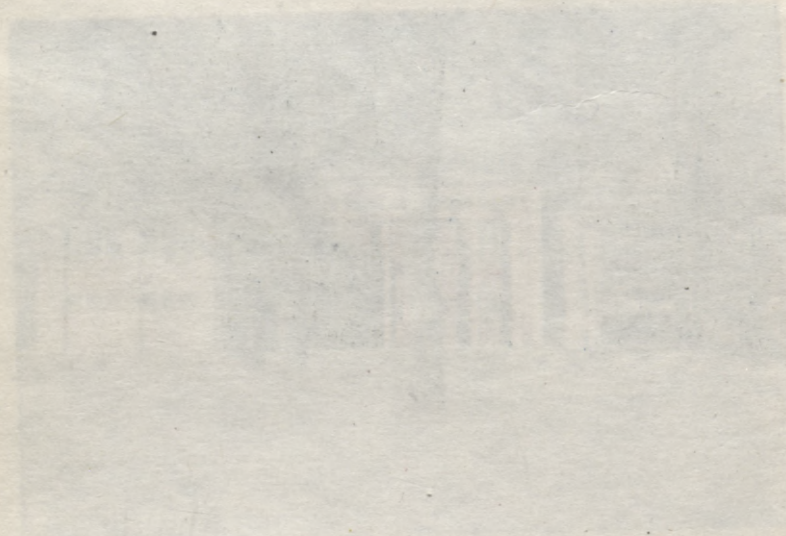
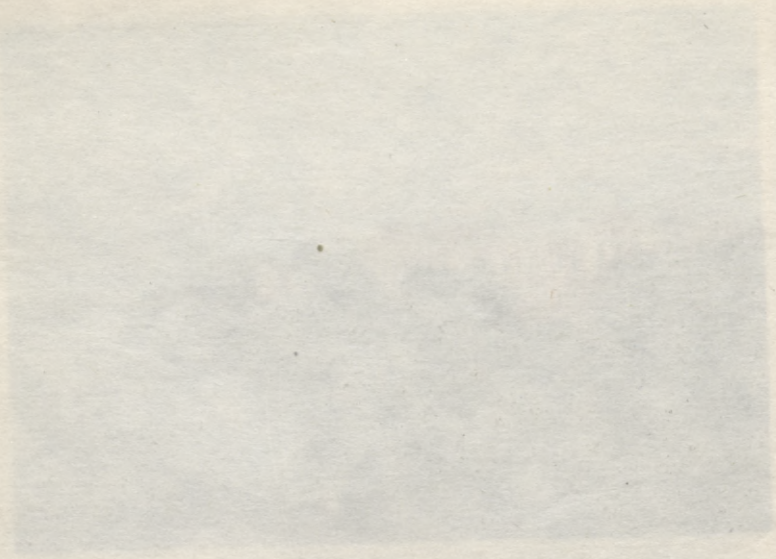
● Academia Petrina



Faint, illegible text at the bottom of the page, possibly bleed-through from the reverse side or a very faded caption.



- Jelgavas pils
- Lauktehnikas kultūras nams



*[Faint handwritten text]*

*[Faint printed text, possibly a signature or name]*

rezidence. Vēsturiska ir Jelgavas Pētera akadēmija (celta 1775. gadā par godu hercogam Pēterim Bironam). Ēku izmanto Jelgavas vēstures un mākslas muzejs.

Jelgavas pilsētā atrodas uzņēmumi, ar kuriem rajona iedzīvotājiem ir regulāra saskare — piena, gaļas un labības produktu kombināts, Lauktechnikas apvienība, cukurfabrika.

Rajonā ir 83 tūkstoši hektāru lauksaimniecībā izmantojamās zemes, no kuras 92 procenti meliorēti. Zemi izmanto kolektīvās saimniecības un uz to bāzes veidotās valsts saimniecības un agrofirmas, kā arī individuālie zemes apsaimniekotāji. Saskaņā ar likumu “Par lauksaimniecības uzņēmumu un zvejnieku kolhozu privatizāciju” norit saimniecību pārveidošanās process. Darbību uzsāk paju sabiedrības un sabiedrības ar ierobežotu atbildību. Visu lauku saimniecību galvenie ražošanas virzieni: augkopībā — graudu un cukurbiešu audzēšana, lopkopībā — piena un gaļas ražošana. 1990. gadā visu kategoriju zemes apsaimniekotāji ieguva 104685 tonnas graudu (klēts svarā), 98405 tonnas cukurbiešu, 84104 tonnas piena un 18901 tonnu gaļas.

Vadoties no Latvijas Republikas Ministru Padomes 1991. gada 1. jūlija lēmuma, sākusies valsts īpašumu konversija. Likti pamati rajona uzņēmumu ekonomiskai sadarbībai ar ārvalstu firmām.

Nolūkā nodrošināt kolektīvus un individuālos zemes apsaimniekotājus ar tehnisko palīdzību 1967. gadā tika izveidota Jelgavas Lauktechnika. Vēlākos gados tur iekārtoja arī ražošanas bāzi, kurai Latvijā jānodrošina siena novākšana importa kombainu remonts. Šogad Republikas Lauksaimniecības ministrija un Polijas traktoru ražošanas firma noslēdza kontraktu par traktoru "URSUS-360" realizāciju Latvijas zemniekiem ar Jelgavas Lauktechnikas starpniecību.

Jelgavas rajonā nav saimniecības, kurā meliorācijas vai zemes ielabošanas darbus nebūtu veikuši Jelgavas melioratīvās celtniecības valsts uzņēmuma (agrāk PMK-13) — darbinieki. Lielmeliorācijā, lai dotu iespēju ierīkot detālo nosusināšanas tīklu, regulēta Vircavas, Elejas, Sesavas, Auces un Iecavas upe. Jelgavas melioratori līdz 1990. gadam nodrenējuši 77,7 tūkstošus hektāru lauksaimniecības zemju, turklāt tikai 4,8 tūkstošu hektāru ar atklāto tīklu. Nosusināti

arī 26 tūkstoši hektāru meža. Ar polderu būvi intensīvā lauksaimniecībā iesaistītas pārplūstošās Lielupes baseina palienas. No 1976. gada līdz šim izbūvēti seši polderi, kas aptver 7031 hektāru zemes (Ruduļu un Gātupes polderi darbi turpinās).

Melioratoru apsaimniekošanā atrodas Kaiģu kūdras purvs, kurā 1020 hektāru platībā kopš 1960. gada saražota 1 miljons 787 tūkstoši tonnu pakaišu kūdras.

Ceļu uzturēšanā nozīmīgus pasākumus veic Jelgavas 2. ceļu pārvalde, kuras pārziņā ir 605 kilometri vispārējas lietošanas rajona ceļu.

Rajonā ir seši rūpniecības uzņēmumi: Jelgavas virsmežniecība (agrāk Jelgavas MRS), būvkeramikas rūpnīca "Spartaks", Kalnciema būvmateriālu kombināts, labības produktu kombināts, eksperimentālā mehāniskā rūpnīca un eksperimentālais uzņēmums, Tajos 1990. gadā ražošanā strādāja 2171 cilvēks.

Rajona celtniecības organizācijas celtniecības un montāžas darbus 1990. gadā paveikušas 14 miljonu 573 tūkstošu rubļu apjomā, kas ir par 10 procentiem vairāk nekā iepriekšējā gadā.

Tirdzniecībā un sabiedriskajā ēdināšanā galvenā loma rajonā pieder patērētāju biedrībai. 93 mazumtirdzniecības un 49 sabiedriskās ēdināšanas uzņēmumos strādā 985 darbinieki, ieskaitot uzņēmumu apkalpes personālu.

Rajona iedzīvotāji medicīnisko palīdzību saņem Elejas un Kalnciema slimnīcā un pagastos iekārtotajās astoņās ambulancēs un divdesmit feldšeru — vecmāšu punktos. Rajona iedzīvotāji izmanto arī Jelgavas pilsētas slimnīcu un poliklīniku pakalpojumus.

Jelgavas rajonā ir 22 vispārizglītojošās skolas, no tām piecas vidusskolas. Rajona skolu jaunatne mācās arī Jelgavas pilsētas vidusskolās. Profesionālo izglītību iegūst Zaļenieku lauksaimniecības skolā, Jelgavas tehniskajā licejā un kaimiņu rajonu tehnikumos. Rajona jauniešiem ērti iegūst augstāko izglītību Latvijas Lauksaimniecības universitātē.

Rajona izglītības pārvalde realizē rajona deputātu 1990. gada augustā pieņemto koncepciju. Tāpēc strauji mainās skolu statuss, veidojas jaunas pamatskolas vai bērnudārzskolas. Vidusskolās 10. – 12. klasēs mācības sāk pēc izvēles priekšmetu sistēmas, krievu plūsmas

skolēni pāriet uz divpadsmitgadīgu apmācību. Visas rajona skolas ar 1991. gada 1. janvāri pārgājušas pagastu pašvaldību pārvaldē.

Rajonā darbojas 11 bērnudārzi, kuros uzturas 710 audzēkņi. Pašos pamatos izmainījies mācību un audzināšanas darba saturs gan bērnudārzos, gan skolās.

Pēc rajona izpildkomitejas reorganizācijas rajona kultūras nodaļa pārveidota par rajona padomes kultūras centru.

Kopš 1991. gada 1. janvāra rajona klubi un bibliotēkas (kopskaitā 67) atrodas pagastu pašvaldību pakļautībā. Rajona kultūras centrs ciešā sadarbībā ar pašvaldībām, nacionālajām kultūras biedrībām un citām ieinteresētajām organizācijām organizē un veic metodiskos pasākumus un īsteno valsts kultūras politikas pamatvirzienus.

Rajonā darbojas 9 kori, 5 orķestri, 4 vokālie un instrumentālie ansambļi, 3 drāmas kopas, 7 diskotēkas un 11 deju kolektīvi. Visrosīgākā kultūras dzīve rit Vircavas, Zaļenieku, Lielplatoes, Līvberzes un Glūdas pagastā.

Rajonā populārākie sporta veidi — volejbols, basketbols, vieglatlētika, brīvā cīņa, džudo, orientēšanās, riteņbraukšana, kartings un jātnieku sports. Šajās jomās strādā 21 treneris. Daudz sporta pasākumu notiek vispārizglītojošajās skolās, īpaši Aizupes un Platones deviņgadīgajās, Kalnciema, Ozolnieku un Elejas vidusskolās. Pēdējos divos gados notika rajona skolu spartakiāde 13 sporta veidos.

Nozīmīgākās sportistu uzvaras pēdējā gadā gūtas riteņbraukšanā, brīvajā cīņā, džudo, volejbolā un vieglatlētikā.

## Rajona padome un valde

Pašvaldības orgānu vēlēšanām 1989. gada 10. decembrī tika izveidots 41 vēlēšanu apgabals un rajona padomē ievēlēja 41 deputātu. Padomes konstruēšanās sesijā 1990. gada 17. janvārī par rajona padomes priekšsēdētāju ievēlēja Andri Rāviņu, par rajona izpildkomitejas priekšsēdētāju Astrīdu Kroģeri.

1991. gads ar Latvijas veidošanos par neatkarīgu, demokrātisku republiku ir vēsturisks arī Jelgavas rajona pašvaldības attīstībā. Jau pirms neatkarības pasludināšanas rajona padome 1991. gada 11. jūnija sesijā nolēma reorganizēt padomes izpildkomiteju un padomes prezidiju. Šo divu koleģiālo orgānu vietā izveidoja rajona padomes valdi. Reorganizāciju ar 1991. gada 22. augusta lēmumu, nākošā dienā pēc Latvijas pasludināšanas par neatkarīgu, demokrātisku republiku, apstiprināja Latvijas Republikas Augstākā Padome. Kopš tā laika intensīvi noris rajona un pagastu pašvaldību institūciju kompetences sadeles un pārdales process, ievērojot decentralizācijas principu un paplašinot zemākā līmeņa — pagasta - pašvaldības tiesības.

Rajona pašvaldības reorganizācijas rezultātā izveidota rajona padomes valde 13 cilvēku sastāvā un rajona revīzijas komisija 5 cilvēku sastāvā, kā arī deputātu pastāvīgās komisijas un administratīvās pārvaldes direkcijas. Rajona padomi un valdi vada priekšsēdētājs Andris Rāviņš, priekšsēdētāja vietnieks Pēteris Salkazanovs ar priekšsēdētāja palīdzi Regīnu Knabi un kancelejas vadītāju Sarmīti Grīnvaldi. Revīzijas komisijas priekšsēdētāja — Aina Labanovska.

Rajona padomes deputāti no sava vidus izvēlējuši sešas pastāvīgās komisijas un to vadītājus. Sociālo jautājumu komisiju vada Jānis Vērzemnieks, ražošanas jautājumu komisiju — Andrejs Garančs, likumības komisiju — Guntis Kupčs, ekonomikas un finanšu komisiju — Vilis Ļevčenoks, vides aizsardzības komisiju — Edgars Turks un mandātu un ētikas komisiju — Pēteris Grūbe.

Administratīvās pārvaldes balsti ir rajona padomes nodibinātie trīs departamenti un viena pārvalde ar departamenta statusu. Ekonomikas un finanšu departamentu vada departamenta direktors Juris Zaharovs, sociālo jautājumu departamentu — Ārija Geidāne,

celtniecības un sakaru departamentu — Jānis Krūklītis un lauksaimniecības pārvaldi — Antons Kolnejs.

Deputātu pastāvīgo komisiju, departamentu, valdes un padomes attiecībās ir laba saskaņa, pienākumu izpratne un iniciatīva optimālāko variantu meklēšanā rajona un pagastu pašvaldību attīstībai.

Pagastu pašvaldībās (arī Kalnciema pilsētā ar lauku teritoriju) analogas institūcijas — pagasta padome un pagasta valde, kuras vada priekšsēdētājs. Pagasta darbvedību kārtot pagastvaldes sekretārs.

Kalnciema pilsētas padomes priekšsēdētājs — Juris Vīksna, sekretāre — Nadežda Vovere. Pagasta padomju priekšsēdētāji un sekretāri: Cenas pagastā — Gunārs Sproģis un Anita Bībere, Elejas — Mārīte Cimermane un Hedviga Pētersone, Glūdas — Imants Kalniņš un Dace Briņeca, Jaunsvirlaukas — Edvīns Krīgers un Fanija Šuķe, Lielplatones — Voldemārs Popils un Lidija Jančenoka, Līvberzes — Biruta Bērziņa un Helēna Orole, Ozolnieku ciematā — Māris Ainārs un Valentīna Linde, Platones pagastā — Jāzeps Ošs un Lilita Krauze, Sesa-

vas — Dzidra Zāģere un Ruta Boldiņa, Sidra-  
benes — Pēteris Salkazanovs un Ilga Jēkab-  
sone, Svētes — Gunārs Zariņš un Velga Stun-  
da, Valgundes — Juris Silis un Aina Briede,  
Vilces — Daumants Olte un Aina Nekraša,  
Virnavas — Vilis Balams un Gaļina Vagina,  
Zaļenieku pagastā — Jānis Spalvēns un Vija  
Gintere.

## Kalnciems

Pilsēta ar lauku teritoriju. Šāda tipa administratīvais iedalījums ir ļoti jauns, un Kalnciema pilsētas statusu ar lauku teritorijas iekļaušanu tajā noteicis Latvijas Republikas Augstākās Padomes Prezidijs 1991. gada 14. novembrī. Jelgavas rajona iedzīvotāji kalnciemiešus var apsveikt ar rajonā izveidoto pirmo pilsētu.

Lēni, toties neatlaidīgi Kalnciems audzis, līdz kļuvis par nelielu rūpniecības pilsētiņu. Izaugsmi veicinājuši Latvijas zemes garozā atrodamie minerāli, ar kuriem Kalnciema apvidus bagātīgi apveltīts.

Kā apdzīvota vieta Kalnciems sācis veidoties XIX gs. beigās sakarā ar ķieģeļu rūpniecības attīstību bagāto māla iegulu rajonā. Ir pat zināms rūpnieks Nesterovs, kas ap 1880. gadu izveidojis rūpnīcu "Purmaļi". Kalnciema lielā māla atradne ar sarkanbrūno, limnoglaciālo slokšņu mālu apakšdaļā un pelēko, lieso Baltijas ledus ezera mālu ar saldūdens gliemeņu čaulu un augu atliekām ir plaši zināma. Zinātnieki izpētījuši, ka atradnē māla krājumi ir ap 4,5 miljoniem kubikmetru.

Blakus māla atradnēm Lielupes kreisajā krastā atrodas augšdevona Daugavas svītas dolomitu iegula, kuras sākotnējo krājumu 1958. gadā rēķināja 2 miljonu kubikmetru apjomā. Perspektīvā Odiņu laukuma krāja aplēsta 33 miljonu kubikmetros.

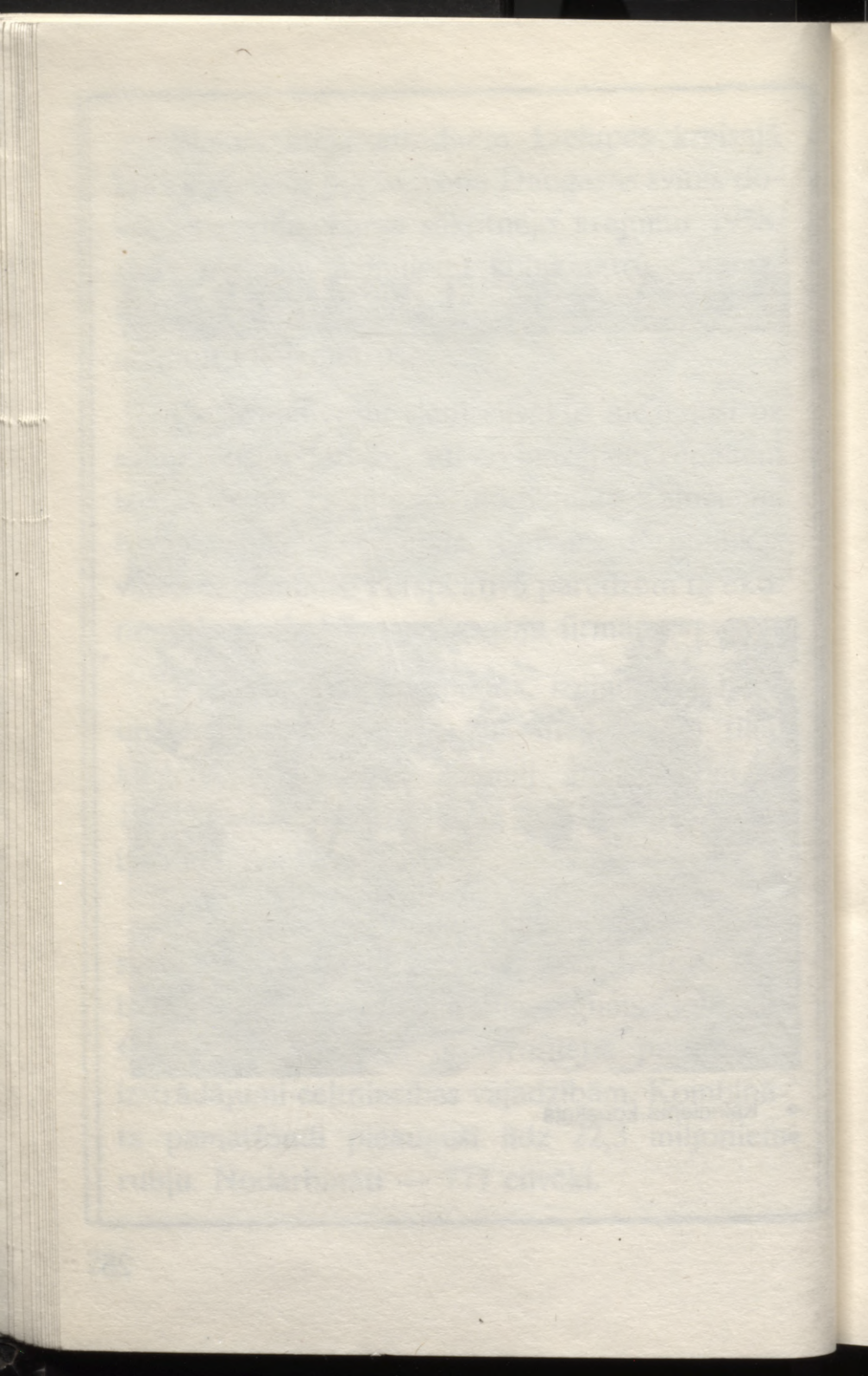
Plašie minerālu slāņi cilvēkus aicinājuši uz saimniecisku darbību, un no mazajiem rūpaliem izveidots un 1946. gadā nodibināts Kalnciema būvmateriālu kombināts, Latvijas Republikas valsts uzņēmums. Perspektīvā paredzēta tā ekonomiska sadarbība ar ārzemju firmām.

Būvmateriālu kombināts, izmantojot māla un dolomita atradnes, sākotnēji ražoja tikai ķieģeļus (1950. gadā 28 milj. gabalu), bet ar 1960. gadu sāka ražot arī minerālvati un tās izstrādājumus.

1990. gadā kombinātā bija seši galvenie izstrādājumi — māla ķieģeļi, minerālvate un tās izstrādājumi, neaustais grīdas segums, dolomīta šķembas, stiklaplasti un profilētie plastmasas izstrādājumi celtniecības vajadzībām. Kombināta pamatfondi pieauguši līdz 22,3 miljoniem rubļu. Nodarbināti — 777 cilvēki.

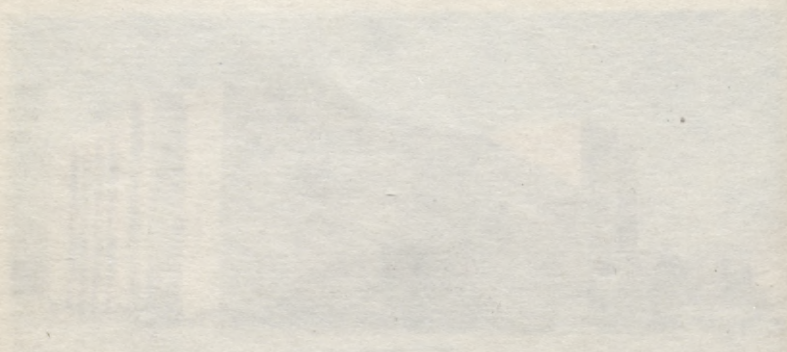
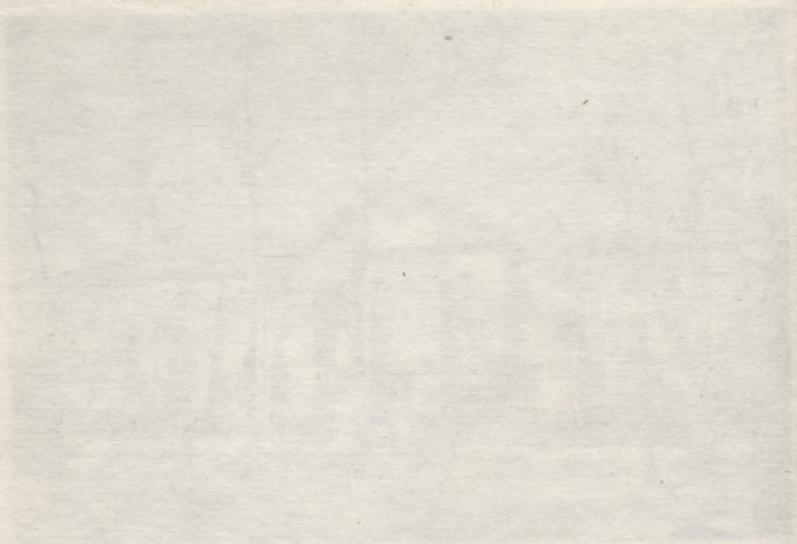


● Kalnciema kopskats  
●





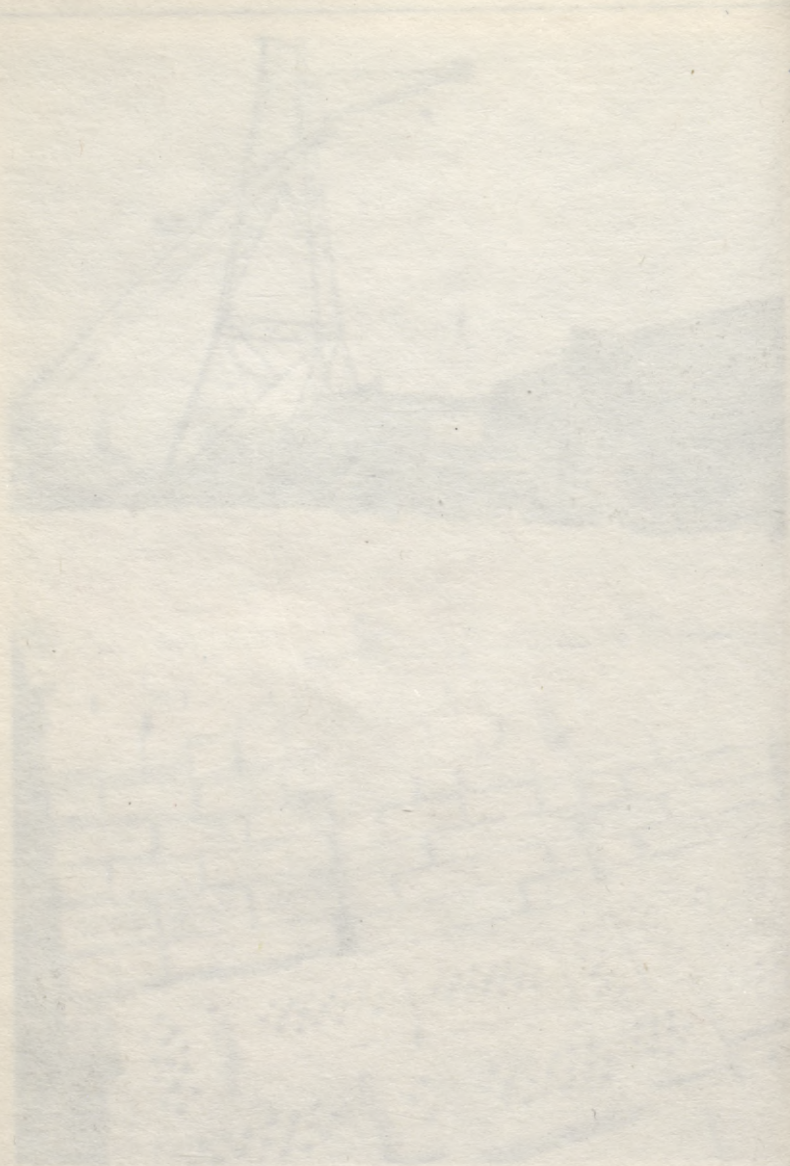
- Kalnciema slimnīca
- Sadzīves pakalpojumu nams



Printed and Published by  
J. B. Lippincott & Co., Philadelphia, Pa.



- Kalnciema ķieģeļi plaši pazīstami un izmantoti tūkstošos jaunceltņū



THE UNIVERSITY OF CHICAGO LIBRARY  
1200 EAST 58TH STREET  
CHICAGO, ILL. 60637

Paplašinoties ražošanai, pakāpeniski pieauga strādnieku skaits, cēla dzīvojamās mājas, atvēra slimnīcu, vidusskolu, ēdnīcas un veikalus. Kalnciemam 1949. gadā piešķīra pilsētciemata tiesības, un tās pastāvēja līdz pārvēršanai par pilsētu ar lauku teritoriju.

Divām trešdaļām ciemata iedzīvotāju darbs rūpnieciskajā ražošanā ir galvenais ienākuma avots. No 2886 ciemata iedzīvotājiem (1991. gada 1. janvārī) 2587 dzīvoja koncentrēti teritorijā starp šoseju un Lielupi, kur izvietotas gan Kalnciema būvmateriālu kombināta ražotnes, gan sabiedriskās sfēras objekti — Kaiģu vidusskola, slimnīca, divi bērnudārzi, desmit veikali, pasts un sadzīves pakalpojumu paviljons. Visai šai teritorijai ir vienots apbūves risinājums un kopējas komunikācijas. Iedzīvotāju koncentrācija un viņu dzīvesveids izvirzīja prasību šo Kalnciema daļu noteikt par pilsētas administratīvo teritoriju.

Ārpus šīs blīvi apdzīvotās rūpalu teritorijas daļa ļaužu dzīvo izteikti lauciniecišķi un viņiem blakus atrodas arī platības, kas nav piemērotas intensīvai lauksaimniecībai. Šī teritorija pieskaitīta pilsētas lauku apvidum.

Vēsturē Kalnciema vārdam ir daudz plašāks skanējums, tas nerunāja tikai par samērā mazo teritoriju, ko tagad aizņem Kalnciema pilsēta. Ar Kurzemes hercoga Ernsta Johana Birona vārdu pasaulē slavena kļuvusi Kalnciema muiža. Tajā 1690. gada 23. novembrī Karla fon Birona ģimenē dzimis Ernsts Johans, un pat pēc vācu vēsturnieku atzinuma viņa māte bijusi muižas kalpone. Otrs vēsturisks objekts — Kalnciema luterāņu baznīca. Šeit paralēli darbam Annas baznīcā Jelgavā vairāk nekā divus gadu desmitus sprediķojis vecākās paaudzes mutē par anekdotisku personu kļuvušais mācītājs Morics Vilhelms Konradijs (1821. - 1904.). Taču Kalnciems, Tīreļpurva un Ložmetējkalna tuvākais kaimiņš, tautas atmiņā vienmēr saistās ar latviešu strēlnieku varonīgajām cīņām.

## Cenas pagasts

Cenas pagasts izveidots 1954. gada beigās, teritorijā pilnīgi vai daļēji iekļaujot toreizējo Teteles, Pēternieku, Dalbes un Ozolnieku pagastu zemes. Administratīvās vienības platība ir 12,1 tūkst. hektāru, no kuriem lielāko daļu — 6,6 tūkst. hektāru — aizņem meži.

Apvidū meža bagātība noteikusi cilvēku dzīvi jau 19. gadsimta sākumā. Iekarotāji — vācu muižnieki, cenšoties ekonomiski nostiprināties, mežus nocirta un pārdeva sagatavotus kokmateriālus, bet zemi ar celmiem pārdeva iedzīvotājiem, kas tur vēlējās kļūt par zemes īpašniekiem. Cenas pagasta pamatiedzīvotāju senču lielāko daļu varam saukt par līdumniekiem. Tā veidojušās 4 – 10 hektāru lielas sīkzemnieku un amatnieku saimniecības, kuru īpašnieki gan nodarbojušies ar piena lopkopību, dārzeņu audzēšanu (sevišķi labi padevušies burkāni), gan arī piepelnījušies, piekopjot amatu, vai dodoties peļņā meža cirtēju, pludinātāju un citos darbos.

Pagastā bijušas tikai nedaudz vairāk par desmit lauku saimniecībām, kuru platība pārsniegusi 30 hektārus. Taču piespiedu kolektivizācija nežēloja arī sīkos zemes īpašniekus, un 1949. gada martā un aprīlī nodibināti septiņi kolhozi, turklāt ar odioziem nosaukumiem. Tā, vienam no Teteles pagasta kolhoziem dots nosaukums “Sirpis un āmurs”, Ozolnieku pagasta kolhozam — “Staļina ērglis”. Lai arī cik strādīgi un sīksti bijuši kolhoza strādnieki, veiksmē tos apsveikusi tikai atsevišķos gados, jo aplamā saimniekošanas sistēma ar slikto materiālo bāzi vilka uz leju. Neatlika nekas cits, kā vājos, sīkos kolhozus apvienot, pārveidojot par valsts saimniecību. Tā pagastā radās valsts saimniecība “Lielupe”, kuras ekonomiskais līmenis arī šobrīd ir zems.

Pagasta teritorijā 1913. gadā nodibināta meliorācijas un zālāju pētījumu stacija “Pēternieki”, kurā intensīva darbība norisa Latvijas brīvvalsts laikā, kad šeit strādāja Latvijas Universitātes un Lauksaimniecības Akadēmijas zinātnieki. Lielu interesi par pētījumu rezultātiem izrādījis Valsts Prezidents Kārlis Ulmanis. Pēc otrā pasaules kara pētījumi apsīkuši. Pannīkušo 828 hektāru lielo saimniecību pārņēmusi



- Cenas pagasta jaunais pašvaldības nams. Šeit telpas nevien pagasta valdei, bet arī pastam, bibliotēkai un ambulancei

*[Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page]*



- Piemineklis Latvijas brīvības cīnītājiem, kas krituši kaujās pret bermontiešiem

From the Library of the  
University of Toronto

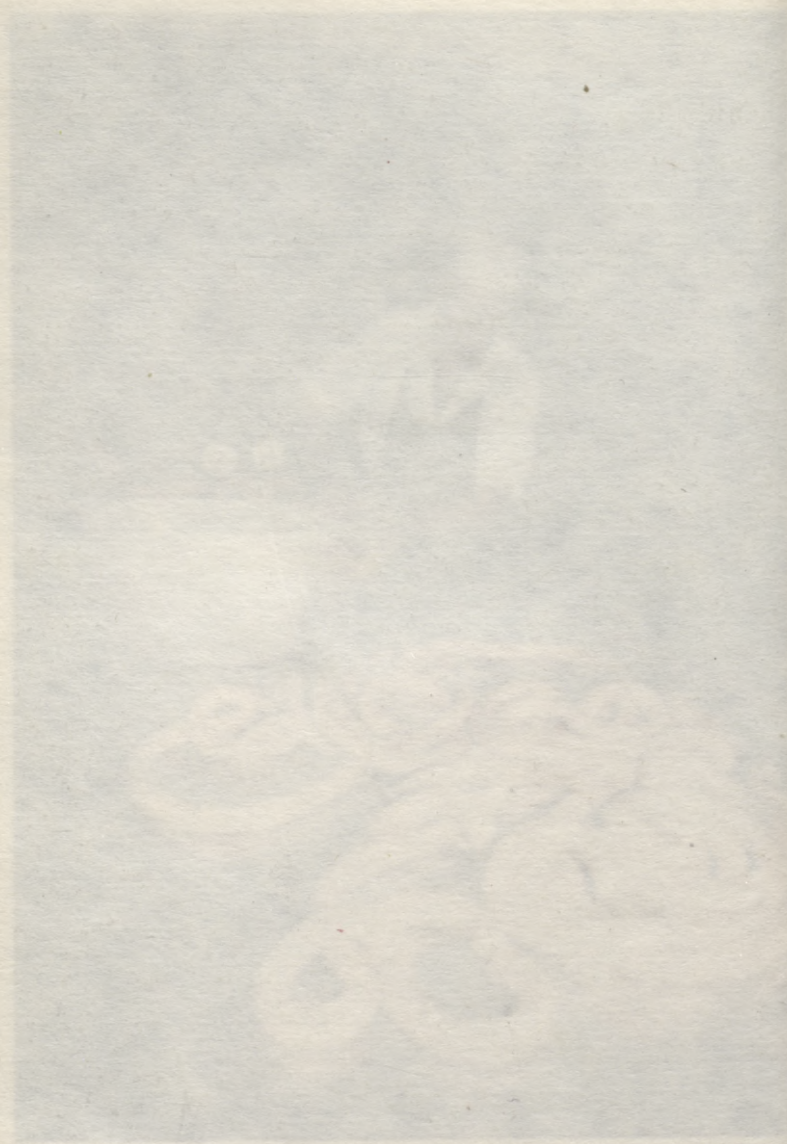


- Valsts saimniecība "Lielupe" var lepoties ar šķirmes zirgiem
- Modris Pētersons — "Lielupes" zirgkopības entuziasts





- "Lielupe" savu ekonomiku balsta arī ar desu un kūpinājuma ceħa produkcijas realizāciju



© 1910 by the Board of Regents of the University of Wisconsin  
All rights reserved. Printed in the University of Wisconsin Press

Lauktechnikas Jelgavas rajona āpvienība, ierīkojot palīgsaimniecību sava personāla apgādei. Ekonomiskai ražošanai nav pievērsta uzmanība, un piemēram, 1989. gadā palīgsaimniecība apvienībai radījusi zaudējumus.

Pateicoties atsevišķu darbinieku entuziasmam, zināšanām un darba prasmei, pagastā izveidots viens no Latvijas zirgkopības un jātnieku sporta centriem, šeit ir arī rajonā labākais šķirnes zirgu kontingents. Valsts saimniecībā "Lielupe" to panācis Modris Pētersons kopā ar savu dzīvesbiedri Guntu Bangu, Latvijas Lauksaimniecības universitātes fermā "Mušķi" — Guntis un Edīte Rozīši.

Šķiet, ka valsts lauksaimniecības vājums sekmēja zemnieku saimniecību atdzimšanu. Pirmo zemnieku saimniecību pagastā Selgu mājās (Tetelē) 1989. gada 15. februārī nodibināja Alberts Galvanovskis, sākot apstrādāt 21 hektāru zemes. Viņam radās daudz sekotāju. 1989. un 1990. gadā pagastā bija 59 zemnieku saimniecības ar 621 hektāru zemes. Jauno saimnieku rīcībā ir 36 traktori un 12 kravas automašīnas. Alberts Galvanovskis iegādājies veikalu Jelgavā, kur realizē savā un kaimiņsaimniecībās iegū-

to produkciju. Sagaidāms, ka zemes reformas rezultātā pagastā būs divi simti zemnieku saimniecību, kuras, cerams, servisam izmantos tagadējās "Lielupes" un "Pēternieku" mehāniskās darbnīcas.

Cenas pagasta teritorija izsenis ir slavēta ar vērtīgām māla atradnēm. Ķieģeļu ražošana Lielupes un Iecavas upes krastos notikusi jau 18.g.s. pirmajā pusē, bet sevišķu uzplaukumu un strauju attīstību tā guvusi 19.g.s. beigās un 20.g.s. sākumā, attīstoties Rīgai un Jelgavai. Pirms Pirmā pasaules kara pagastā darbojušās astoņas ķieģelnīcas, tajās strādājuši vairāk nekā tūkstoš strādnieku. 1939. gadā šeit nodibinātās akciju sabiedrībās ražoti 123 miljoni ķieģeļu. Pēc Otrā pasaules kara, ķieģeļu ražošanu atjaunojot, dominēja smags roku darbs, strādniekiem bija jādzīvo barakās. Šādā situācijā darbā ne labprāt gāja vietējie strādnieki, kuri bija pieraduši pie daudz kulturālākiem darba apstākļiem. To vietā ieplūda strādnieki cittautieši, kas, darbaspēka vervētāju īpaši aicināti, pameta savu dzimto pusi un bariem vien devās uz Latviju, kur viņiem apsolija pārtību un vieglu iespēju tikt pie labiekārtotiem dzīvokļiem. Viņus pagaidām apmierināja barakas. Tā

pagastā radušies 55 procenti cittautiešu un divu mācību valodu skola vienās telpās. Apvienotā rūpnīca "Spartaks" nostabilizējusies, ir rentabla (gada peļņa 3,5 milj. rubļu) un ražo miljoniem parastos un ugunsdrošos ķieģeļus un ugunsdrošās plātnes. No 1989. gada rūpnīca ir nomas uzņēmums, paaugstinājusies strādnieku atbildība, augusi viņu darba alga. Patreiz rūpnīcā veidojas akciju sabiedrība, kurā līdzdalība būs arī ārzemju kapitālam. Paredzēta jauna ceha būvniecība, tajā ražošanā ieviesīs rietumu tehnoloģiju. Pēdējo 15 gadu laikā aizvien grūtāk ir pateikt, kur beidzas Jelgavas pilsēta un sākas Cenas pagasts. Tajā aizvien vairāk ienāk pilsētas rūpniecība un uz pagasta zemes veidojas perspektīvais pilsētas rūpniecības rajons. Ar republikas stagnācijas gadu orgānu lēmumiem, bez vietējās pašvaldības piekrišanas pagastā izvietojies Dienvidu elektrisko tīklu kokapstrādes cehs, "Agroķīmija", Lauktechnikas tehnikas komplektācijas un remonta iecirkņi, ceļa zīmju izgatavotāji un "Kosmosa" ādu apstrādātāji. Lai arī šie uzņēmumi ar nodokļiem darīs bagātāku pagasta pašvaldības kasi, taču daži no šiem maksātājiem, un vispirms "Kosmos", rada nelabvēlīgu vidi, pasliktina ekoloģiskos apstāk-

ļus. Pagasta pašvaldībai ir labas attiecības ar rūpnīcas “Spartaks” administrāciju, ar kuru kopīgi risina pagasta perspektīvās attīstības plānojumu.

Pagasta 4500 iedzīvotāji galvenokārt izvietojušies četrās lielākās apdzīvotās vietās — Ānē (2100 iedzīvotāji), Lielupē (1200), Dalbē (450) un Cenās (310). Šo cilvēku kultūraprūpi neveido neviens kopīgs pagasta klubs, kaut tāds ir vajadzīgs un tā celtniecība (400 sēdvietas, deju zāle) paredzēta. Pagaidām to aizstāj rūpnīcas “Spartaks” klubs Ānē un šaurā valsts saimniecības kantora zālite. Šajā šaurībā darbojas talantīgi ansambļi un pašdarbības pulciņi. Vadītāji — Sarma Rudzutaka, Ārija Lakmute, Māris Drozdovs. Apdzīvoto vietu un to ģeogrāfiskais izvietojums arī noteicis, ka pagastā darbojas deviņi veikali, četri sadzīves pakalpojumu pieņemšanas punkti, trīs ēdnīcas, četras pasta nodaļas un tāds pat skaits telefona centrāļu. Līdzīgi strādā arī medicīnas darbinieki.

Pagasta teritoriju šķērso Rīgas — Jelgavas un Jelgavas — Krustpils dzelzceļa līnija, ir Ozolnieku, Cenās un Dalbes dzelzceļa stacijas. Satiksmes ērtības tiklab pa dzelzceļiem, kā

autoceļiem pagastā rada nemiera atmosfēru, kādu nepazīst tipiskie lauku pagasti.

Stratēģiski svarīgo un ekonomiski nozīmīgo Zemgales sirdi — Jelgavu esam centušies aizstāvēt, tāpat kā iebrucēji centušies to iekarot. Un Cenas pagasta zemē katra pēda var stāstīt par zviedru karapulkiem, par uzbrucējiem un aizstāvjiem 1812. gada karā, Pirmā un Otrā pasaules karā, par mežabrāļiem, kas nesamierinājās ar 1941. un 1949. gada deportācijām. Šo notikumu piemiņai gandrīz divi desmiti vietējās nozīmes vēstures pieminekļu. Grūti pateikt, kurš ir vairāk vai mazāk nozīmīgs — katrs runā par savu laiku. Pagasta iedzīvotāji svētu tura katra par Latvijas brīvību kritušā piemiņu, ar cilvēcisku cieņu cenšas apkopt visus karavīru kapus.



## Elejas pagasts

Vēl pirms neilga laika rakstījām — Elejas pilsētciemats. Šķiet, ka neviena Jelgavas rajona administratīvā vienība nav piedzīvojusi tik atšķirīgu statusa maiņu, kā Eleja. Sākumā pagasts, 1950. gadā pilsētciemats ar rajona centra tiesībām, bet 1956. gadā, Elejas rajonu likvidējot, vairs tikai pilsētciemats. Šāds statuss pastāvēja līdz pat 1991. gada vidum, kad pašvaldību reorganizācijas gaitā elejnieki izvēlējās atjaunot Elejas pagastu ar pagasta pašvaldības tiesībām.

Vilkudārzs, Eleja, Meitene. Ar šiem nosaukumiem saistīta vieta, ko kopumā varam saukt par Eleju ar Meitenes dzelzceļa staciju tās teritorijā. Sākotnējais nosaukums — Vilkudārzs minēts tajos laikos, kad Elejas muižas barons šeit patiesi bija ierīkojis vilku dārzu un atstatu no tā — pāvu dārzu. Par Eleju toreiz sauca tikai muižu, kuras vārds hronikās pieminēts jau 10. gadsimtā. Mums tagad zināmajā un par rajona sarīkojuma vietu pazīstamajā Elejas parkā (23 hektāru, 17 eksotiskas koku un krūmaugu sugas) ap 1860. gadu pēc slavenā itāļu izcelsmes arhitekta Džakomo Kvarengi

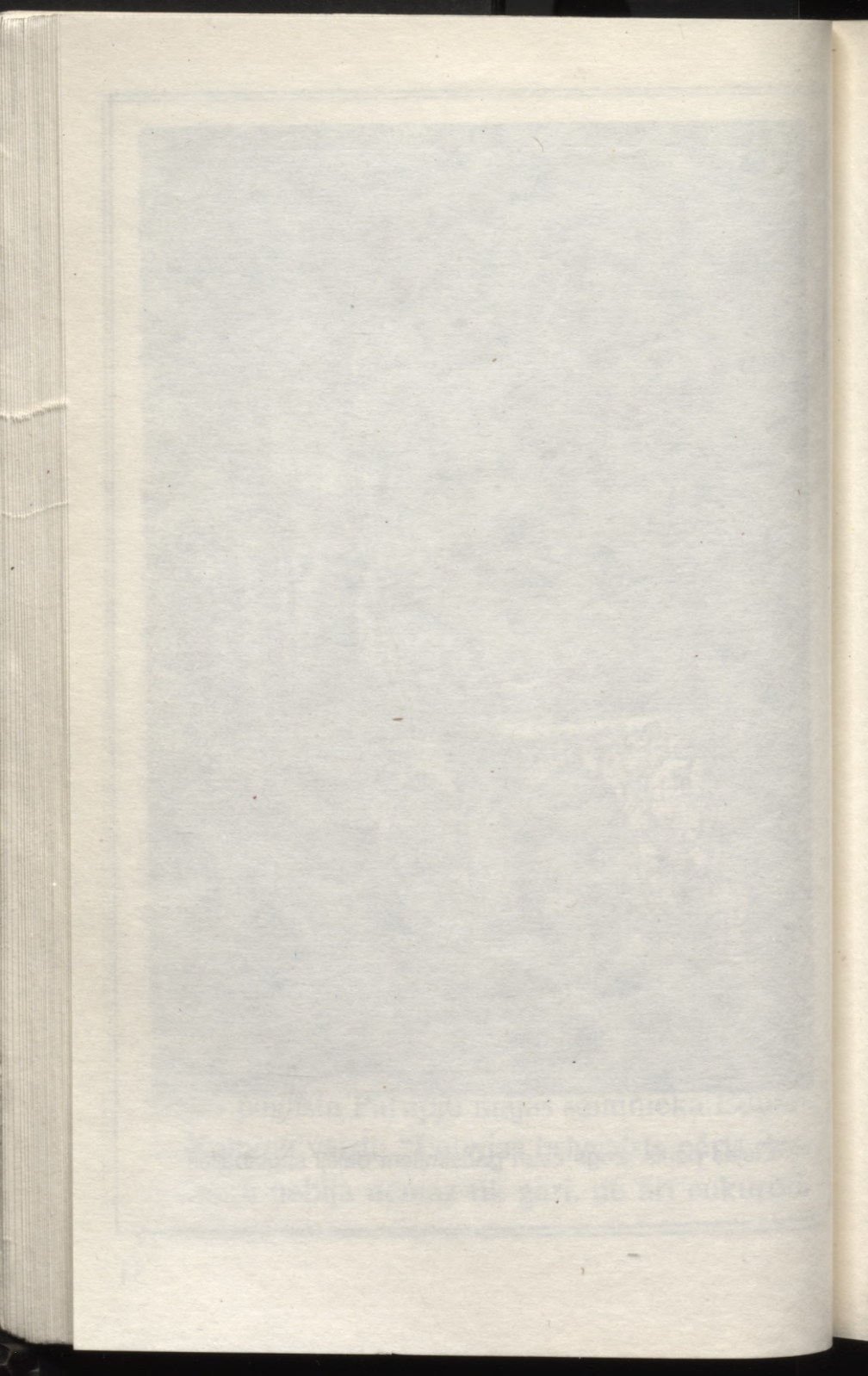
būvmeta tika uzcelta skaista un grezna pils, kur pat pulkstenis bijis neparasts. Tā sitienus varējuši dzirdēt arī leišos. Pili 1915. gadā atkāpjoties nodedzinājuši Krievijas karaspēka kazāki. Tagad atzīts, ka parkā nepieciešami restaurācijas darbi kompleksā ar pils ansambļa konservāciju un restaurāciju.

Meitenes staciju (nosaukums radies no tur bijušā Meitu kroga) atvēra pēc Jelgavas — Šauļu dzelzceļa posma izbūves 1915. gadā, un tā attīstījās gan kā robežstacija (pēdējā stacija pie Latvijas — Lietuvas robežas), gan arī kā pārkraušanas stacija sakarā ar 1916. gadā būvēto šaursliežu dzelzceļu Meitene — Bauska. Šaursliežu dzelzceļš nojaukts, izveidota asfaltēta šoseja. Pa ceļam uz Bausku redzamas dažas šaursliežu dzelzceļa ēkas (Jāņukrogs u.c.). Mazo vagoniņu vilcēju — šaursliežu lokomotīvi varam redzēt Jelgavas dzelzceļa darbnīcu teritorijā.

Tālos gadus atceroties, valsts saimniecības “Eleja” prospektā “Saimniecības 25 gadi” citēti Elejas pagasta Pārupju mājas saimnieka Eduarda Kalniņa vārdi: “Latvijas brīvvalsts pāris desmit gadi nebija nemaz tik gari, ne arī cukuroti,

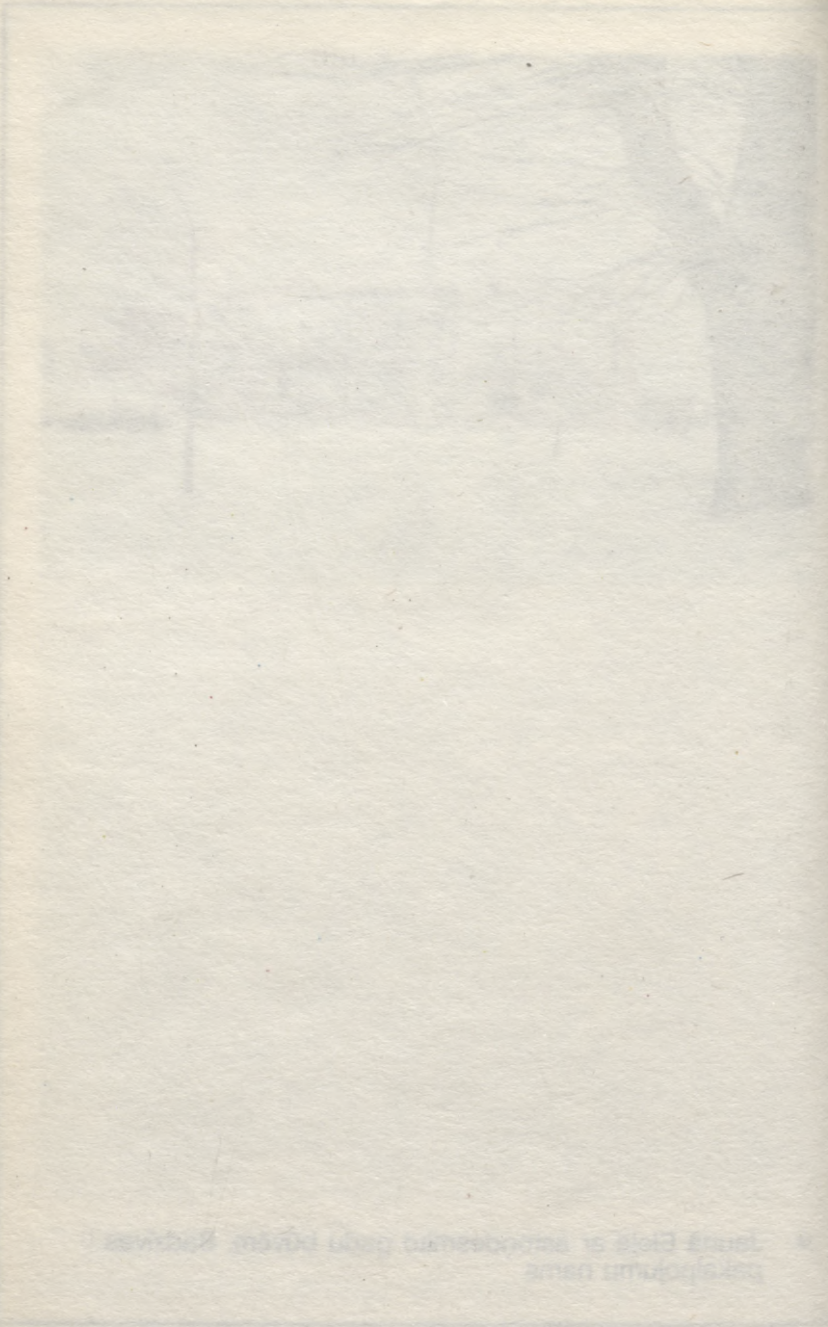


- Elejas parks. Žogs cauri gadsimtiem daļēji saglabājies





- Jaunā Eleja ar astoņdesmito gadu būvēm. Sadzīves pakalpojumu nams



Handwritten text, likely a title or description, located at the bottom of the page. The text is extremely faint and difficult to read, appearing to be written in a cursive or semi-cursive hand.

kaut cukuru no Latvijas trijām cukurfabrikām varējām lietot, cik tīk. Bija rindas, kaut tepat pie Meitenes stacijas ar zemnieku pajūgiem. Dažreiz sāka piebraukt jau no pusnakts, lai pārdotu labību vai eksportam audzētu bekoncūku. Bija ražojumi, bet ne katru gadu tos varēja izdevīgi pārdot. Un tajā pat laikā bija vajadzīga nauda — ciematā aicināja koopepatīvie un privātie veikali, arī krodziņi un lepnaiss Meitenes dzelzceļa stacijas restorāns ...”

Patreiz visa tirdzniecība ir rajona patērētāju biedrības rokās. Elejas ciemata centrā atvērta universālveikals ar septiņām nodaļām, mēbeļu, saimniecības preču, komisijas, juvelieru un gastronomijas veikali.

Patērētāju biedrība kārtota arī sabiedrisko ēdināšanu un Elejā ir ēdnīca ar 60 vietām, kafejnīca un bufete. Drēbnieki, šuvējas un frizieris, apvienojušies sadzīves pakalpojumu kombināta uzņēmumā, strādā speciāli šim nolūkam celtajā namā.

Elejas desas, Elejas maize, smalkmaizītes un cepumi — ar tādiem ražojumiem apgādā patērētāju biedrības desu cehts, maiznīca un konditoreja.

Vidusskolā mācības norit atsevišķi latviešu un krievu valodā. Skolu apmeklē bērni no plašas apkārtnes, tāpēc saspīestība bija liela un līdz 1990./91. mācību gada beigām klases bija izvietotas trijās ēkās un mācības notika divās maiņās. Ar 1991./92. mācību gadu, izmantojot bērnudārza un internāta telpas un pārveidojot mācības bērnudārzā, vidusskolā darbs divās maiņās vairs neturpinās. Skolā mācās 772 skolēni, strādā 68 skolotāji.

Paralēli vispārizglītojošiem priekšmetiem vidusskolā māca arī lauksaimniecības mehānizāciju. Zēni, beidzot vidusskolu, reizē ar atestātu saņem arī traktora vadītāja tiesības. Ciešākai sasaistei ar lauksaimniecību valsts saimniecība "Eleja" vidusskolai nodevusi divus hektārus aramzemes, kurā skola audzē saknes savam kopgaldam vai citādi zemi racionāli izmanto. Vasaras prakses laikā skolēni strādā skolas laukos vai arī apkopj lopbarības biešu sējumus kaimiņu kopsaimniecībā "Avangards".

Valsts saimniecība sevi raksturojusi savā jubilejas izdevumā. Par zemi runājot, tur sacīts: "Cik daudzās vietās tā tagad pamesta atmatā, dadžiem un nātrēm, cik daudzās vietās zemi un

sējumus nedangā automašīnas un traktori, ne-  
maz nerunājot par tām desmitām taku un ta-  
ciņu, kas ved pāri mūsu tīrumiem. Ieviests un  
ievietots vārdiņš — mūsu. Un šis mūsu īpašums  
pieder visiem un nevienam, to pa gabaliņam  
drupinam un nometam līdz ieraugam tukšumu,  
un nevaram saprast, kurš un kad to radījis. Arī  
vainīgo un vainas apziņas nav”.

Tāpēc arī no govš izslaukts tikai 3201 ki-  
lograms piena, barokļiem diennakts pieaugums  
bijis tikai 379 grami un pēdējos trijos gados  
caurmērā no katra hektāra iekulti tikai 28 cent-  
neri graudu, novākti 217,6 centneri cukurbiešu.

Vājās valsts saimniecības vietā laukos vei-  
dojas jaunas zemnieku saimniecības. To veiksmi  
varēsīm vērtēt pēc dažiem gadiem.

Dzelzceļa līnijā un automaģistrālē kustība  
neapklust ne dienu, ne nakti. Meitenes stacijā  
varam redzēt pasažieru vilcienus, kas ceļotājus  
ved uz Rīgu, Krustpili, Viļņu, Kaļiņingradu,  
Simferopoli, Gomeļu, Ļvovu, Tallinu, Kijevu un  
Adleru. Autobusi kursē uz Elejai tuvējiem lau-  
ku rajoniem, arī uz Jelgavu, Bausku, Dobeli,  
Šauļiem, Panevēžu, Kauņu, Rīgu, Tallinu, Viļ-  
ņu, Jonišķiem un Kaļiņingradu. Cilvēku pieplū-

dums prasa pastiprināt prasības kārtības jomā. Tāpēc Elejā nodibināta reģionāla milicijas nodaļa.

Par sakariem rūpējas līniju tehniskais iecirknis. Elejas zonā ir 1800 telefona abonenti. Sakaru nodaļas četrpadsmit darbinieki apkalpo divus tūkstošus laikrakstu un žurnālu lasītājus, korespondences un pensiju saņēmējus.

Medicīnisko palīdzību sniedz slimnīca (40 gultas) un poliklīnika, kurā maiņā var apkalpot 150 pacientu. Slimnīca iekārtota pielāgotā ēkā, tās tehniskais stāvoklis ir neapmierinošs. Toties poliklīnika 1982. gadā celta pēc tipveida projekta. Šeit ievietojusies arī aptieka, ja ne uz palikšanu, tad vismaz savas atsevišķās ēkās kapitāļremonta laikā.

Elejā izjūtamās neērtības kultūras pasākumu organizēšanā. Vienīgais klubs atrodas parkā, tālu no centra, pieder valsts saimniecībai. Tur ir sekla skatuve un zāle ar 300 sēdvietām. Darbojas bērnu un pieaugušo ritmikas grupas, jauniešu tautas deju kolektīvs, diskotēka. Individuāli strādā dzintara tautas daiļamata meistare Ilga Čerepa un kokapstrādes meistars Jānis Caune. Par grāmatu mīļotājiem rūpējas

bērnu un pieaugušo bibliotēku darbinieki, kas apkalpo pāri 1200 lasītāju.

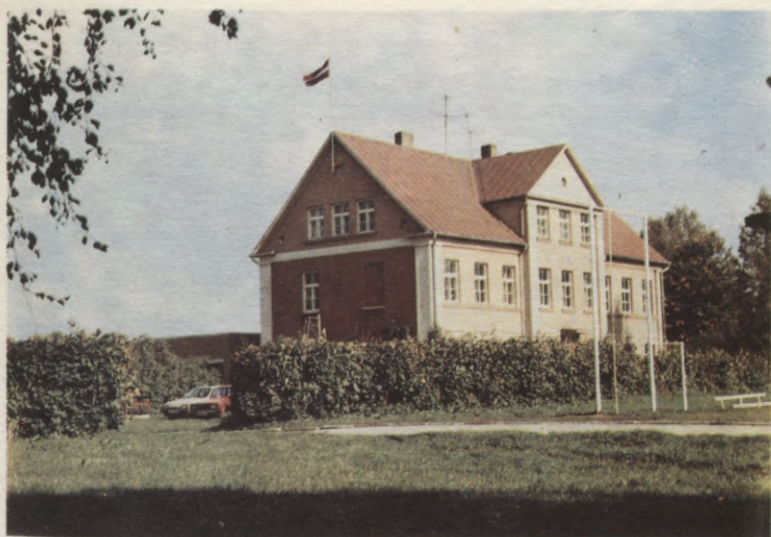
Kristīgo garīgumu elejnīeki smeļas Sesavas baznīcā, kas celta 1633. gadā gotikas stilā ar barokā veidoto torni. Tajā skan 1932.gadā no draudzes locekļu labprātīgajiem ziedojumiem Dievam par godu gādāts zvans. (Tā lasāms uzrakstā uz zvana). Tur arī mākslas pieminekļi — kristāmie trauki un vīna biķeris. Kopš baznīca celta, tā nekad nav pārtraukusi darboties. Katra mēneša otrajā un ceturtajā svētdienā dievkalpojums pulcējas vairāk nekā 80 draudzes locekļi. Aizvadītajā gadā šeit laulāti vairāki pāri, kristīti deviņpadsmit bērni.



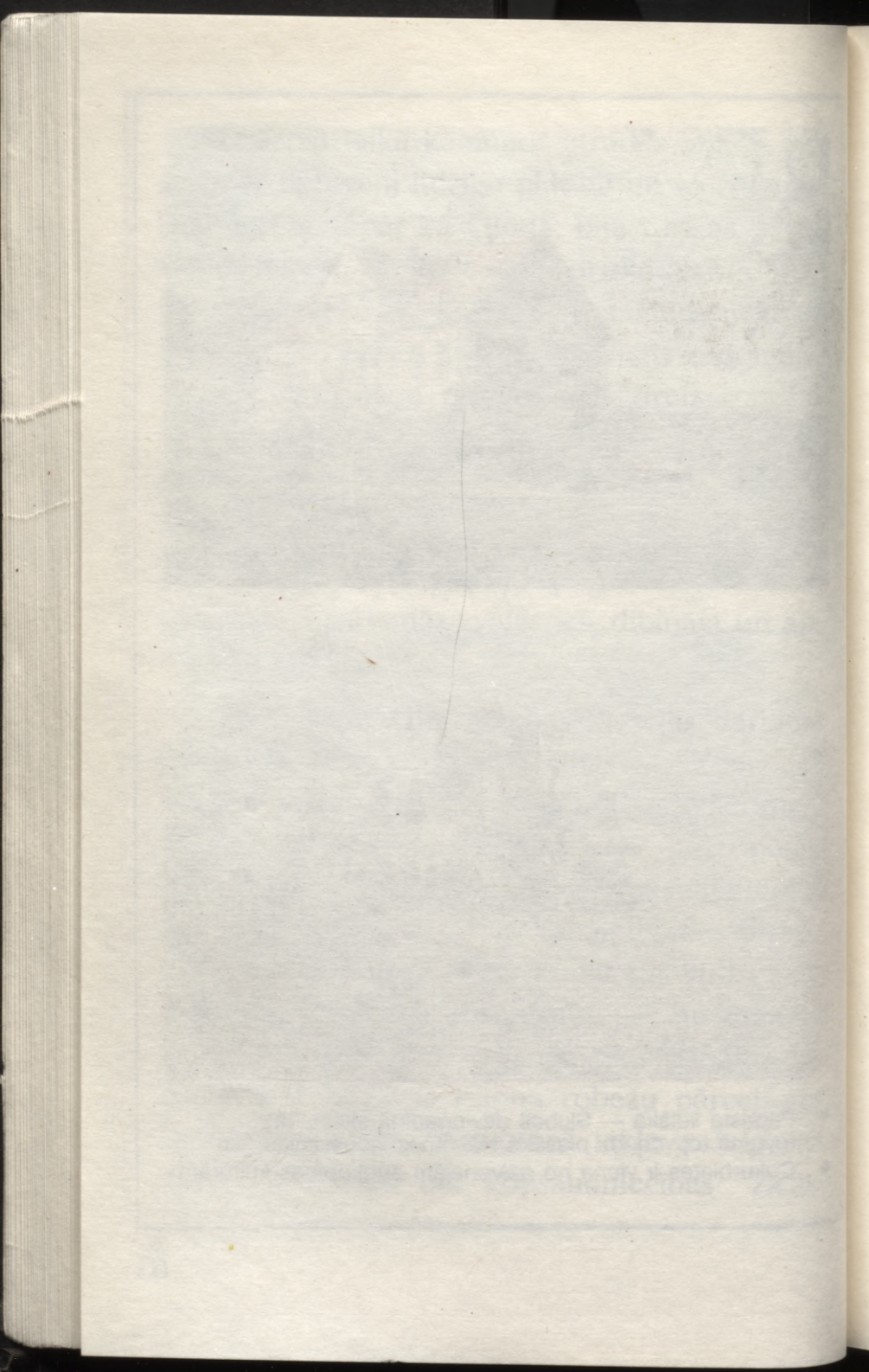
## Glūdas pagasts

Arhitekti Ilze Janele un Andris Cinis kopā ar vēstures pētniekiem periodiski strādāja Glūdas pagastā Bramberģes muižas ēku kompleksa izpētē un secināja, ka šis 16.-17. gadsimtu mijā veidotais ansamblis ir unikāls Kurzemes hercogistes būvmākslas piemineklis. Muižā bijusi viena no bagātākajām hercoga Jēkaba muižām, un tās veidojumi ir vienīgie tāda veida visā Latvijā. Šeit konstatēta interjera bagātība — balto podiņu krāsnis ar zaļām puķēm, puķotas zīda tapetes, īpatnēji krāsojumi. Šajā ansamblī (pilī) ilgāku laiku atradās pagasta administrācijas (pagasta valdes, izpildkomitejas) sēdeklis. Arī pagastam diezgan ilgu laiku bija Bramberģes vārds. Pirms pirmā pasaules kara vācu valodā pagasta nosaukumu rakstīja vēl pilnīgāk — Brandenburg. Ar Glūdas vārdu pagasts noslēdza savu brīvo dzīvi 1940.gada 17. jūnijā PSRS spēkiem okupējot Latviju. Tajā laikā pagasts bija 63 kvadrātkilometru liels, un šeit dzīvoja 1200 iedzīvotāju.



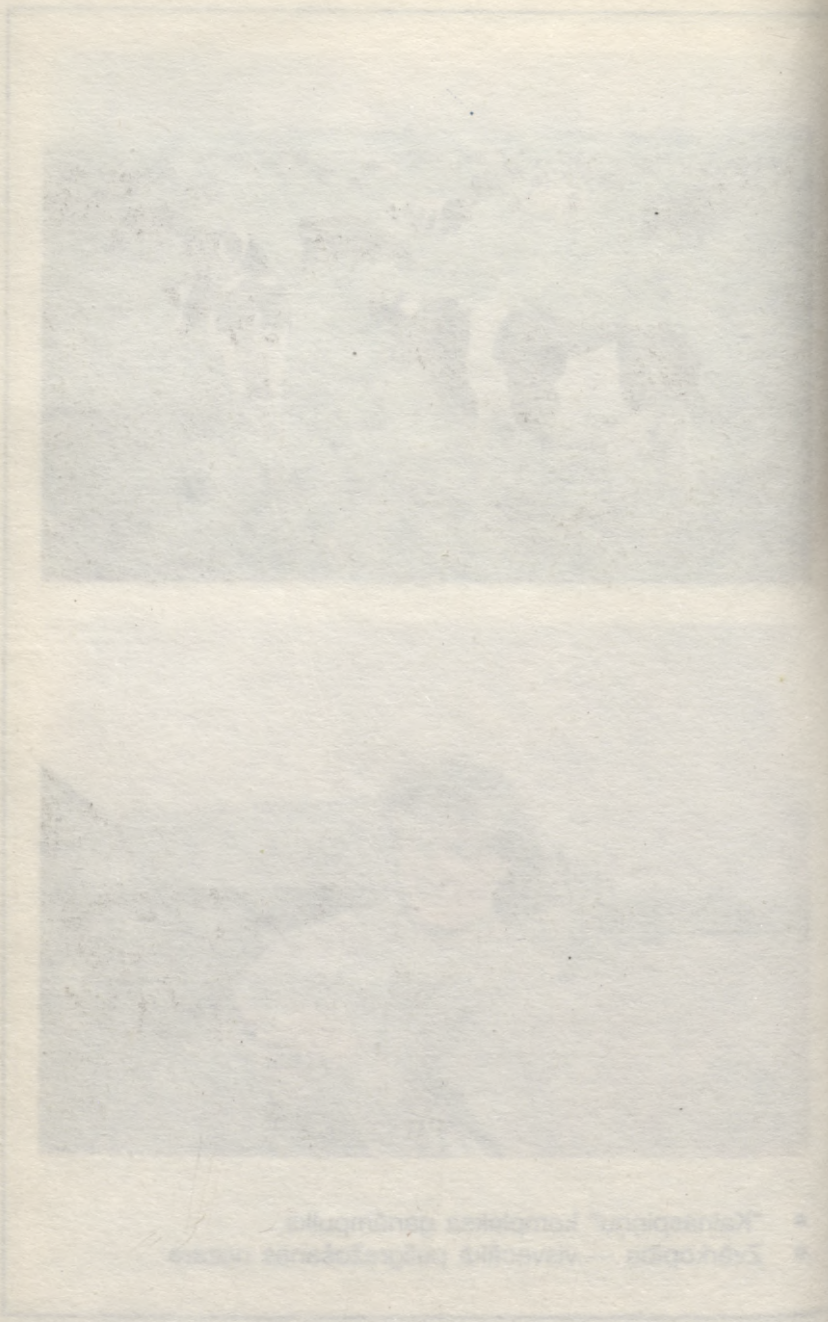


- Pagasta lielākā — Šķibes deviņgadīgā skola. Tās tuvumā top daudz plašāka Nākotnes vidusskolas ēka
- Cukurbietes ir viena no galvenajām augkopības kultūrām





- "Kalnaspīņņu" kompleksa ganāmpulks
- Zvērkopība — visvecākā palīgražošanas nozare



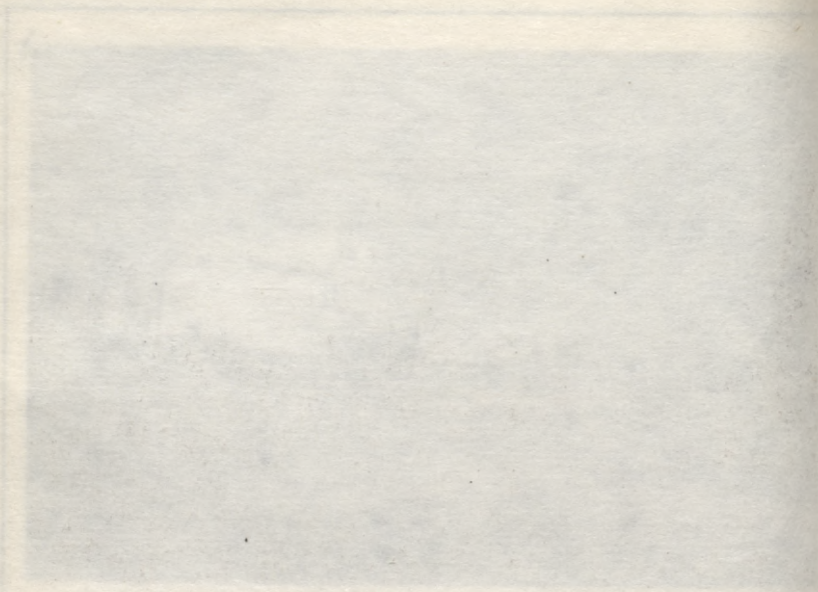
\* Keltische Kunst  
\* Keltische Kunst



bet šeit mēnās pagasta sabiedrības ir būti  
"Nākotne" un "Zemgale", taču tajos vērojams  
kā pat nevar sākt. Arī līdzināties ir pat  
vēlējums, no tālāk apraides nāvēs šīs  
dēļ. Taču cits cits nepazīst, šķiet, ka ir  
kāpēc tajā traucējošie faktori pagasta daļē  
nepazīst vēl ilgā laikā. Taču tā nav tikai  
pazīst, bet visur kur līdzīgi veidots ir tas  
kāpēc.

Jaunā vidusskola, kas tag "Nākotnes" con  
nā, doļņi so nošķirību jānēdā pasākta ik  
kāpēc. Pāreju pagasta šķēdī mācās ceturā

- Daudzas jaunceltnes ir "Nākotnes" raksturīga iezīme. Jaunā graudu kalte



Centre National de la Recherche Scientifique  
Paris, France

gale” un “Sarkanais stars” — kaimiņu kop-saimniecības paspārnē. Radās un joprojām pastāv viena saimniecība “Nākotne”, tagad jau pārtapusi par agrofirmu un ir ceļā uz paju sabiedrības veidošanu.

Lielsaimniecības ražošana organizēta trijos teritoriālos iecirkņos, agrāko mazāko saimniecību robežās, kopā saturot tur izveidojušos kolektīvus. Nošķirti savos cehos strādā palīgražotāji. Strādā daudz iebraucēju no Jelgavas un Dobeles. Izveidojušies daudzi mikrokolektīvi, bet nav vienas pagasta sabiedrības. Ir klubi “Nākotnē” un “Zemgalē”, taču tajos vienuviet visi pat nevar saiet. Arī līdzšinējās deputātu vēlēšanas un tautas aptaujas notikušas divās vietās. Ļaudis cits citu nepazīst. Šķiet, ka šie kopības izjūtu traucējošie faktori pagasta dzīvi iespaidos vēl ilgu laiku. Taču tā nav tikai Glūdas pagastā, bet visur kur līdzīgi veidotas lielas teritorijas.

Jaunā vidusskola, kas top “Nākotnes” centrā, daļēji šo nošķirtību jaunajā paaudzē likvidēs. Patreiz pagasta bērni mācās četrās — Šķibes, Glūdas, Jēkabnieku un Aizupes deviņgadīgajās skolās.

Kopš kolhozu apvienošanās pagastā saimnieciskā un sabiedriskā dzīve norit zem “Nākotnes” zīmes, jo tā ar daudz miljonu ienākumiem un lielo peļņu, kuru īpaši dod rūpnieciskās ražošanas uzņēmumi, ir spējīga uzturēt un apgādāt skolas un klubus, stimulēt izglītības, kultūras un apkalpojošās sfēras darbiniekus. Arī pagasta valdes mājvieta ir “Nākotnes” uzturētajās un apgādātajās telpās.

Pagasta valdē saglabājies rets dokuments — “Glūdas pagasta hronika”, kuras autors apkopojis datus no 1106. gada līdz Latvijas brīvvalsts pēdējiem gadiem pirms 1940. gada okupācijas. Tajā pieminēta seno pagasta iedzīvotāju līdzdalība karos un kaujās, ražas un neražas gadi, klaušu un nodokļu nasta, kā arī saimnieciskās dzīves atkopšanās, nodibinoties Latvijas valstij. Bez tam pagasta kultūrvēstures pētnieki var uzzināt pagasta apdzīvoto vietu (māju) nosaukumu veidošanās vēsturi, ļaužu cīņu par cilvēcisku dzīvi u.t.t. Šajā laikmetu liecību grāmatā šodien ar interesi varam lasīt arī šādas rindas. “Kažmēres muižas rentnieks Lamsdorfs bija ierakstījis muižas dzimtļaudīs brīvo cilvēku — amatnieku Jāni no Spāru mājām. Jānis protestēja pret šo patvarības aktu,

atteicās no kļaušām un aizgāja ar saviem diviem dēliem uz Udzes novadu. Muižas rentnieks gribēja viņu aizvest ar varu, bet Udzes muižas rentnieka aizsargāts Jānis ar diviem lieciniekiem no Kažmēres zemniekiem devās uz Jelgavu, kur virskapitānāta tiesa noskaidroja, ka Jāņa tēvs Kārlis ap 1757. gadu kā brīvs poļu tautības vīrs kopā ar savu brāli Jāni bija ieceļojis Bramberģes novadā un tur apprecējis nebrīvu latvieti. Nedz Kārlis, nedz viņa dēls Jānis, kuri jau bija pilnīgi pārlatviskojušies, nekad nebija ne raktiski, ne mutiski, ne brīvprātīgi, nedz uzaicināti piekrituši pārejai nebrīvībā. Sakarā ar to tiesa atzina Jāni un tā dēlus par brīviem vīriem un izsniedza brīvības grāmatu”.

Tiem, kas rakstīs mūsu gadsimta 40.-50. gadu kolhoznieku “atbrīvošanas” gaitu, salīdzinājumam ļoti noderēs šie Glūdas pagasta hronikas dati.

Hronists raksta, ka Pirmā pasaules kara laikā Bramberģes pagasts pārvērsts postažā. “Visi lauki nomīdīti, 26 saimniecības pilnīgi nodedzinātas un 75 procenti no pagasta iedzīvotājiem atradās bēgļu gaitās. Latviešu karavīru pulki Bramberģes pagastu no Bermonta kara-

spēka atbrīvoja 1919.gada 29.oktobrī, to pakļāva valsts centrālām iestādēm, kas to vēlāk pārdēvēja par Glūdas pagastu”.

Straujo saimniecisko izaugsmi Latvijas brīvvalsts pirmajos gados apliecina statistikas dati. Pēc piecpadsmiit gadiem šajā kara izpostītajā pagastā darbojusies viena pienotava un divas krejotavas, divas dzirnavas un pieci veikali. Proams, dati uzrādīti par to teritoriju, kas tajā laikā bija Glūdas pagastā.

Agrofirmas “Nākotne” apsaimniekotās zemes 6,4 tūkstošu hektāru platībā aizņem bijušo Glūdas un daļēji Šķibes pagastu teritoriju. Agrofirma ir nevien Latvijā vecākā, bet arī viena no visbagātākajām kopsaimniecībām. Tās darbības rentabilitāte 1990. gadā bija 62,6 procenti, peļņa — 17 miljoni rubļu. Spēcīga lauksaimniecība graudu un cukurbiešu ražas 1990. gadā 46,7 un 249 centneri no hektāra, izslaukums — 4803 kilogrami no govīm gadā), un plaši izvērsta rūpnieciskā palīgražošana. Pastāvīgi nodarbināto skaits ap 2000 cilvēku, pagasta iedzīvotāju skaits 1991. gada 1. janvārī — 3300.

## Jaunsvirlaukas pagasts

Jelgavnieki, kas sliktāk zina pilsētas robežas, domā, ka Mežciems ietilpst Jelgavas teritorijā, jo te regulāri kursē pilsētas 5. līnijas autobuss, un daudziem jelgavniekiem šeit ir ģimenes dārziņi ar vasaras mājiņām. Taču, iebraucot Mežciemā, jūs esat iebraukuši Jaunsvirlaukas pagastā un, turpinot ceļu, 24 kilometru garumā līdz pat Bauskas rajona robežai, varat iepazīties ar Jaunsvirlaukas pagasta teritoriju. Kā daudziem, arī Jaunsvirlaukas pagastam vairs nav savā laikā vēsturiski izveidotās robežas, tās pārceltas, teritorijā iekļaujot bijušo Vecsvirlaukas pagastu, kā arī daļu no Vircavas pagasta. Tagad pagasta kopplatība ir 141 kvadrātkilometru liela. Iedzīvotāju skaits — 3600.

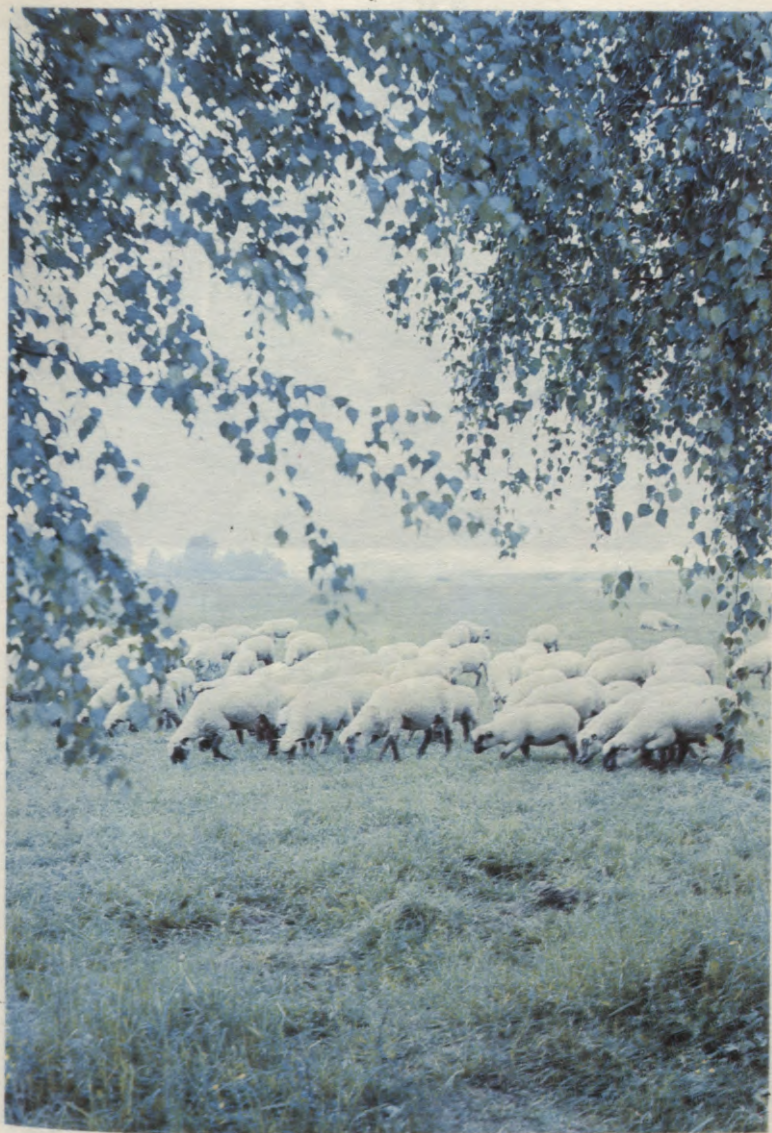
Pagastā septiņi apdzīvoto vietu centri.

Staļģene. Jaunsvirlaukas pagasta centrs ar pagasta valdi un agrofīrmi "Staļģene", kuras administrācija ar pagasta valdi draudzīgi sadzīvo vienā namā. Pirms divdesmit gadiem šeit bija maz ievērotā kolhoza "Staļģene" centrs, kurā (1969. gadā) bija tikai 122 iedzīvotāji.

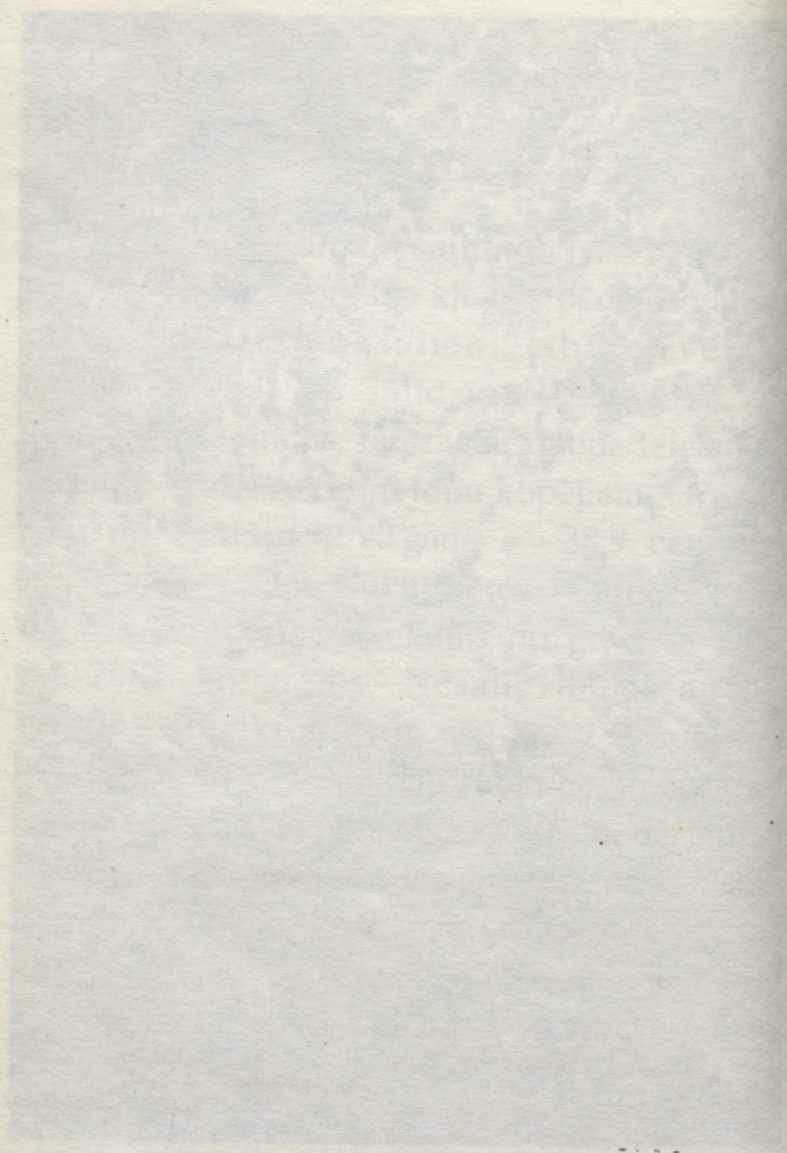
Tolaik skolā mācījās tikai 146 skolēni. Tagad Staļģenē izveidotajā ciematā (daudzdzīvokļu un viengimeņu mājās) dzīvo ap 580 cilvēku, skolā mācās 300 bērnu.

Kopsaimniecības saimnieciskā darbība sevišķi plaša un rentabla kļuvusi pēdējos gados, kad paralēli lauksaimniecībai izvērsta palīgražošana. Ja salīdzina 1990.gada un 1981.gada rādītājus, tad tagad daudz teicamāki rezultāti ir arī lauku un lopu kopējiem. Graudu raža no hektāra 1990.gadā — 38,9 centneri, 1981.gadā — 23,9. Cukurbietes — attiecīgi 353 un 275 centneri, izslaukums no govīm — 4006 un 2981 kilograms. Nesalīdzināmi auguši naudas ienākumi un peļņa. 1990. gadā “Staļģene” ar 17,9 miljonu rubļu peļņu apsteidza visas rajona saimniecības. Katra nodarbinātā vidējā izpeļņa — 563 rubļi mēnesī, kas arī bija augstākā rajona kopsaimniecībās. “Staļģene” apsaimnieko 5577 hektārus lauksaimniecībā izmantojamas zemes. Ražošanas iecirkņi ir Vecsvirlaukā (370 iedzīvotāji) un Jaunsvirlaukā (240 iedzīvotāji).

Pagasta sabiedriskā dzīve koncentrējas Staļģenē, bet klubi ir arī ražošanas iecirkņos.



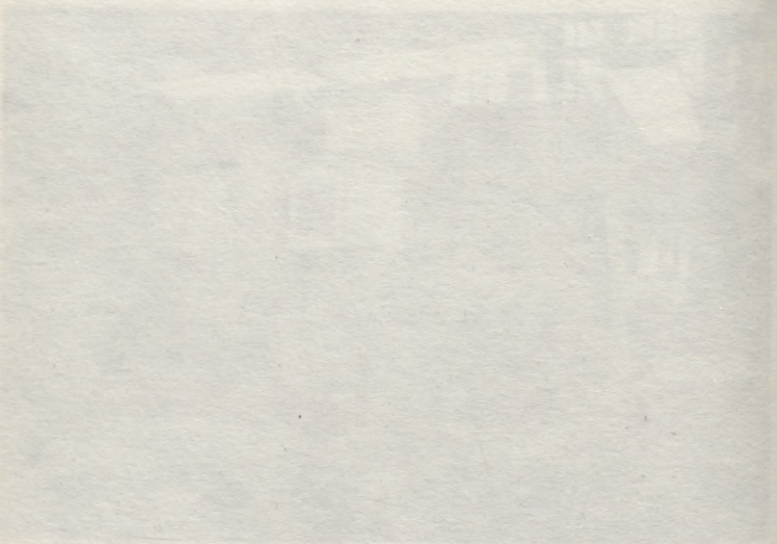
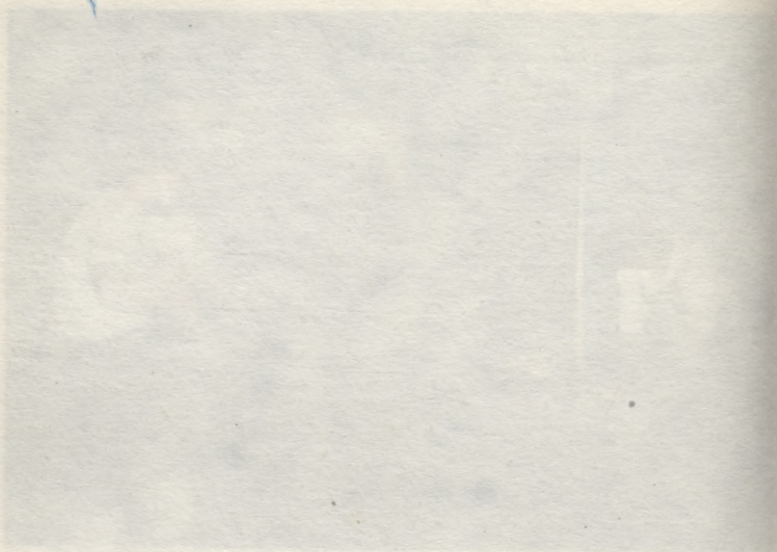
- Agrofirmā "Stalģene" varat uzzināt, ka rentabla ir arī daudzviet aizmirstā aitkopība



Faint, illegible text at the bottom of the page, possibly a signature or a small note.



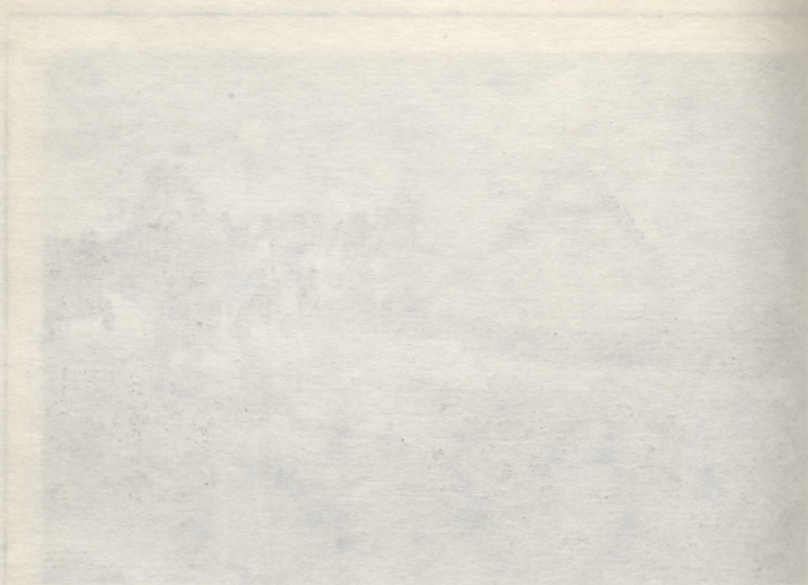
- Sev un citiem. Tā iekārtotas "Stalģenes" palignozares
- Ceptuves produkciju vietējie pērk pašu mājās, rīdzinieki — arī Vidzemes tirgus paviljonā



THE UNIVERSITY OF CHICAGO  
LIBRARY  
540 EAST 57TH STREET  
CHICAGO, ILL. 60637



- Mazajiem apmeklētājiem veltīts stūrītis Staļģenes lauku ambulancē



THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS  
CHICAGO, ILL. U.S.A.

Atsevišķos apdzīvoto vietu centros iekārtotas sakaru nodaļas (Staļģenē, Jaunsvirlaukā, Vecsvirlaukā, Lieparē un Mežciemā), patērētāju biedrības veikali (Staļģenē, Jaunsvirlaukā, Vecsvirlaukā, Dzirniekos, Kārņiņos, Mežciemā) un sadzīves pakalpojumu punkti (Staļģenē, Dzirniekos, Vecsvirlaukā un Mežciemā). Līdzīgi nokārtota arī veselības aprūpe. Staļģenē lauku ambulancei uzcelta speciāla ēka, kas arī teicami iekārtota. Pieticīgākos apstākļos pielāgotās, taču arī labi uzturētās ēkās strādā feldšeru — vecmāšu punktu darbinieki Dzirniekos, Vecsvirlaukā un Mežciemā.

Dzirnieki. Valsts saimniecības centrs pie Sesavas upes, 15 kilometrus no Jelgavas. Valsts saimniecība nodibināta sen un tā apsaimnieko 2275 hektārus lauksaimnieciski izmantojamās zemes, no kuras 1797 hektāri ir aramzeme. Saimniecības darbība pievērsta lauksaimniecībai. Tikai pēdējos pāris gados darbojas neliels gaļas pārstrādes cehs. Tāpēc arī darbinieku skaits nav liels — caurmērā gadā nodarbināti 294 strādnieki. Ražošanas līmenis nav augsts. No hektāra 1990. gadā iegūti 35 centneri graudu, 388 centneri cukurbiešu. Par

īpašu ražošanas kāpinājumu saimniecībā nevar runāt, jo pirms desmit gadiem no hektāra ieguva attiecīgi 28,3 graudu un 333 centnerus cukurbiešu. Arī izslaukumi desmit gadus palielinājušies tikai nedaudz — no 3414 kilogramiem 1981. gadā līdz 3633 kilogramiem 1991. gadā. Pēdējā gadā saimniecības rentabilitāte gan nav peļama (37 procenti), taču peļņa nav liela — 1,3 miljons rubļu. Strādnieku vidējā mēneša izpeļņa 322 rubļi.

Dzirniekos ir sava skola, kurā mācās ap 200 bērnu.

Ar lauksaimniecību un lauku ļaužu rūpēm nesaistīti ir Mežciema (460 iedzīvotāji), Bluku (400 iedzīvotāji) un Kārniņu (310 iedzīvotāji) ļaudis.

Mežciema iedzīvotāji galvenokārt nodarbināti Jelgavas virsmežniecībā, kurai šeit ir administratīvais centrs un ievērojama apjoma koku pārstrādes cehs. Izmantojot izdevīgus ģeogrāfiskos apstākļus — Jelgavas tuvumu un regulāro satiksmi ar to — daudzi iedzīvotāji strādā Jelgavas pilsētā. To pašu daļēji var teikt par Bluku un Kārniņu iedzīvotājiem, kaut arī tiem uz vietas ir darbs būvremontu iecirknī vai

uzņēmumā "Komutators". Visas šīs trīs apdzīvotās vietas labāk iederētos pilsētas un ne pagasta aprūpē. Daļēju risinājumu, šķiet, panāks, izstrādājot jauno ģenerālās attīstības plānu, kurā paredzēts Mežciemā iekļaut arī Blukas un Kārņiņus.

Jaunsvirlaukas pagasts atrodas auglīgajā Zemgales līdzenumā, kur rāmi tek Lielupe, pieņemdamā arī Īslīci, Sviteni, Lieparu, Sesavu un Vircavu. Te kopš sen seniem laikiem dzīvojuši varonīgie zemgaļi. Par senajiem zemgaļiem te runā izrakumi (Ciemaldu kapulaukā, Kakužēnu senkapos un Vedgu apmetnes vietā. Atklātas mājvietu un būvju paliekas, pavardu vietas, darba rīki, ieroči un rotaslietas. Iegūtas liecības, ka Lielupes kreisajā krastā pirms divi tūkstošiem gadu dzīvojuši senie balti.

Paaudze nomainīja paaudzi, veidojās valsts, auga cilvēku turība, paplašinājās garīgais apvārnis. Un tieši tad, kad zem sarkanbalt-sarkanā karoga saimnieciskā un sabiedriskā dzīve meta augstu vilni, komunistu organizētais iebrukums atnesa nāvi un ciešanas. Daudzās apcietināšanas un izsūtīšanas akcijas noslēdza zemniecības iznīcināšana 1949.gada 20.martā.

Agrofīrmā “Staļģene” ir shēma, kura rāda kolhozu dibināšanas un apvienošanas gaitu pagastā. Tajā redzam, ka pēc pieminētās izsūtīšanas akcijas visi zemnieki “kļuvuši par kolektīvizācijas entuziastiem” un rindā vien nākuši pie pagasta partorga ar lūgumiem pieņemt kolhozā. Tagad varam pateikt skaidri un gaiši, ka neviens negribēja iekļūt izsūtāmo sarakstos, tāpēc kolhozi auga kā sēnes pēc lietus. Lūk, kā “dibinājušies” 1949. gadā

- Jaunsvirlaukas pagasta kolhozi — “Sarkanais partizānis” — 12. martā, “Spars” — 5. aprīlī, “Staļina ceļš” — 7. aprīlī, “Drosme” — 9. aprīlī, “Zieds” — 11. aprīlī, “Kopsaimnieks” — 17. aprīlī.

Tajā pavasarī pagastā vairāk nekā 40 mājas palika tukšas, to iedzīve un mājlopi pakļauti izvazāšanai. Daļa Jaunsvirlaukas ļaužu, izsūtījumu izturējuši un pārcietuši, atgriezās savās mājās. Taču daudziem kapavieta meklējama tālajā un aukstajā Sibīrijā. Pagasta ļaudis, sanākot mirušo atceres brīžos savās kapsētās, piemin arī tos.

Atceroties Latvijas atbrīvošanas cīņas, ļaudis aizstaigā līdz Vimbu kapiem, kur guldīts

novadnieks — Lāčplēša Kara ordeņa kavalieris virsseržants Pēteris Zvaigzne, kas augsto apbalvojumu saņēmis par kauju ar Bermonta bandām Bolderājas kāpās 1919.gada 3. novembrī.

Godinot sava pagasta ļaudis, Jaunsvirlaukā atceras, ka šeit dzimis aktieris un režisors Pēteris Lūcis, literatūras kritiķis Antons Birkerts, folklorists Pēteris Birkerts, radiotehnikas celmlauzis Imants Freimanis.



## Lielplatones pagasts

Lielplatones vārds rakstos pirmo reizi minēts ap 1500.gadu, kad pagasts piederējis pie Zemgaļu Upmales valsts Sidrabenes novada. 1797. gadā Lielplatones novadā (jaunāko laiku izpratnē — pagastā) bijis 918 cilvēku (481 vīrieši, 437 sievietes), no tiem 53 cilvēki brīvie latvieši. Rakstu autors pieminējis, ka tajā laikā bez ūdensdzirnavām un Mazplatones pusmuižas pagastā bijušas divas mežsargu, divas kalēju un piecdesmit zemnieku mājas, spirta dedzinātava un pieci krogi. Salīdzinot šīs turpat divi simtu gadu vecās vēsturiskās ziņas ar mūsdienām, varam sacīt, ka pagasta iedzīvotāju skaits tikai nedaudz mainījies. 1991. gada 1. janvārī 49,8 kvadrātkilometru lielajā platībā dzīvoja 1067 cilvēki.

Pagasta platību un iedzīvotāju skaitu salīdzināt ir grūti, jo pat pēdējos 20-30 gados ļoti mainītas pagasta teritorijā organizēto valsts un kopsaimniecību robežas, un līdz ar tām mainījusies pagasta teritorija un iedzīvotāju skaits. Salīdzināšanai varam pieminēt, ka 1967. gadā pagasta teritorija bija 59,3 kvadrātkilometru lie-

la un tajā bija 1674 iedzīvotāji. Tā laika Lielplatones pagasta ļaužu lielā daļā tagad pieder citiem pagastiem. Robežu un pat pagasta nosaukuma maiņu lielplatonieši pieredzējuši arī agrāk. Piemēram, 1899. gadā Lielplatones teritorija pievienota Vilces pagastam, taču jau pēc nedaudziem gadiem — 1907. gadā atjaunots Lielplatones pagasts.

Domājot par sava pagasta vēsturi, lielplatonieši piemin vairākus izpētes darbus. Arheoloģiskos izrakumos vēstures pētnieki pagastā noteikuši “Skulmēnu”, “Čurilu-Jaunzemju” apmetņu un “Staņuvēnu” senkapu vietas, atraduši vēlā dzelzs laikmeta lieciniekus — ripas keramikas trauku lauskas un dzelzs sārni. Kultūrvēsturisko pieminekļu skaitā ir Lielplatones bijušās muižas komplekss, Lielplatones parks (18,9 hektāri, viens no lielākajiem Jelgavas rajonā) ar akmens tiltu un kapliču, Tīsu krogs.

Lielplatones pagasts atrodas Zemgales līdzenuma vidusdaļā, un šeit tiklab vasarā kā ziemā var redzēt daudzas skaistas ainavas. Tās veido meži un birzes, Platones un Sidrabes (Sidrabenes) upes, Režas, Zemdegu un Lielplatones strauti. Un vienā no visskaistākajām



- Lieplatones lopkopības izmēģinājumu stacijas administrācijas centrs. Lieplatones pils. To ieskauj lielais un skaistais parks



vietām, kur Platonē ietek Sidrabe, atrodas Lielplatones centrs, arī lopkopības izmēģinājumu stacija, kas Lielplatones vārdu darījusi plaši pazīstamu. Izmēģinājumu stacijas administrācija izvietojusies Lielplatones pilī.

Nodibinoties Latvijas valstij, agrārreformas gaitā nosakot muižām jaunu statusu, Lielplatone kļuva par selekcijas un izmēģinājumu staciju. 1940.gadā staciju uz laiku pārveidoja par mehanizācijas skolu, un tikai 1949.gadā šeit nodibināja Latvijas lopkopības un veterinārijas pētniecības institūta lopkopības izmēģinājumu staciju.

Kā visur, tā arī Lielplatoni skāra avāntūristiskie pasākumi, kuri sākās ar skaļu pašreklāmu un beidzās ar nepārdomāto eksperimentu izgāšanos un to noklusēšanu. Tā jau kopš 1949.gada te organizēja govju turēšanu bez piesiešanas, laižot lopus savā vaļā pie siena panta utt. Nejēdzīgo priekšrakstu izpildes rezultātā izmēģinājumu stacija 1964. gadā ieguva graudaugu ražu — 23,9 centnerus no hektāra, izslauca no govīm 3684 kilogramus piena. Pārāk pieticīgi (lai neteiktu vairāk) saņemts no zemes, kuras auglība novērtēta ar 66 ballēm, un no

specializētās lopkopības saimniecības lopiem. Kaut arī vēl tagad stacija nav pa īstam atkopusies, 1990.gadā caurmērā no hektāra iegūti 42,3 centneri graudu, no govīm izslaukti — 5146 kilogrami piena.

Pagastā kopš 1989. gada veidojas zemnieku saimniecības. Pirmajos divos — 1989. un 1990. gadā saimniekošanu uzsākuši 20 zemnieki, bet 1991. gadā jau pirmajos četros mēnešos viņu pēdās gatavojās iet vēl 50 zemnieku ģimenes.

Lielplatones pagasts, protams, nebija izņēmums varas organizētajās cilvēku izsūtīšanas akcijās. Paņēma, aizveda, spīdzināja, nomocīja ... Desmitiem māju pavardi palika auksti, desmitiem māju vairs nebija saimnieku. Taču daba nemīl tukšumu, un uz Lielplatoni devās komunistu varas sauktie un aicinātie no citas vides. Tāpēc tagad Lielplatones pagastā ir tikai 59 procenti latviešu.

Vienlaicīgi ar zemnieku kustības atdzimšanu mājās gatavojas atgriezties 29 saimnieki, kas pārcietuši izsūtīšanas mokas.

Skola ir katra pagasta pati pirmā nepieciešamība. Lielplatones pagastam savas skolas nav. Tīšos gan izveidota pamatskola, bet tajā

mācās garīgi atpalikuši bērni no visa rajona. Vēl 1966./67. mācību gadā strādāja Ābelītes un Lielplatones pamatskolas, Lielplatones astoņgadīgā skola, un tajās mācijās 197 skolēni. Taču modē nākusi lielummānija visas šīs skolas likvidēja, Ābelītes (īstā vārdā Jaunplatones) pamatskolas ēku arī nojauca. Par atmiņu palikuši skolas stādījumi. Dzīves atjaunotāji tagad, 1991./92. mācību gadā, izmēģinājumu stacijas bērnodārzu pārvērš par skolu ar pirmajām klasītēm un domā ar laiku atjaunot sava pagasta deviņgadīgo skolu. Līdz tam laikam bērniem būs jāmēro ceļš, tāpat kā līdz šim jau daudzus gadus, līdz Elejas un Platones skolai.

Jūs varat cik tik šķirstīt sakaru nodaļu vai telefona centrāļu sarakstus, taču Lielplatoni nekur neatradīsiet. Tādu vietu sakarnieki nepazīst. Viņiem ir — Stūri. Kāpēc? Tāpēc, ka sakaru nodaļu ievietoja Stūru mājās un deva Stūru vārdu. Tagad šī māja sen nojaukta, sakaru nodaļa pārcelta, bet nosaukums palicis. Cik ilgi? Uz šo jautājumu lielplatonieši pagaidām nevar atbildēt. Taču ļoti gribētu, lai aplamībām pārvilktu svītru reizē ar jaunās, tagad celtās sakaru nodaļas atvēršanu.

Vairuma Lielplatones iedzīvotāju darbs saistīts ar lopkopības izmēģinājumu staciju, tās laukiem un fermām. Brīvajos brīžos, kopā aicina kultūras nams, kurā bālsis mēģina jauktais koris, veterānu folkloras un mazo pašdarbnieku ansambļi. Pa retam dramatiskā kopa iestudē kādu lugu, toties diskotēka griežas laikmeta straujumā. Savā vietā ir pagasta pūtēju orķestris. Lietišķās mākslas entuziasti — pinēji un adītājas gan ir individuālisti, bet veterānu kluba organizētajās izstādēs viņi visi ir kopā. Un blakus viņiem ir arī puķkopji, dārzkopji un kulinārijas meistari, katrs rādot savu māku. Tādās reizēs varam sacīt, ka viss pagasts ir kopā.

## Līvberzes pagasts

Bēzres upe, pirmos ūdeņus saņēmusi Lie-  
lauces ezera apkaimes purvainajās pļavās, 109  
kilometru tecējumā griezusi dzirnavu un spēk-  
stacijas turbīnas, veldzējusi tūkstošus peldētāju,  
sagādājusi prieku zvejniekiem un devusi ieros-  
mi ļaudīm apdzīvotās vietas nosaukt viņas vār-  
dā. Nepārprotami, Līvberze vārdu ieguvusi saīs-  
tībā ar upi, taču pirmo tā daļu, šķiet, devusi  
grāfa Līvena dzimta, uzsverot savas tiesības uz  
apvidus zemi un dzimtļaudīm, Tie Andreja Lī-  
vena īpašumā nonāca 1521. gadā, kad Livonijas  
ordeņa mestrs Valters Pletenbergs viņam izdeva  
lēņa grāmatu. Šai hipotēzei par vietvārda raša-  
nos apstiprinājumu dod tas, ka Līvberzes vārds  
hronikās pirmo reizi pieminēts 1521. gadā, kā  
arī vēlāko objektu — Līves muižas un Līves  
parka nosaukumi.

Līvenu 18. gadsimtā celtās Līves muižas  
ēkas nodedzinātas 1905.gada tautas revolūcijas  
dienās, un kopš tā laika varam sacīt — baronu  
un grāfu Līvenu dinastijas kundzības laiks šeit  
beidzies. Taču Līveni atstājuši ne tikai viet-  
vārdu. Līvberzes katoļu baznīca ir vienīgā koka

ēka no visām kulta celtnēm novadā. Tās būvformu pamatā tautas celtniecības māksla, kurā ievijušās gotiskās un barokālās nianses. Kaut par baznīcas celtniecību konkrētu ziņu nav, taču ir apstiprinājumi, ka Līvberzes baznīca par katoļu dievnamu kļuvusi pēc tam, kad jaunais Līvens apprecoties ar poļu grāfieni, iestājies katoļticībā un viņam un viņa katoļticīgajai sievai bijis nepieciešams savs lūgšanu nams. Protams, viņi veidoja arī katoļticīgo vidi.

Līvberzes katoļu baznīca ir arhitektūras piemineklis.

Pirms iepazīstieties ar Līvberzes pagastu, ieteicam iegriezties Līvberzes kultūras namā un tur apskatīt ilggadējās, tagad jau pensionētās kultūras nama direktores Dainas Vanagas izveidoto pagasta un saimniecības muzeja ekspozīciju.

Laikmetu iezvana 18. novembra Latvija.

“Latvju tauta nebija vīlusies savās cerībās, uzticēdama ģenerālim Jānim Balodim mūsu armiju visgrūtākajos brīžos. Viņa vārds, kas cieši saistīts ar Latvijas atbrīvošanu, nekad nezdūjis no tautas atziņas”. Ar šo Prezidenta Kārļa Ulmaņa vārdu citātu sākas līvberzniekam Jānim

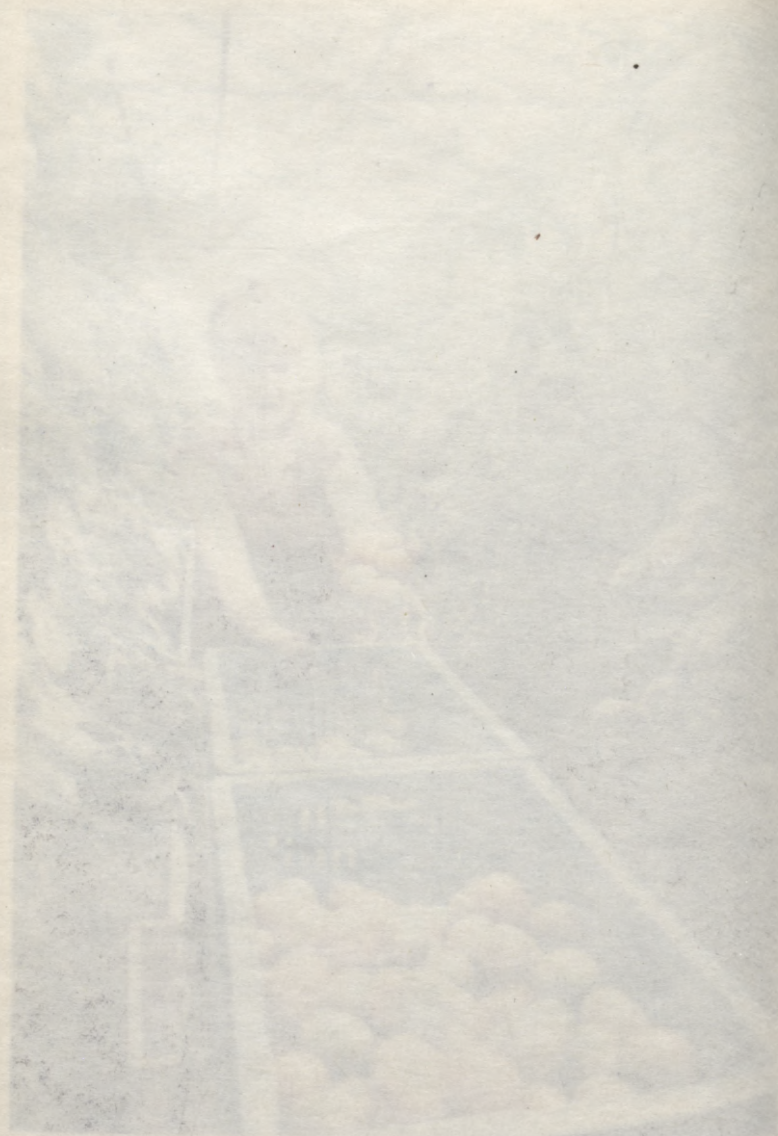


- "Baloži" (tagad agrokombināta "Jelgava" kantoris)
- Uzraksts, kas liecina par mājas piederību ģenerālim Jānim Balodim





- Dārzeni ir agrokombināta galvenā augkopības produkcija



Горы и озера в долине реки

Balodim veltītā ekspozīcija, sākot ar viņu kara-  
vīra gaitām līdz pat pēdējam ceļam uz mūža  
dusu. Kā zināms, Latvijas Satversmes sapulce  
1921. gada 20. aprīlī Jānim Balodim par izciliem  
nopelniem Latvijas atbrīvošanā piešķīra dzimt-  
īpašumu — Līvberzes pagasta “Upesmuižu”, ko  
ģenerālis nosauca par Baložiem.

Dzīvojamā māja saglabājusies, tajā darba  
telpas agrokombināta “Jelgava” administrācijai.

Līvberzes pagasta sabiedrība piestiprinājusi  
piemiņas plāksni ar uzrakstu: “Šī māja 1921.  
gadā piešķirta 1. pakāpes Lāčplēša ordeņa ka-  
valierim ģenerālim Jānim Balodim par izciliem  
nopelniem cīņās par neatkarīgu un brīvu Lat-  
viju”.

Iepretī “Baložiem” — Jāņa Baloža iela.

Pravietiski teicis Prezidents Kārlis Ulmanis  
— viņa vārds nekad nezudīs no tautas atmiņas.

Saimnieciskā dzīve pagastā ir agrokombi-  
nāta “Jelgava” rokās. Tas ir vienots integrēts  
uzņēmums, kurš apvieno produkcijas ražošanu,  
sagādi, pārstrādi, augļu un dārzeņu produkcijas  
tirdzniecību, un ir Latvijā pagaidām lielākais  
atklātā lauku dārzeņu audzētājs. Nākamgad saim-

niecība varēs atzīmēt četrdesmit gadu pastāvēšanu.

Jelgavas rajona valsts saimniecību vidū "Jelgavai" ir atšķirīga veidošanās vēsture.

Otrā pasaules kara noslēguma posmā sarkanie varasvīri par noziedzniekiem nosaukuši un notiesājuši arī tos, kas nav spējuši pildīt nodevas un samaksāt nodokļus vai arī, apstākļu spiesti, kaut tikai rubļa vērtībā aiztikuši valsts mantu. Kad šāda (arī cita) rakstura noziedznieku skaits pārāk pieaudzis, radusies prasība pēc jaunām noņemšanas vietām. Tā, Līvberzes pagastā uz izsūtīto vai no zemes padzīto zemnieku zemēm uzceltas barakas un radusies labošanas darbu kolonija. Kolonijas iemītnieku apgādei bija vajadzīgs uzturs un tā sagādei nodibināja palīgsaimniecību.

Līvberznieki, kas pieredzējuši arī noņemšanas likvidāciju, redzējuši pa vārtiem iznākam tikai retu noziedznieku, viss lielais vairums — sarkanā terora upuri. Par īstiem zagļiem izrādījušies noņemšanas likvidācijas rezultātā no darba atbrīvotie uzraugi un sargi, kas apkārtnē zaguši, kā saka, aci no pieres. Uz šāda saimnieciskā fona, saziņā ar Iekšlietu ministriju, toreizējā

Sovhozu ministrija 1952.gada 25.jūlijā izdeva 569. pavēli par sovhoza "Jelgava" dibināšanu. Tolaik saimniecībai bijusi pakļauta arī likvidētā nometnes palīgsaimniecība "Grudmaņi", kas tagad atrodas Dobeles rajonā.

Pirmā reorganizācija notikusi 1957.gadā ar mazo kopsaimniecību pievienošanu, otrā — septiņdesmitajos gados ar teritorijas paplašināšanu Jelgavas virzienā. Pēdējā reorganizācija, ar Jelgavas konservu rūpnīcas un tirdzniecības uzņēmuma pievienošanu, izveidojot agrokombinātu, notikusi 1986.gada 23.augustā.

Tagad agrokombināta saimniecībai ir vairāk nekā septiņi tūkstoši hektāru zemes, no kuras turpat pieci simti hektāru izmanto dārzeņu audzēšanai. Izveidots liels siltumnīcu komplekss. Taču arī šeit gaidāmas izmaiņas, jo bijušie zemes īpašnieki vai viņu mantinieki piesaka savas likumiskās tiesības.

Katrs laiks uzspiež savu zīmogu un atstāj savas pēdas. Tā tas bijis, veidojoties vāciskajām muižām, tā Latvijas brīvvalsts sākumā, no tām daloties latviešu zemnieku samniecībām.

Blakus postam un asinīm, kuras radīja sarkanais okupācijas laiks, bija arī celtniecība un

labiekārtošana, īpaši kur vietējie vadītāji strādāja ar saprātu un laba vēlējumu savai tautai. Līvberzniekiem veicies. Pagasta centrā ierīkotas astoņas ielas, uzcelta divdesmit viena daudzdzīvokļu māja, ierīkota dabas gāzes apkure.

Līvberzē kopš pirmās atmodas laikmeta bijusi aktīva sabiedriskā dzīve. Dziedāšanas biedrība "Dziesmu kronis" dibināta 1869. gadā. Tās koris piedalījies dziesmusvētkos, koncertējis saimniecībā, Jelgavā un kaimiņos. Blakus dziedrajai ir tautas dejas, tautas daiļrade folkloras ansambli un lietišķās mākslas studijā. Par to līvberznieki atzinību izsaka kora un pulciņu vadītājiem — Veltai Riekstai, Helēnai Orolei un Ritai Harlinskai.

Līvberznieku ģimenēs dzimuši un auguši zinātnieki un literāti. "Lāčos" (māja sen nojaukta) 1808. gadā dzimis Juris Bārs — ārsts, literāts, viens no pirmajiem latviešu valodniekiem, kura darbiem liela kultūrvēsturiska nozīme. Gandrīz gadsimtu vēlāk — 1910. gadā "Čukšļos" dzimusi dzejniece Mirdza Bendrupe. Viņa savā 75. dzimšanas dienā dzimtajā pusē pie Līvberzes kultūras nama iestādīja liepiņu.

Līvberzes skolā 1927. gadā dzimusi dzejniece Indra Gubiņa (dzimtas uzvārds — Bensone), kura laidusi klajā divdesmit grāmatas. Tās tapušas trimdā — Kanādā, jo viņu, kā daudzus līvberzniekus, 1944. gadā piemeklēja bēgļa liktenis. Taču atgriežas Latvija un trimdinieki rod ceļu uz dzimteni.



## Ozolnieku pagasts

Jelgavas-Rīgas autoceļā viena satiksmes plūsmas regulētāja zīme nomaina otru. Tiklīdz sarkanā svītra norāda Jelgavas pilsētas teritorijas robežu, nākamajā — baltajā fonā ietvertais uzraksts "Ozolnieki" brīdina, ka transportlīdzekļa vadītājam atkal jāievēro ātruma ierobežojums. Šajā maģistrālē var izjust, cik Jelgava un Ozolnieki pietuvojušies, un varam domāt, ka Ozolnieku ciemats ir Jelgavas priekšpilsēta. Patreizējie nosacījumi par Latvijas administratīvo vienību statusu arī pieļauj Ozolniekiem pretendēt uz pilsētas tiesībām, taču līdzšinējā pilsētciemata ļaužu vēlētie deputāti izteikušies par pagasta statusu un lauku teritorijai atbilstošām tiesību normām. Reizē ar to reāli beidzis eksistēt 1979. gada 25. oktobrī dibinātais Ozolnieku pilsētciemats un atjaunojies Ozolnieku pagasts. Vienīgi jāpiebilst, ka Ozolnieku ļaudis vēl gaida jaunā statusa apstiprinājumu Augstākās Padomes Prezidijā.

Pagasta teritorija ir ļoti maza — 7,9 kvadrātkilometri, toties iedzīvotāju skaits ir liels — 3,4 tūkstoši.

Ozolnieku pagasta vēsture ir raiba. 1925. gada ziņojumā sacīts, ka Ozolnieku pagasts ir 104,11 kvadrātkilometru liels un tas izveidots no Ozolnieku, Ceninieku, Meijenieku un Svētvaldnieku apvienotajiem pagastiem. Desmit gadu vēlāk — 1935. gada tautas skaitīšanā pagasts reģistrēts 117,8 kvadrātkilometru platībā ar 476 saimniecībām un 2088 iedzīvotājiem. 1969. gadā izdotajā Latvijas Mazajā enciklopēdijā Ozolnieki pieminēti kā apdzīvota vieta Cenu ciemā. Vēl pēc desmit gadiem, kā jau pieminēts, piešķirtas pilsētciemata tiesības.

Ciemata izaugsmi veicinājusi gan ērtā satiksme ar Jelgavu un Rīgu, gan arī šeit izveidotie lielie uzņēmumi.

Pats vecākais — Jelgavas melioratīvā pārvietojamā mehanizētā kolonna Nr. 13, tagad — melioratīvās celtniecības valsts uzņēmums.

Tās administrācijai mājvieta bijušajā Ozolnieku pagasta namā tika ierādīta 1950. gada 20. janvārī un tur, neskatoties uz vēlākajos gados uzceltajām ēkām, meliorācijas darba vadītāji strādā vēl tagad, uzņēmuma 41. gadskārtā. Ozolnieku pagasta pašvaldība nekad nav atteikusies no nama, kas celts par pagasta līdzek-



- Eksperimentālā mehāniskā rūpnīca — viens no lielākajiem rūpniecības uzņēmumiem Ozolnieku pagasta centrā
- Ozolnieku sporta kompleksu pazīst nevien Latvijas, bet arī ārzemju sportisti

Faint, illegible text at the top of the page, possibly a title or header.

Second block of faint, illegible text.

Third block of faint, illegible text.

Fourth block of faint, illegible text.

Fifth block of faint, illegible text.

ļiem, bet to izdarīja “no augšas” toreizējā Ministru Padome. Atgādināsim, ka pagasta nams celts pēc arhitekta A. Raistera projekta no 1937. gada 1. augusta līdz 1939. gada 1. jūnijam, un pagastam izmaksājis 137785 latus un 99 santīmus. Nama augšstāvā ir sarīkojumu zāle, kuru kopā ar palīgtelpām pēc otrā pasaules kara līdz 1959. gadam izmantoja kā rajona kultūras namu.

Ozolnieki var lepoties arī ar plašu vidusskolu (440 audzēkņi), kas pie Rīgas vecā ceļa no parastas pagasta pamatskolas izaugusi par vidējo mācību iestādi.

Atzīstot visu uzņēmumu un iestāžu līdzdalību ciemata veidošanā, īpaši gribas pieminēt visvecākā uzņēmuma — Jelgavas 13. PMK speciālistu darbu stādījumu izveidošanā (Zinātņu akadēmija stādījumus novērtējusi par dendroloģisko parku ar introducētām augu sugām), 18 hektāru lielās ūdenskrātuves iekārtošanā, kas kļuvusi par vietējo ļaužu un jelgavnieku iemīļotu peldvietu, gandrīz trīsdesmit dzīvojamo namu celtniecībā un lieliskā Ozolnieku sporta stādiona izbūvē. Protams, uzskatītais nav viss, ko uzņēmums devis sava ciemata labā. Tāpat mēs

nevarēsīm saskaitīt tos labos darbus, kurus veikusi eksperimentālā mehāniskā rūpnīca, meliorācijas tehnoloģiskās komplektācijas pārvalde, mācību kombināta skaitļošanas centra laboratorija, ceļu remonta un būvniecības pārvaldes, patērētāju biedrības vairumtirdzniecības bāzes, Lauksaimniecības universitātes mācību un pētījumu mežsaimniecības, meliorācijas sistēmu pārvaldes, izglītības, sakaru un citu mazāku uzņēmumu un iestāžu darbinieki. Visi aicināti pielikt roku ciemata veidošanā un katrs labi padarītais darbs sava ciemata patriotam dod arī gandarījumu. To izjūt arī vecie ļaudis, pensionātā "Zemgale".

13. PMK četrdesmit darba gadiem veltītajā izdevumā uzņēmuma vadītājs J.Melders, apsveicot savus ļaudis, ierakstījis: "Mūsu domas kā cīruļi ceļas Latvijas debesīs, domājot, kā mēs katrs savā vietā varētu darīt labāk, lai mūsu tēvu zemē būtu taisnākas vagas, lai mūsu tēvu zemē būtu dzidrāka mātes valoda, lai mēs, katrs savu stūrīti kopjot, labi sakoptu visu mūsu mīļo Latviju". Šo novēlējumu pagasta pašvaldības, uzņēmumu un iestāžu ļaudis pieņem kā savējo.

Pagasta pašvaldībai rūpju gana, un arī prieks, redzot uzņēmumus rūpējoties par savām dzīvojamām mājām, par bērnodārziem, redzot, ka jaunajā pagasta namā būs vieta nevien pašvaldības darbiniekiem, bet arī sakaru mezglam ar automātisko telefona centrāli un krājiasi.

Ražošanā un sadzīvē gaidāma dabas gāze, ir doma par ūdensvada un kanalizācijas iau-tājumu atrisināšanu, taču bieži vien rokas par īsām, naudas maks par plānu. Vismaz pagai-dām. Plānot un kārtot ciemata perspektīvo at-tīstību nav iespējams arī bez ģenerālās attīstības plāna. Un tā gatavošana jau uzsākta.

Ozolniekos izveidotas 38 ielas, tajās — 364 personiskās un 31 daudzdzīvokļu komunālās mājas. Turpat 50 personisko māju būvviētās uzsākta būvniecība vai vismaz ielikti pamati. Visur vajadzīga pašvaldības darbinieku palīdzī-ba, padoms vai uzraudzība, lai saglabātu un sakoptu dabu, lai netiktu nodarīta pārestība sabiedrības interesēm. Īpašā situācijā atrodas 53 tūkstošu kvadrātkilometru lielais sabiedris-kais dzīvojamais fonds. No tā lielākā platība — 26 tūkstoši kvadrātmetru — pieder 13. PMK, un tā visus gadus sedza komunālās saimniecības

uzturēšanas izdevumus. Lai tagad pašvaldība pārņemtū savā pakļautībā visu komunālo saimniecību — dzīvokļu uzturēšanu, siltumapgādi, ūdenssaimniecību un kanalizāciju, turklāt patreizējā nolietojuma pakāpē, ir vajadzīgs īpašs dienests ar solīdu budžetu. Šīs ir problēmas, kuras šajā pārmaiņu laikā, kad namu īre vēl nav kļuvusi rentabla, nodarbina visus pagasta deputātus un pagasta valdes algoto personālu. Papildus tam jādomā par izglītības, kultūras un veselības aizsardzības iestādēm.

Pagasta pašvaldībai jauni uzdevumi, jaunas rūpes.

## Platones pagasts

Jelgavas rajona vidusdaļā, dienvidos no pašas Jelgavas atrodas 85 kvadrātkilometru lielais Platones pagasts ar 2017 iedzīvotājiem (1991.g. 1.jūnijā), kas apvienoti 789 ģimenēs. Demogrāfiski pieskaitāms pie jaunības un spēka gadu ļaužu pagastiem, jo pensionāru vecumu sasnieguši tikai 452. Taču pagasts ir komunistiskās valsts varas apzināti mākslīgi šķirts un dalīts, tāpēc zaudētas vēsturiski izveidojušās pagasta robežas un pagasta sabiedrība vairs nav viendabīga. Šī dalījumu nelietderīgumu pagasta vadītāji izjūt arī šobrīd.

Pagastā likločus met Platones, Vircavas un Audruves upītes, un par novadgrāvjiem pārvērtušies kādreizējie Zemdegu, Pūšu, Režu un Elejas strauti. Te, Zemgales līdzenuma ziemeļu malā, baseinā, kur zem velēnkarbonātu augsnēm un smilts kārtas izplatīts bezakmens māls, izveidotas divas valsts un viena kolektīvā saimniecība.

Kā parasti Latvijas laukos, uz ļaužu sviedriem un asarām te 252 hektāros noorganizēja

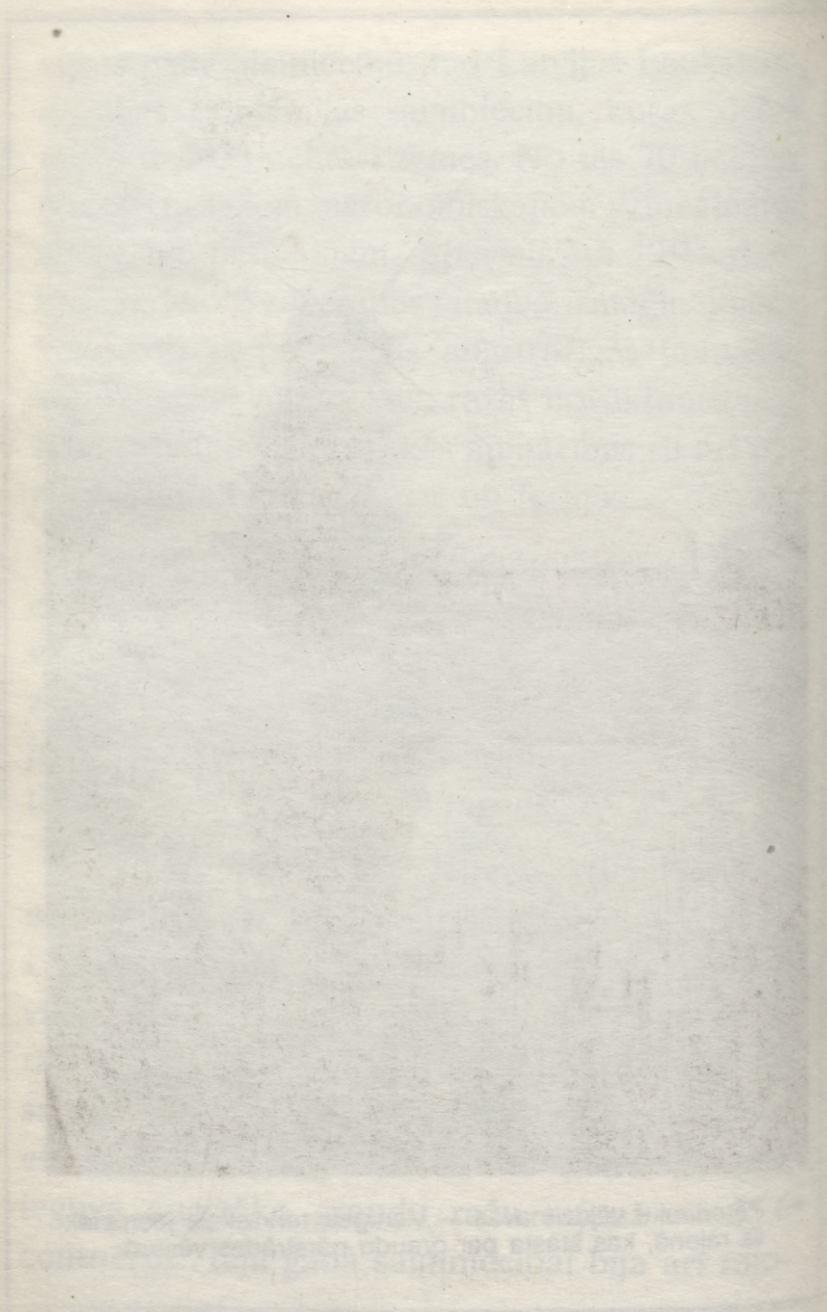
valsts palīgsaimniecību, tad Latvijas Lauksaimniecības akadēmijas saimniecību, kuras rīcībā tagad ir 4033 hektāri zemes. No tās 70 hektāri nodoti tiešajiem agronomiskajiem izmēģinājumiem un pētījumiem. Specializētā “Pēterlaukos” izvietotā ražošanas vienība izmēģinājumos lieto patreiz pieejamās augstražīgās jaunākās konstrukcijas augsnes un ražas novākšanas mašīnas. Studentu praktiskās apmācības rit arī pārējos saimniecības laukos un fermās.

Voldemāra Jauneļa “Paitēnu” saimniecībā, saimnieku 1945. gadā aizraidot izsūtījumā, pievienojot arī Lieljasu, Mazjasu un Stigu māju zemes, tika nodibināts valsts šķirņu salīdzinājumu un izmēģinājumu iecirknis, kas 163 hektāru platībā darbojas arī tagad.

Kopsaimniecība “Lielvircava” (iepriekšējais nosaukums — “Sarkanā zvaigzne”) ar centru Lielvircavā (pie Platones-Lielvircavas ceļa) apvieno bijušās zemnieku saimniecības 2397 hektāru platībā. Salīdzinājumā ar citām rajona liel-saimniecībām, “Lielvircavā” zemi izmanto efektīvāk. 1990. gadā šeit no katra hektāra ieguva augstāko graudu ražu rajonā — 55,6 centnerus. Tajā gadā saimniecībai bija arī rajo-



- Pēterlauku vējdzirnavas — vienīgais tehniskais piemineklis rajonā, kas stāsta par graudu pārstrādes vēsturi





- Divi valsts un kooperatīvo saimniecību nozaru sekmīgākie vadītāji — "Lielvircavas" galvenais agronoms Andris Tauriņš, "Smedēnu" dārza saimniece Česlava Vīksne
-



Das Bild ist kopiert und zeigt die Umrisse eines Landschaftsbildes. Die Details sind aufgrund der geringen Auflösung und des hohen Kontrasts kaum zu erkennen. Es scheint sich um eine Darstellung von Bergen oder einer ähnlichen Landschaft zu handeln.

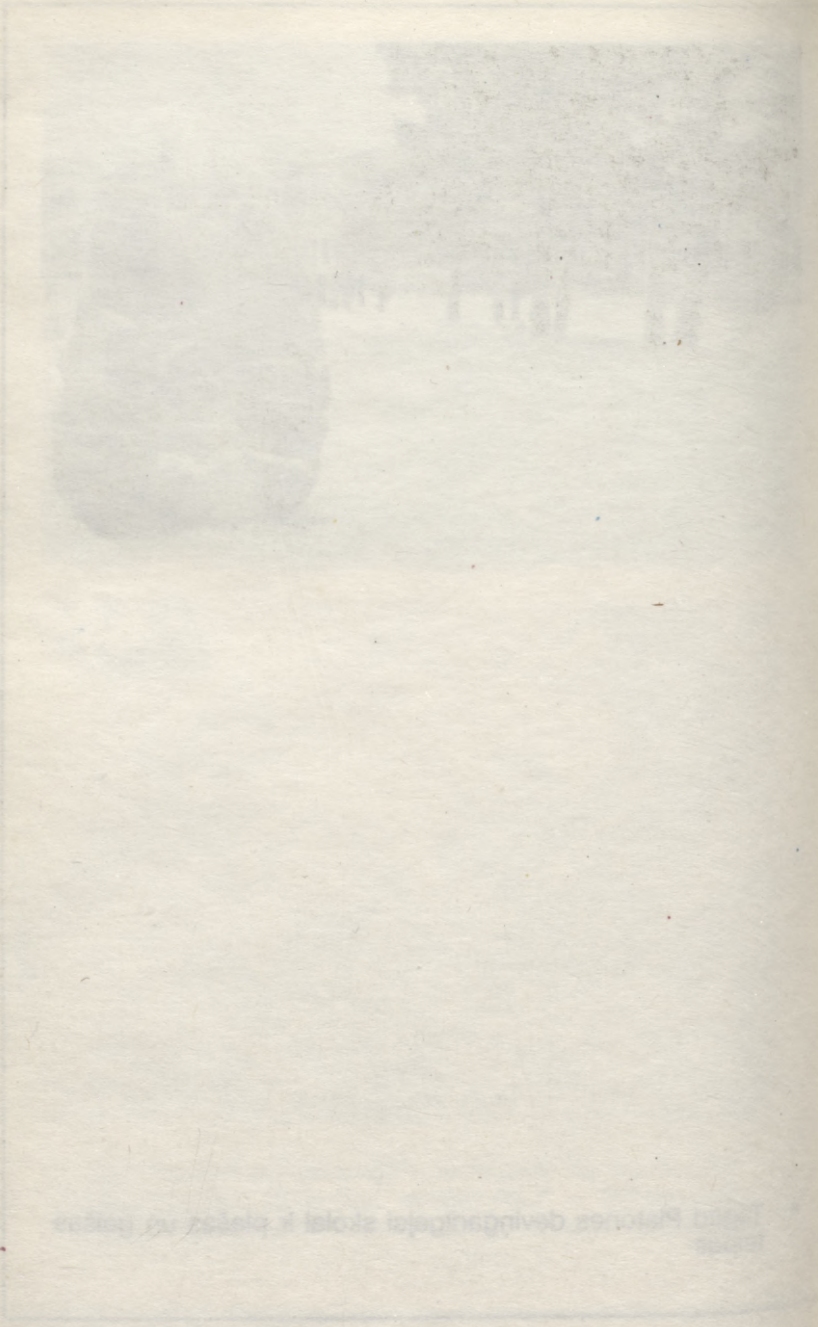


...pagoste valdi. Līdz pat vērācīte ir  
...un nebūtu maināms, taču vēl 1991. gada  
...pagasta vēstulē Jāzeps Ols sacīja:

"Turidiski pagastā pēc visu atbilstošu  
...dzīvē līdz šim ir bijis un vēl tagad  
...betu pabeigta ir bērnimācība. Pa-  
...taču ir daudz pilsētu, taču ir  
...pilsētu realizēšanai"

...uz pašreizējām nekādas  
...kā tas būs izskaidrojams, palīdzības  
...pagasta darbības, tie ir  
...veikali izstrādājumi un

- Tagad Platones deviņgadīgajai skolai ir plašas un gaišas telpas



1891

nā otrā labākā cukurbiešu raža — 368 centneri no hektāra. Izaugsmes salīdzinājumam jāpieņem, ka 1981. gadā (pirms 10 gadiem) šajā pat saimniecībā no hektāra ieguva 28,7 centnerus graudu un 153 centnerus cukurbiešu. Par to saimniecības ļaudis uzteic galveno agronomu Andri Tauriņu.

Par pagasta stūrakmeni, saimnieciskās un sabiedriskās dzīves veidotāju nostiprinās pagasta pašvaldība, kuras deviņpadsmit deputātu lielā padome pašvaldību reorganizācijas gaitā izveidojusi pagasta valdi. Lai gan virziens ir pareizs un nebūtu maināms, taču vēl 1991. gada jūlijā pagasta vecākais Jāzeps Ošs sacīja:

“Juridiski pagastā par visu atbild pašvaldība, tomēr dzīvē līdz šim ir bijis un vēl tagad praktiskais lietu noteicējs ir lielsaimniecība. Pagaidām teorētiski ir daudz pilnvaru, taču trūkst līdzekļu pilnvaru realizēšanai”.

Neskatoties uz pesimistiskām noskaņām (cerams, ka tās būs īslaicīgas), pašvaldības virsuzraudzībā pagastā darbojas trīs rajona patērētāju biedrības veikali (izbraukumos arī autoveikals), piecas ēdnīcas skolās un saimniecību centros, kooperatīva kafejnīca, sadzīves pakal-

pojumu pieņemšanas vietas. Par ļaužu veselību rūpējas mediķi divos — Platones un Lielvir-cavas — feldšeru — vecmāšu punktos.

Šogad Platones deviņgadīgās skolas kolek-tīvs svinēja savas mācību iestādes 65 gadu jubi-leju. Šim notikumam par godu izdotajā pros-pektā teikts: “Stāv ezera krastā sirmā skola — kā vecmāmuļa pelēkā seģenē tinusies, tai līdzās jaunā gaismas pils-stalta, balta, mirdzošām gais-mas acīm. Un tā 40 gadus uz veco skolu devās tās sirds un dvēsele direktors, tagad skolotājs A. Hercs, bez kura gaišā prāta, darbīgajām domām un čaklajām rokām nebūtu tapusi jaunā skola.”

Kaimiņos — Lielvircaivā skolas vēsture sā-kusies pirms 150 gadiem un tā Latvijas brīv-valsts sākumā izvietojusies muižas ēkā. Patreiz top jaunā Lielvircavas skola, par kuru varēs sacīt tikpat gaišus vārdus, kā platonieši par savējo.

Vēsturnieki pagasta ļaudis sauc par dzies-mu mīlotājiem, jo arī platonieši un lielvircaivieši bijuši to sešu koru kopīgajā koncertā, kas 1864. gada jūnijā koncertējuši Kroņvircavas “Vilku-pēdās”, ko uzskata par šejienes koru apvieno-

šanās sākumu. Zināms, ka sešus gadus pēc tam — 1870. gadā Dobelē notika pirmie Kurzemes dziedāšanas svētki, bet 1873. gadā — pirmie latviešu Dziesmusvētki Rīgā. Latviešu II Dziesmusvētku (1879. gadā) dalībnieku sarakstā jau konkrēti pieminēts vīru koris no Platones. Kopš vēsturnieku pieminētajiem dziedāšanas svētkiem pagastā kora dziesma nekad nav apklususi, vienīgi atsevišķos periodos tā skanējusi pacilāti vai klusināti. Pagasta koris regulāri piedalījies Vispārējos Latvijas Dziesmusvētkos. Pagastā paralēli darbojas Platones un Lielvircavas kultūras nams, te skan pūtēju orķestra taures, deju solī griežās jauniešu un vidējās paaudzes deju kolektīvi.

Savu prātu un spēku Platones kultūras dzīves rosināšanā savā laikā pielikuši arī komponists Pauls Dambis un diriģents Pauls Kvelde, Jelgavas Jāzepa Mediņa mūzikas vidusskolas pedagogs Maija Kvelde.

Kā tautas kultūrvēstures vietu pagasts glabā gleznotāja Ģederta Eliasa un mākslas zinātnieka Kristapa Eliasa dzimtās mājas "Zilēnus". Pagastā dzimtās vietas ir arī akvarelistam

Eduardam Jurķelim un čellistam Ēvaldam Berzinskim.

Gandrīz četri simti gadu ir vēstures piemineklim — Lielvircavas luterāņu baznīcai. Zināms, ka tai pamatakmens likts 1591. gadā, bet jaunceltajā baznīcā pirmais dievkalpojums noticis Zvaigžņu dienā 1595. gadā. Blakus baznīcai Lielvircavas kapos apbedīts latviešu dzejas aizsācējs un latviešu literārās valodas veidotājs Juris Alunāns.

Sava veida arhitektūras piemineklis ir Latvijas Lauksaimniecības universitātei piederošās Pēterlauku dzirnavas. Tās celtas 1860.-1870. gados arhitekta Fridriha Šmita vadībā. Par melderi strādājis vietējais iedzīvotājs Prūsis, kas vēlāk dzirnavas arī nopircis. Apkalpojot Platonas un Vircavas pagasta zemniekus, dzirnavu spārni, kurus mehānismi vienmēr turējuši pret vēju, griezušies un maluši miltus līdz pat 1950. gadam.

Dzirnavu atjaunošanā 1976.-1980. gados daudz darījis Latvijas Lauksaimniecības akadēmijas profesors Jānis Āboliņš.

Šķiet, ka LLU mācību saimniecība vēlas novākt Lapu krogu, kura vēsture saistās ar

simtiem vai pat tūkstošiem ceļinieku gaitām, kas devušies uz Jelgavu. Te savā laikā braucēji pēc gara ceļa varējuši mainīt zirgus, te pat varējuši atstāt zābakus, lai, uzvilkuši kurpes, ceļotāji lepni varētu ieiet Jelgavā. Jelgavas vārti, kur savā laikā iekasēta arī nodeva, kas deva tiesības saņemt atļauju iebraukšanai Jelgavā.

Vēstures posmi mainās, un jaunas lappuses Platones kultūras vēsturē raksta mākslinieks Juris Neimanis, kas savās "Pūcēs". Platones krastā uzcēlis jaunajos laikos vienīgo ozolkoku būvi, kur top grafikas un tēlniecības darbi.



## Sesavas pagasts

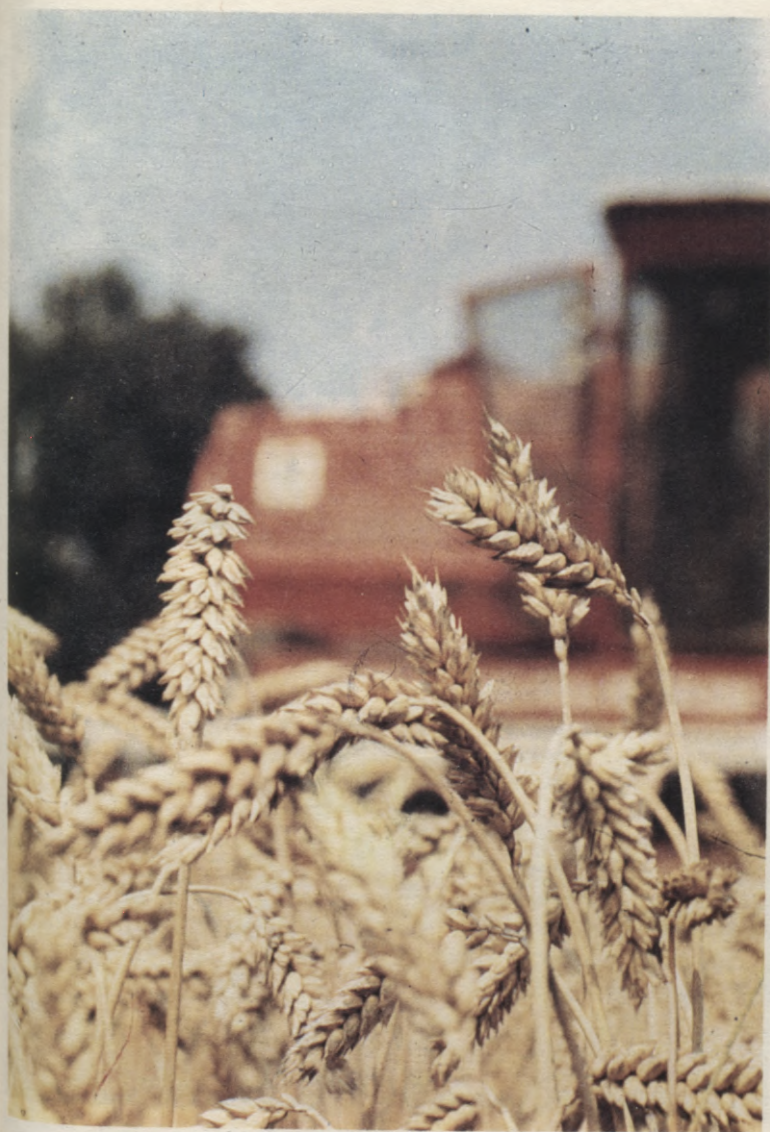
Sesavas pagasts ar 92,9 kvadrātkilometru platību un 2100 iedzīvotājiem atrodas rajona nomalē — pie robežas ar Bauskas rajonu un Lietuvas Republiku. Toties ekonomiski tas daudzus gadu desmitus atradies un atrodas rajona centrā. Lauksaimniecības speciālisti vai vienkārši interesenti aizvien meklējuši ceļu uz Sesavu, lai šeit vērotu dzīvi pagasta kopsaimniecībās, kuras viena par otru ir pārākas un tālu pārsniedz rajona citu saimniecību ekonomisko līmeni.

Pirmajā vietā rajonā (protams, arī pagastā) ir kopsaimniecība “Sesava” (iepriekšējais nosaukums “Padomju jaunatne”), kura vairāk nekā 40 pastāvēšanas gados pierādījusi, ka augsti rentablas var būt arī saimniecības bez nelauksaimnieciskiem rūpaliem un palīgražošanas nozarēm. “Sesavas” zemē pēdējos desmit gados no katra hektāra iekulti 39,4 - 55,5 centneri graudu (pēdējo triju gadu vidējais līmenis — 48 centneri) un novāktas cukurbietes — 434 - 496 centneri (vidēji 462). Šajā saimniecībā ir arī visražīgākās govīs rajonā. Caurmērā no katras 1990. gadā izslaukti 5527 kilogrami piena. Tei-

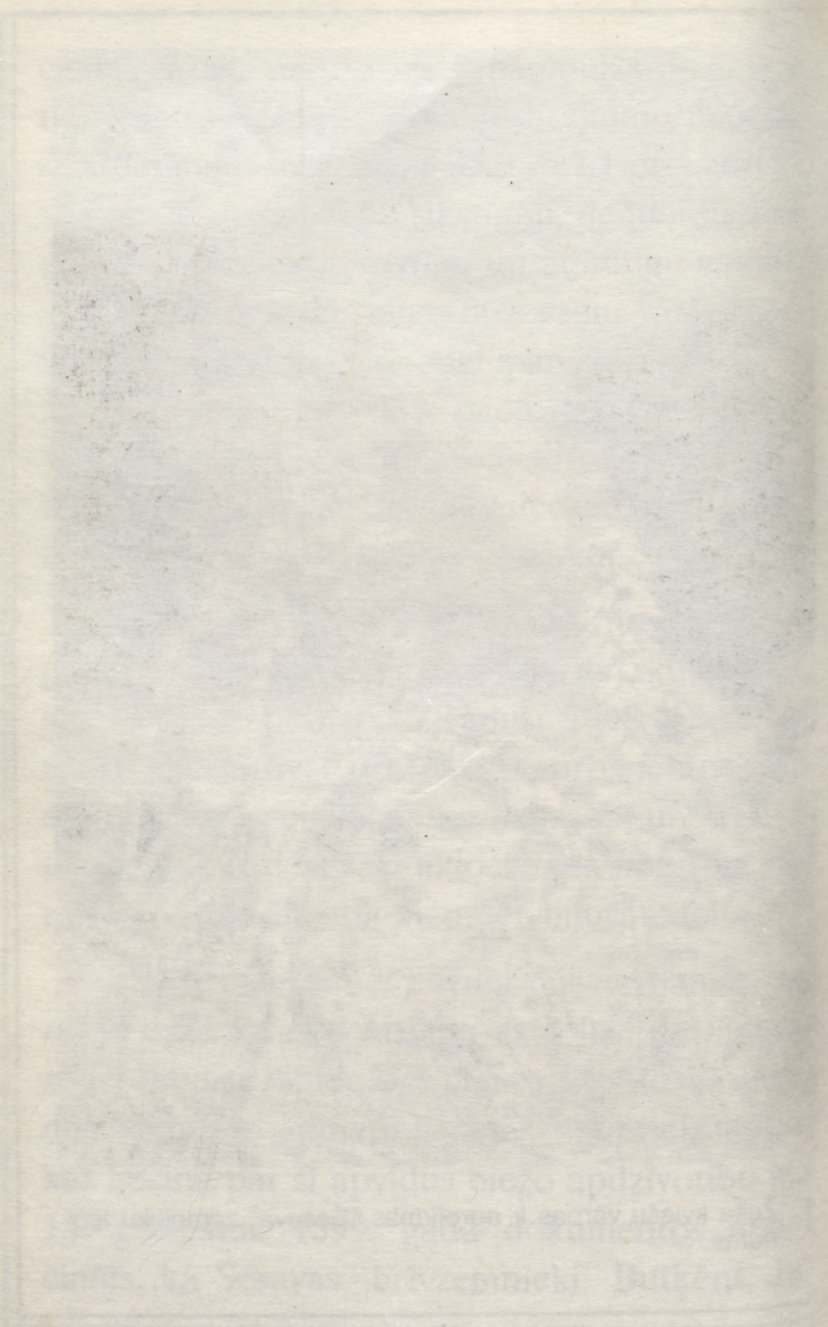
camas ražas, augstražīgs ganāmpulks un saprātīgā saimniekošana piepildījusi saimniecības kasi. Rentabilitātes līmenis 35,3 - 47,1 procenti — “Ar latviešu zemnieku sīkstumu, neatlaidību un darba prieku, ar nesavtīgu un atjautīgu vadību, ar mūsu zemes dāsnumu mēs esam varējuši ne vien pastāvēt, bet arī augt par spīti diktātiem un šķēršļiem”. Tā 1988. gadā, tautas atmodas laika sākumā, rakstīja “Sesavas” valdes priekšsēdētājs Pēteris Sējāns saimniecības četrus gadus desmitus atcerei veltītajā prospektā.

Šoruden 43. darbības gadu noslēdz otra pagasta lielsaimniecība “Avangards”, kura sākumu vēstures pētnieki atraduši 1948. gada oktobrī Lielsesavā rakstītajos prospektos. Šīs saimniecības veidošanās, izaugsmes un vadīšanas ceļos bijuši vairāki likloči, taču noturība virs rajona vidējā līmeņa vienmēr bijusi stabila.

Tagad mazās, bet savulaik ievērojamās Sesavas upes krastos aizvien dzīvojuši darbīgi un stipri ļaudis. Arheologi pagasta teritorijā atraduši daudzas apmetņu vietas un priekšmetus, kas liecina par šī apvidus biežo apdzīvotību jau 13. gadsimtā. 1599. gada dokumentos apliecināts, ka Sesavas brīvzemnieki Butķēns, Je-



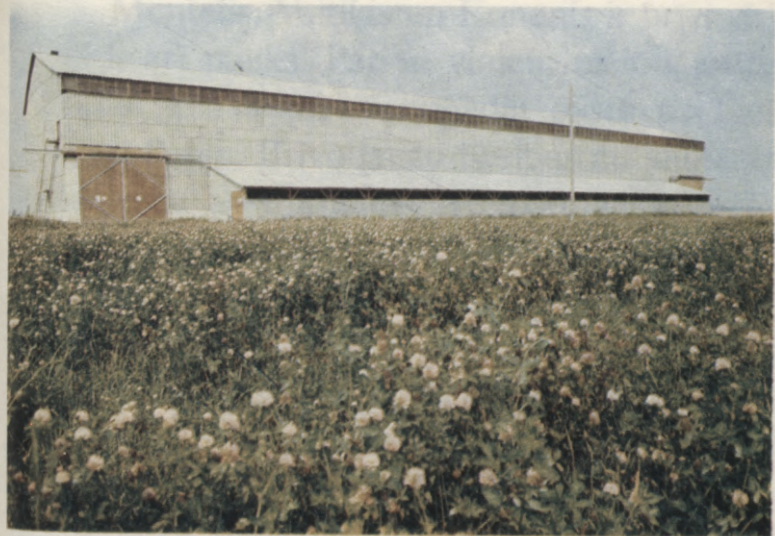
- Zelta kviešu vārpas ir agrofirmas "Sesava" zemnieku lepnums





- Čaklās "Sesavas" piena fermu strādnieces
- "Sesavas" cukurbiešu lauks

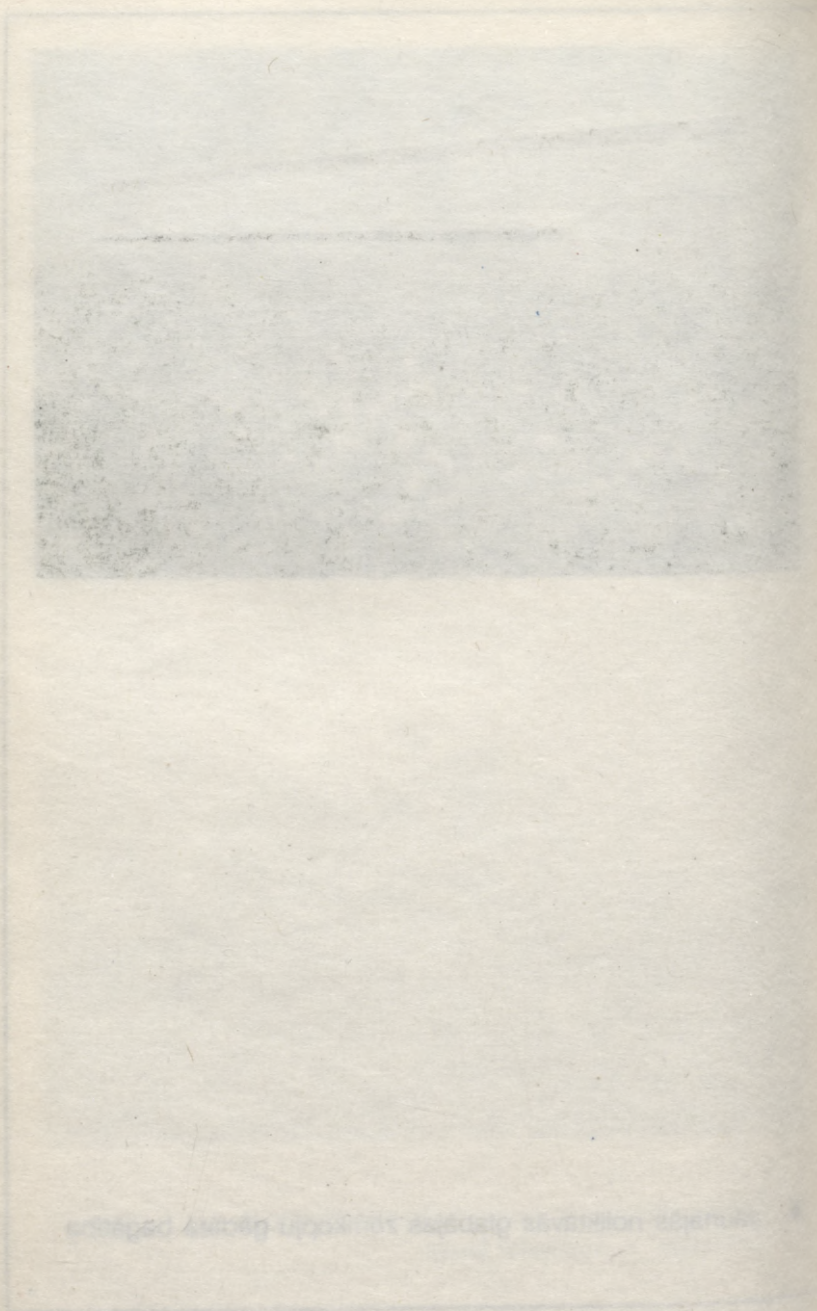




...vēl paturējies ar Latvijas un Mi-  
... Gaili un Vidus... Cēmatu...  
... Indriķis Alūznis 1971. gadā...  
... par Sešavas apvidus ekonomisko attī-  
... norāda, ka Sešavas apvidus Valstis vien-  
... šķērs lauksaimniecības ziemeļus. Jāatzīmē, ka  
... Sešavas apvidojumā bija pama...

Domājot par Sešavas stipriem virzām, ne-  
... atzīmēt, ka Sešavas Vēlā...  
... par vairāku...  
... Ludvigs...  
... apvidus un...  
... Kari...

- Jaunajās noliktavās glabājās zemkopju gādātā bagātība



mēns, Mentelis, Vaitiķis un Ermanis ir brīvi vīri un tādi arī paliks. Par to viņiem uzdoti pasta jātnieku pienākumi — nogādāt pastu uz Lietuvu un Poliju. Brīvo ļaužu tiesības no jauna ar dokumentu apstiprinātas arī 1630. gadā. Smagas nastas tautai bijis jānes Ziemeļu kara gados, kad Sesavai cauri gājusi sakšu, poļu, zviedru un krievu armija, kad 18. gadsimta sākumā tik bīstamā mēra slimība ļaudis pļāvusi vāliem vien. Un tomēr 1818. gadā, zemnieku brīvlaišanas un zemju iepirkšanas periodā, pagastā izveidojušās vairāk nekā 100 saimniecības, lai gan tajā laikā paralēli pastāvējušas arī Lielsesavas un Mazsesavas, Gala un Vidus muižas. Grāmatu izdevējs Indriķis Alunāns 1867. gadā klajā laistajā apskatā par Sesavas apvidus ekonomisko attīstību norāda, ka Sesava apsteigusi Vācijas visattīstītākos lauksaimniecības novadus. Jātic, ka Alunāna apgalvojumam bijis pamats.

Domājot par Sesavas stiprajiem vīriem, nevaram aizmirst, ka Sesavas Vēja krogā dzimis Latvijas valsts robežsargu brigādes komandieris ģenerālis Ludvigs Bolšteins. Viņš savās karavīra gaitās saņēmis divus Lāčplēša Kara ordeņus — pirmo par pulka vadīšanu 1919. gadā Rīgas atbrīvošanas cīņās no bermontiešiem un otru

par pēdējo triecienu Bermonta avantūristiem pie Tukuma. Sirds viņam pukstēja tikai Latvijai. Četras dienas pēc Latvijas okupācijas — 1940. gada 21. jūnijā viņš nošāviens savā kabinetā, atvadu vēstulē pasakot: es cīnījos un strādāju par Latvijas neatkarību, negribu pieredzēt tās iznīcināšanu.

Sesavā dzimtene ir komponistam un diriģentam Nikolajam Alunānam (1859-1919) un publicistam Žanim Unāmam (1902-1980). Dzimtais pagasts, kurā saknes ir dzimtas kokam, vienmēr velk un aicina. Tā, no tālās Kanādas pilsētas Toronto šeit atceļoja arī dzejnieces Ingridas Vīksnas (Reneslāces) saglabātais Latvijas valsts karogs, savulaik uz turieni aizvests, rūpīgi saglabāts, dzimtenē atkal svinīgi iesvētīts.

Sesavas pagasts aug. Gadā ap četrdesmit ģimeņu sagaida jaundzimušos, bet mūžībā aizvada tikai ap divdesmit. Sesavas deviņgadīgajā skolā 18 skolotāji audzina un māca 180 skolēnus. Daža laba skolotāja šeit sagaida jau otro paaudzi. Skolotājām Asjai Rozenbergai, Veronikai Lazdai un Staņislavai Gruzdei Sesavas skolā — pirmajā un vienīgajā darbavietā aizri-

tējuši vairāk nekā četrdesmit gadu. Kā pirms daudziem gadiem tautas pirmajā atmodas laikā, tā arī tagad pagasta skolotājs iegājis kultūras dzīves centrā. Skolotāja Dzidra Šulce Sesavas pagastā ir kultūras darba dvēsele. Ap viņu atmirz tautas tradīcijas, tautas interešu garā aug jaunā paaudze.



## Sidrabenēs pagasts

Braucot uz Garozu vai Emburgu, nonākam vienā — Sidrabenēs pagastā. Senajai zemgaļu apdzīvotajai vietai laika gaitā mainījušies nosaukumi, arī teritorijas robežas. Tagadējo pagasta nosaukumu pagasta ļaudis izvēlējušies piecdesmito gadu beigās, apvienojot toreizējos Garozas un Salgales ciemus un nevēloties paturēt nevienu agrāko vietvārdu. Nosaukuma izvēles pamatā — Sidrabenēs strauts, kas pagasta teritorijā ietek Garozas upē. Taču no vēstures veidotajiem vietvārdiem pagasta iedzīvotāji nav aizbēguši. Darbojas Emburgas un Garozas sakaru nodaļa, ir Salgales kopsaimniecība. Pagasta pamatiedzīvotājus ar dzimto novadu sien simtiem vēstures saišu.

Par sendienām runā Emburgas pilskalns (pie Emburgas sakaru nodaļas), Tuču un Rutenieku arheoloģijas izrakumos atrastās apmetnes, Diduļu un Pūķu senkapi un vairākas citas, jau cilvēku roku iznīcinātas kultūrvēstures vietas. Salgales baznīcas stūrī vienā akmenī iecirsts "T" burta veidols, kas liek domāt par vēl vienu senlatviešu kulta vietu. Dzīvie liecinieki vēl ir

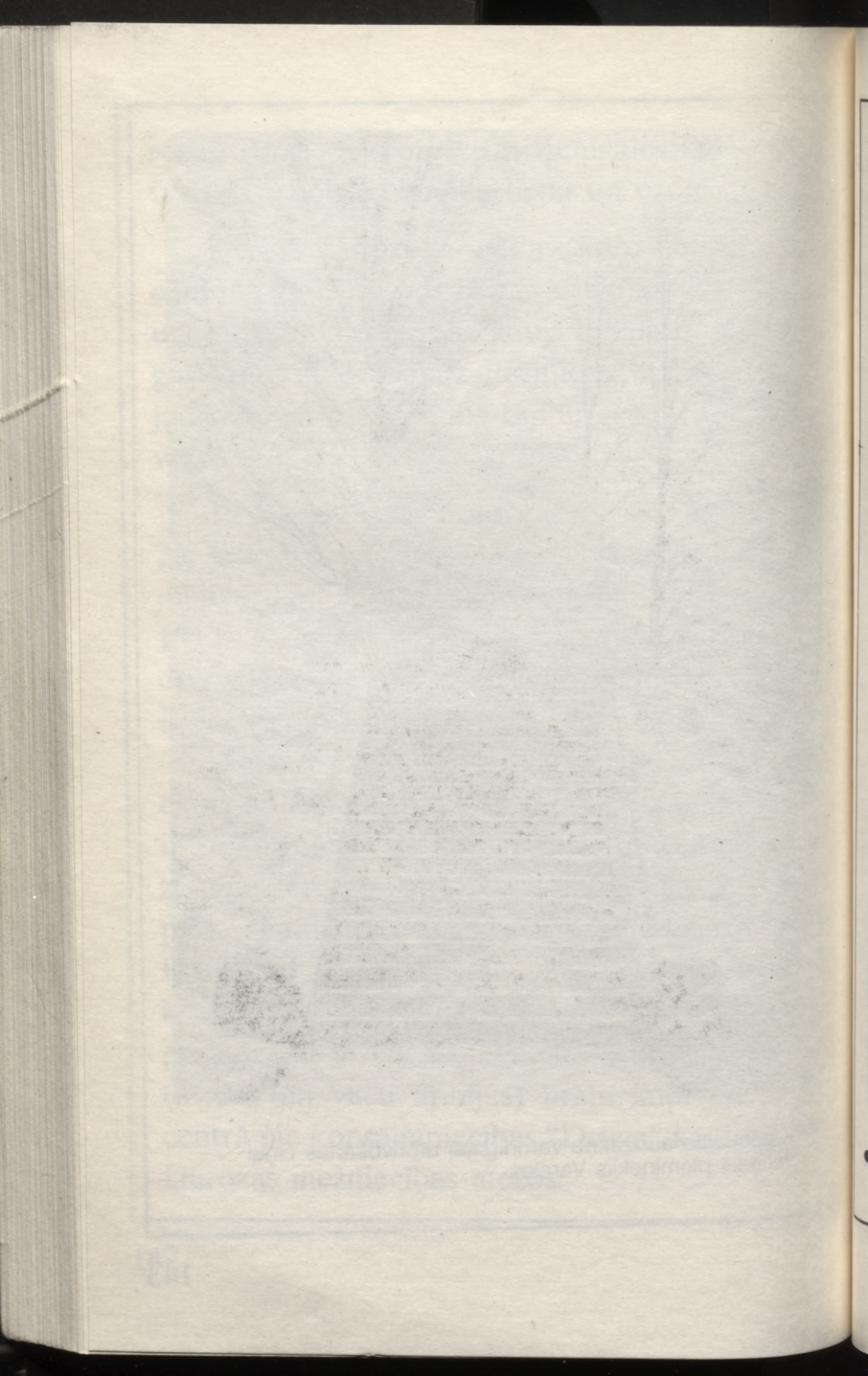
senču ozols (Svētozols vai Zemgales krīvs) pie Garozas skolas, Namiķu liepa un ozols.

Latvijā nav zemes pēdas, kuru nebūtu slācījušas paudžu asinis lielu varu rīkotajos karos un Latvijas aizstāvības kaujās. Sidrabenes pagastā par to ir daudz liecinieku, arī hronikās jau sen sen pieminētais Emburgas un Garozas vārds.

Pirmā hronikas autoruzziņa — 1287. gada 26. martā pie Garozas zemgaļi kaujā ar Livonijas ordeni sakauj iekarotāju karaspēku. Nāk 1812. gada karš, kad Napoleona karaspēks, cenšoties iekarot Krieviju, cauri Garozai dodas Rīgas virzienā. Franču karaspēka nocietinājumi — skanstis redzamas pie Garozas skolas un citur, daļa no tām pie Garozas — Bluķu ceļa ir nolīdzinātas. Ir 1905. gads, strādnieku un zemnieku rokas ceļas pret muižnieku varu. Deg pilis, spindz soda ekspedīcijas lodes un pie Briņķiem, Segļu un Vecajos Cēzaru kapos gulst kritušie cīnītāji. Gadu desmits un — Pirmais pasaules karš. Par to atgādina kritušo karavīru (krievu un vācu armijas) brāļu kapi Garozas centrā pie kopsaimniecības “Druva” kantora un Garozas mežniecības mežos.

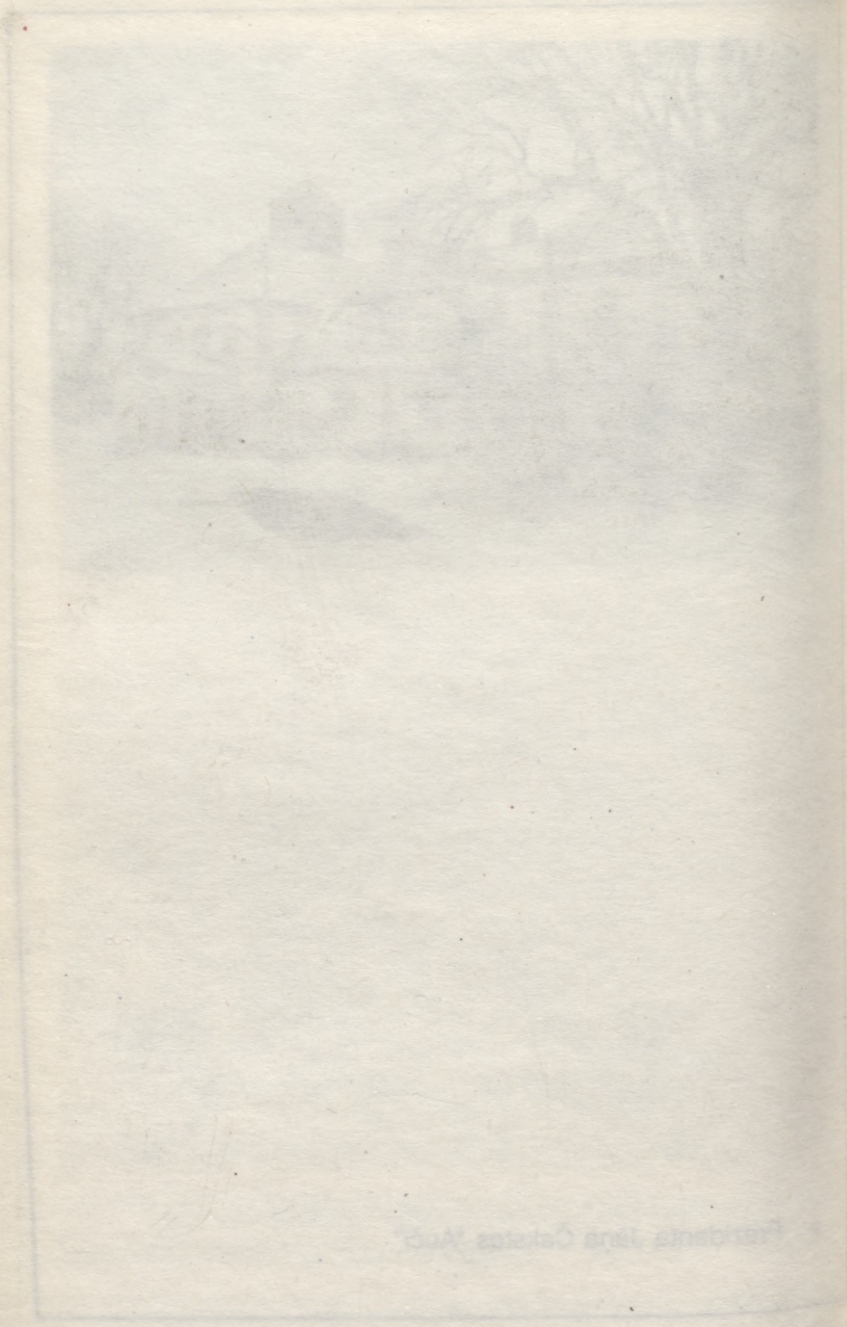


• Karaskolas audzēkņu varonīgajai atbrīvošanās cīņai  
veltītais pieminēklis Vareļos





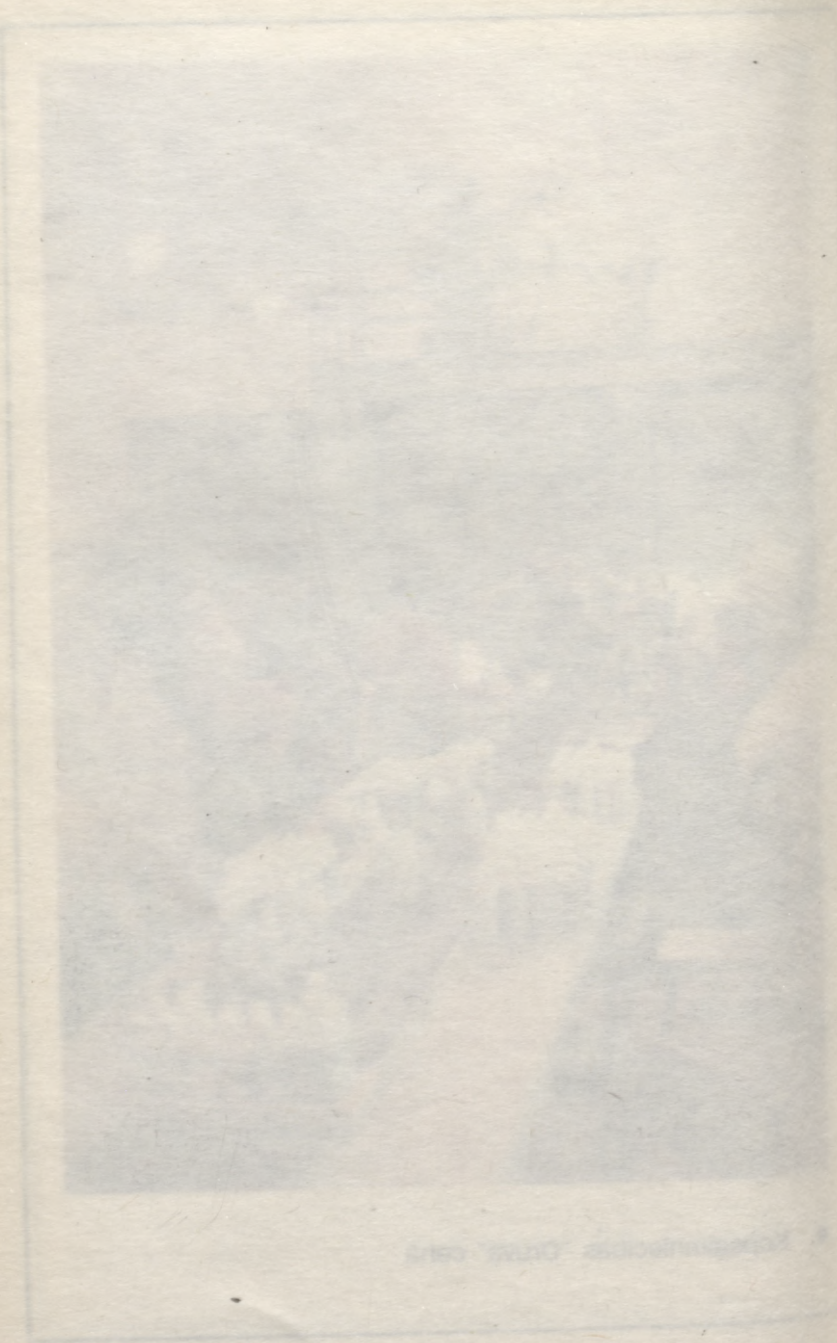
• Prezidenta Jāņa Čakstes "Auči"



Faint, illegible text or markings at the bottom of the page, possibly bleed-through from the reverse side.



• Kopsaimniecības "Druva" cehā



THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

Latvijas nacionālā armija dzimusi atbrīvošanas kara ugunīs un par sākuma vietu var uzskatīt Sidrabenes pagasta "Vareļus" (ēkas nojauktas), kur 1919. gada 18. novembrī karaskolas kadeti izcīnīja kauju ar bermontiešiem. Šeit 1935. gada 20 maijā atklāja pēc J. Berkovska meta darinātu pieminekli, ko sarkanā vara pēc Otrā pasaules kara uzspridzināja. Ar plašas sabiedrības līdzdalību piemineklis atjaunots un no jauna iesvētīts 1990. gada 17. novembrī.

Atkal karš, pasaulē otrais pēc kārtas. Upuri arī pagasta teritorijā un to piemiņai pie Salgales skolas uzstādīts sarkana granīta piemineklis.

Šeit ieskicētas norises un vietas, kuras apzinātas un izpētītas, taču Garozas meži vēl joprojām klusē par tiem cīnītājiem, kuri izgāja nevienlīdzīgā, taču svētā kaujā pret sarkano pārspēku. Meža brāļu gaitu un cīņu apzināšana tikai tagad var sākties.

Margērs Skujenieks grāmatā "Latvijas zeme un iedzīvotāji" (Rīgā, 1927.) raksta: "Pie Emburgas Lielupe jau nonākusi pilnīgā līdzenumā, ūdens rāmā gaitā plūst uz jūru. No Emburgas līdz pat jūrai Lielupe ir kuņģojama, tādā kārtā radīdama 100 kilometru garu, ērtu un lētu

satiksmes ceļu, kuram ir milzīga nozīme Zemgales līdzenuma saimnieciskajā dzīvē. Starp Rīgu un Jelgavu uztur satiksmi lielākie upju kuģi, bet no Jelgavas līdz Emburgai brauc tvaikonīši”. Šos laikus labi atceras pat vidējās paaudzes pagasta iedzīvotāji, un zina teikt, ka mazais tvaikonītis “Olga” braucis augšpus Emburgas līdz Cīruļiem. Lielupes krastā Emburgā var redzēt divus kuģu piestātnes tauvu akmeņus.

Saimnieciskai dzīvei labvēlīgā gaisotnē veidojās pagasta zemniecības turība. Jau pirms Pirmā pasaules kara (1874) nodibinājās krājaisdevu sabiedrība ar 260 biedriem, gadu vēlāk — savstarpējās apdrošināšanas biedrība ar 360 biedriem. Šai biedrībai piederēja arī sarīkojumu nams ar zāli un skatuvi. Tūlīt pēc kara (1921-1922) zemnieki apvienojās lauksaimniecības, meliorācijas un lopkopības pārraudzības biedrībās. Daļai no šīm saimnieciskajām un sabiedriskajām organizācijām ir pamats atjaunoties arī tagad, jo agrārās reformas gaitā veidojas zemnieku saimniecības un individuālā apsaimniekošanā pakāpeniski pārnāk kopsaimniecību lopkopības fermas, celtniecības un produkcijas pārstrādes iecirkņi. Sidrabenes pagasts ir viens

no nedaudzajiem rajonā, kur individuālie uzņēmēji ir īpaši uzņēmīgi.

Pēdējā gadā līdz agrārreformas sākumam pagasta kopsaimniecībām bija — “Salgalei” — 4519 un “Druvai” — 2305 hektāri zemes. Abām augkopībā divas galvenās pamatnozares — graudu un kartupeļu audzēšana. Viena par otru cenšas izvērst palīgrūpalus, un “Druva” pirmā pārtop par sabiedrību ar ierobežotu atbildību. Lauksaimniecības privatizācijas pirmā kārtā norit strauji un neapturami.

Pagastu apmeklējušas un turpina apmeklēt daudzas un pat tālu ceļu mērojušas delegācijas un individuāli ciemiņi. Bez vēstures un arheoloģijas pieminekļiem šeit apskatāmas politikas un literatūras milžu kādreizējās dzīvesvietas. “Aučos” tēva (Krišjāņa Čakstes 1871. gadā pirktajās mājās) aizritējuši Latvijas Valsts pirmā prezidenta Jāņa Čakstes (1859-1927) jaunības un studiju gadi, šeit viņš guvis atpūtu un smēlis spēkus politiķa un valstsvīra darbam. Prezidenta mazdēls Jānis Čakstes dzīvo Zviedrijā. Par mājīpašuma turpmāko apsaimniekošanu spriež sarakstē.

Prezidenta Jāņa Čakstes atdusas vieta, kā zināms, ir Rīgā Meža kapos, taču viņa vecāki Matilde un Krišjānis Čakstes guldīti Sidrabenes Igauņu kapos, kur iepretī ieejai kapsētā redzami piemiņas zīmju fragmenti. Apmeklējot šos kapos, pieejiet arī pie koktēlnieka Krišjāņa Kugras kapa, kuru rotā bronzas skulptūra ar pelēka granīta plāksni. Tur atrodams arī tautas apgaismotāja skolotāja Mārtiņa Staburta (1837-1900) kaps.

“Billītes” — māja, kurā 1920-30. gados dzīvoja dzejnieks Eduards Virza. Tagadējais mājas īpašnieks ir TV žurnālists Eduards Liekne, kurš laikrakstā “Latvijas Jaunatne” 1991. gada 13. aprīlī rakstīja: “Vectēva mājas būs sakoptas un bagātas”. Jaunā saimnieka darbība liecina, ka viņa solījums tiks turēts.

Pārdomas izraisa Salgales baznīcas vēsture. Pirmās ziņas liecina, ka baznīca uzcelta un tajā pirmie dievvārdi noturēti 1567. gada 28. februārī. Celtniecības darbus licis veikt pats Kurzemes hercogs. Nākošās ziņas: 1697. gadā baznīca bijusi tik sakritusi, ka bijis bail tajā ieiet. Jaunā mūra baznīca uzcelta 1706. gadā un tā pamatīgi izlabota (tagad teiktu — kapitāli

izremontēta) 1866. gadā. Tie bija vecie laiki, kad vienīgi laika zobs grauza baznīcas koka vai mūra konstrukcijas. Tagad rakstveida liecība par jaunajiem laikiem: “Beidzoties karam Lielupes krastā 1944. gada rudenī, Salgales baznīca atradās pussagrautā stāvoklī, ko veica krievu artilērija pret vācu ierakumiem pie baznīcas. Tad sākās baznīcas tālākā graušana. Pēc saukļa — baznīca ir opijs tautām — pusaudži no ģimenēm ar zemu morālo līmeni altara gleznā portretiem izgriezā acis, iznīcināja ērģeles, to stabules, skulptūras un koka rotājumus”. Apzinīgiem cilvēkiem izdevies saglābt tikai daļu interjera un ar Jelgavas sv. Annas baznīcas darbinieku starpniecību nodod Rundāles muzejam.

Salgales baznīca atgādina nevien karu un vandāļu postījumus, bet arī pienākumu uz drupām celt harmonisku, kristīgam cilvēkam cieņīgu dzīvi.

Skaists ir Sidrabenes pagasts. Lielupe, Garoza, Sidrabene — upes un to līči, Garozas lielie meži un dabas bagātības tajos. Šeit Lāču purvā (lieguma zonā) aug reti sastopamās lācesnes, citviet — grīņu sārtene un vālišu stāi-

pekņis. Tie ir saudzējami augi, tāpat kā saudzējama ir mūsu daudz cietusī un asinīm slacītā zeme.

## Svētes pagasts

Pēc Otrā pasaules kara, Latvijā nostiprinoties komunistiskajai iekārtai, Svētes pagasta teritorija tik lielā mērā mainīta, kā tagad no pagājušā gadsimtā izveidotās administratīvās vienības vairs palicis tikai tās centrs. Lai par to pārliecinātos, pietiek iepazīties ar diviem dokumentiem.

Latvijas valsts statistikas pārvaldes izdevumā "Pagastu apraksti" (Rīgā, 1935.g.) ievietoti dati par 1935.gada tautas skaitīšanas materiāliem. Tajā redzama arī Jelgavas rajona karte ar pagastu robežām. Svētes pagasts apskauj Jelgavas pilsētu dienvidaustrumu daļā un pāri Jelgavas - Tukuma dzelzceļa līnijai ietver Tuškus. Arī pagasta aprakstā minēts, ka -tā teritorijā Tuškos darbojusies tvaika dzinēja zāģētava, Tuškos un Grīvukrogā bijuši pārtikas veikali. Toreiz Svētes pagastam ziemeļu kaimiņš bijis Ozolnieku pagasts, dienvidu — Platones un Jēkabnieku, vakaru — Glūdas un Līvberzes, rītu — Vircavas pagasts un Jelgava. Toreiz pagasta platība bijusi 68,2 kvadrātkilometri, 1452 iedzīvotāji, 204 lauku saimniecības.

Latvijas PSR Mazā enciklopēdijā (Rīgā, 1970.g.), protams, vairs nav datu par Svētes pagastu, bet gan ciemu, jo pagasti kā administratīvas vienības ir likvidētas. Svētes ciema platība — 47,4 kvadrātkilometri, 1192 iedzīvotāji. Lielākās apdzīvotās vietas — Svēte un Bramberģe. Zemi apsaimnieko divi lielsaimnieki — Kirova kolhozs (1953 hektāri) un kolhozs “Cīņa” (1467 hektāri) ar centru Bramberģē.

Tad atkal robežas grozītas. “Cīņa” likvidēta, teritorija pakļauta Glūdas ciemam. Svētei nākusi klāt teritorija no dienvidu puses un 1981. gada datos minēts, ka Kirova kolhoza platība ir 3695 hektāri. Taču ar to robežu grozījumiem nav pielikts punkts, jo vadītāji un strādnieki lielsaimniecībā nav apmierināti ne ar darbu, ne tā rezultātiem. Vainot komunistisko sistēmu vēl nebija atļauts, tāpēc izeju meklēja saimniecības sadalīšanā. Atjaunoja likvidēto kopsaimniecību “Straume”, kurai tika 1729 hektāri lauksaimnieciski izmantojamas zemes, atstājot “Svētei” 1564 hektārus. Gan šīs, gan izmaiņas saimnieciskajā darbībā devušas kaut cik ciešamus rezultātus. Pieaugušas graudaugu un cukurbiešu ražas, un 1990. gadā no katra hektāra “Svēte” ieguva 35,4 “Straume” — 43,6 centnerus grau-



● Pieminēklis Daugavgrīvas zemessargiem



du. Cukurbiešu ražība attiecīgi — 301 un 297 centneri no hektāra. Pirms gadiem desmit lielā saimniecība rentabilitātes līmeņa rādītāju rakstīja ar mīnus zīmi, bet pagājušajā gadā abu atdalīto saimniecību darbība bija rentabla: “Svētei” — 27,9, “Straumei” — 21,6 procenti.

Vecie Svētes pagasta ļaudis atceras paši vai arī uzzinājuši no saviem senčiem pagasta lauksaimniecības stāvokli pēc Pirmā pasaules kara. Tas atnesis milzīgu postu. 1915. gadā cilvēki, apstākļu spiesti, devušies bēgļu gaitās. Zeme palikusi neapkopta. Atgriežoties no kara, ieraudzījuši postažu. Trīspadsmit saimniecību ēkas pilnīgi nopostītas, citas daļēji, un tikai retajai mājai karš nebija radījis brūces. Taču nepagājis daudz gadu, kad pagasta lauksaimniecība uzplaukusi, un ļaudis kļuvuši turīgi.

“Privātīpašums cilvēkus vedīs pie apziņas, kā dzīvot un strādāt”, — domā tagadējie pagasta un saimniecību vadītāji, un atbalsta zemnieku iniciatīvu. Kopsaimniecība “Svēte” rajonā pirmā pārtapa par paju sabiedrību un tagad ir ceļā un īpašumu sadali mikrokoлектīvos, kas, šķiet, būs pēdējais etaps ceļā uz pilnīgu priva-

tizāciju. Šajā virzienā domā sākt darboties arī  
“Straume”

Šobrīd pat nevaram apjaust Svētes pils kādreizējo krāšņumu, jo no tās saglabājusies tikai centrālās daļas fasāde. Šis arhitektūras piemineklis celts 1738. gadā pēc B.F. Rastrelli meta (paplašinājis S. Jensens), pils bijusi viena no krāšņākajām Latvijā. Tāpēc arī 1778. gadā hercogs Pēteris Bīrons šajā pilī svinējis sadedzināšanos ar skaisto Doroteju Medemu. Ir ļoti jāpiepūlē iztēle, lai mūsdienās PSRS armijas piesārņotajā vidē (pilī uzturas armija) iedomātos hercoga galma svinības, lepnās karietes, krāšņos tērpus, uzposto pili un tās apkārtni.

Iztēle tāpat jāpiepūlē, lai pārceltos gadsimtus vēlāk, un Jelgavas pievārtē, Svētē pie skolas, Ruļļukalnos ieraudzītu latviešu zēnus ierakumos pret tās pašas tautas iebrucējiem, kuru vectēvi likuši mūsu senčiem vest granti un akmeņus un celt lepnās pilis ... Laikmetu grieži.

“1915. gada aprīlī Daugavgrīvas cietokšņa latviešu zemessargi šeit — pie Ruļļukalniem savā pirmajā kaujā apturēja vācu armijas uzbrukumu Jelgavai ... Ideja par latviešu strēlnieku pulka radīšanu bija dzimusi”. Šādu tekstu, vei-

dojot pieminekli, iekaluši tā autori — tēlnieks Jānis Kaksis ar dzīvesbiedri Alvīni Veinbahu un dēlu Klāvu. Piemineklis pie Svētes deviņgadīgās skolas atklāts 1991. gada 14. aprīlī, klātesot divu paaudžu latviešu karavīru un sabiedrības pārstāvjiem. Tā veidošanu un celtniecību organizēja Svētes pagasta pašvaldība un Latviešu strēlnieku apvienības Jelgavas nodaļa.

Braucot no Jelgavas pa Vilces ceļu, apstājieties pie Svētes skolas un pieminiet mūsu brīvības cīņas.

1897. gadā celtā skolas ēka, varenie koki un vecais muižas ansamblis ar pirmo skolu varētu stāstīt daudz. Vispirms par celmlaužiem latviešu izglītības ceļā, par diviem šejienes ilggadējiem skolotājiem. Pēc Kurzemes skolotāju semināra beigšanas Kristaps Zēvals skolā nostrādājis 39 gadus (1865. - 1904.), tad aizgājis pensijā. Pēc viņa Jēkabs Šaubergs bijis šīs skolas pārzinis (tagad teiktu — direktors) 30 gadus. Pie viņiem skolas gudrības apguvuši gan tie, kas ar saulīti pie cepures Latvijai atnesa neatkarību, gan arī tie, kas to grāva un centās pazudināt ... Skolas apkārtnē ir piemiņas zīmes vieniem un otriem, jo Svētes ļaudis cilvēcisku

cieņu parāda visiem, kas krituši Svētes upes  
krastos.

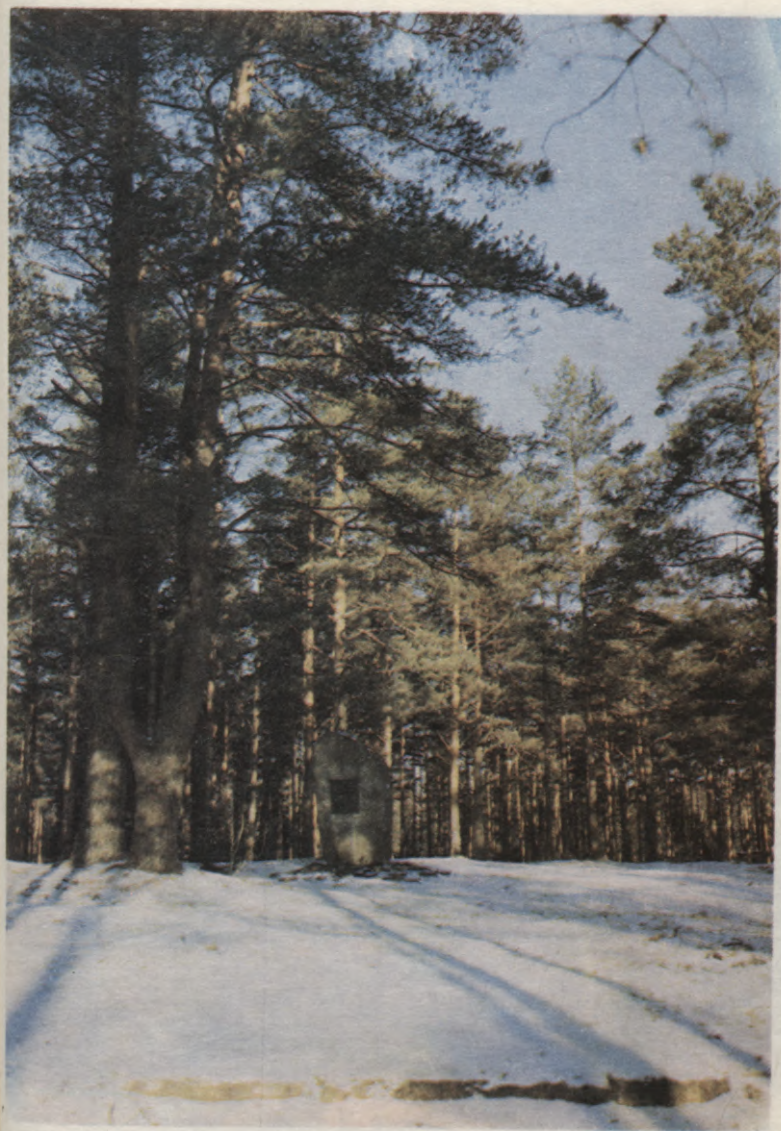
## Valgundes pagasts

Kur Lielupe no labās puses uzņem Iecavu un kreisās — Svēti, tur ceļā uz Kalnciemu var atrast Valgundes pagasta sākumu un gar Lielupes krastiem līdz pat Rīgas rajona robežai vērot Jelgavas rajona visgarākā pagasta Piejūras zemienes līdzenumu. Pagastu nomalēs ieskauj mežu un purvu masīvi — Valgundes purvs un daļa plašā Kaiķu purva, Klīves, Līvbērzes, Ķemeru un Lauksaimniecības universitātes mācību un pētījumu mežsaimniecības meži. No pagasta kopplatības mazāk par pusi aizņem aramzeme, pļavas un ganības, lielāko daļu — purvi un meži. Pārlietu lielais mitrums aizvien traucējis zemnieku darbu, tāpēc saprotama ir zemnieku rīcība Latvijas brīvvalsts pirmajā desmitgadē, kad viņi nodibina pagastā trīs meliorācijas sabiedrības. (“Līdums” 1927.g., “Susinātājs” 1928.g., “Dega” 1930.g.) Vēl tagad, izvērstas meliorācijas tehnikas un tehnoloģijas laikmetā, liekā mitruma problēma nav atrisināta.

Šādos apstākļos uz rajonā visnabadzīgākajām augsnēm strādā kopsaimniecības, precīzāk

— topošās paju sabiedrības “Vienība” zemnieki. Viņu sekmju līmenis gadu gaitā ir ļoti atšķirīgs, bet pēdējā gada rādītāji (rentabilitāte 31,2 procenti) “Vienības” ļaudis ierindojuši vidēji veiksmīgo skaitā. Saimniecības vadītāji domā par ražošanas paplašināšanu un rūpējas par ražošanas objektu sakārtošanu.

Pagastā strādā arī starpsaimniecību apvienība “Valgunde” ar plaši izvērstu lauksaimniecības produktu pārstrādi, būvmateriālu ražošanu un pakalpojumiem lauksaimniekiem. Apvienība ražo dārzeņu un augļu konservus, mārrutku pastu, garšvielas, ekstraktus, saldējumu, populāro ārstniecības ziedi “Evija”, kā arī sienu apklājuma materiālu — poligrānu, jumta mastiku, plastmasas pajetes un taru. Agroķīmiskā laboratorija veic specializēto lauksaimniecības ražojumu pārbaudi un analizē augsnes sastāvu. Mājlopu mākslīgās apsēklošanas dienests apkalpo rajona saimniecības. Apvienība 1990. gadā nosvinēja divdesmit gadu pastāvēšanas jubileju. Divdesmit pirmajā darbības gadā valgundieši projektē ražošanas paplašināšanu, uzsākot arī ķieģeļu izlaidi. Šķiet, jaunie vadītāji atcerējušies, ka pagastā jau 30.

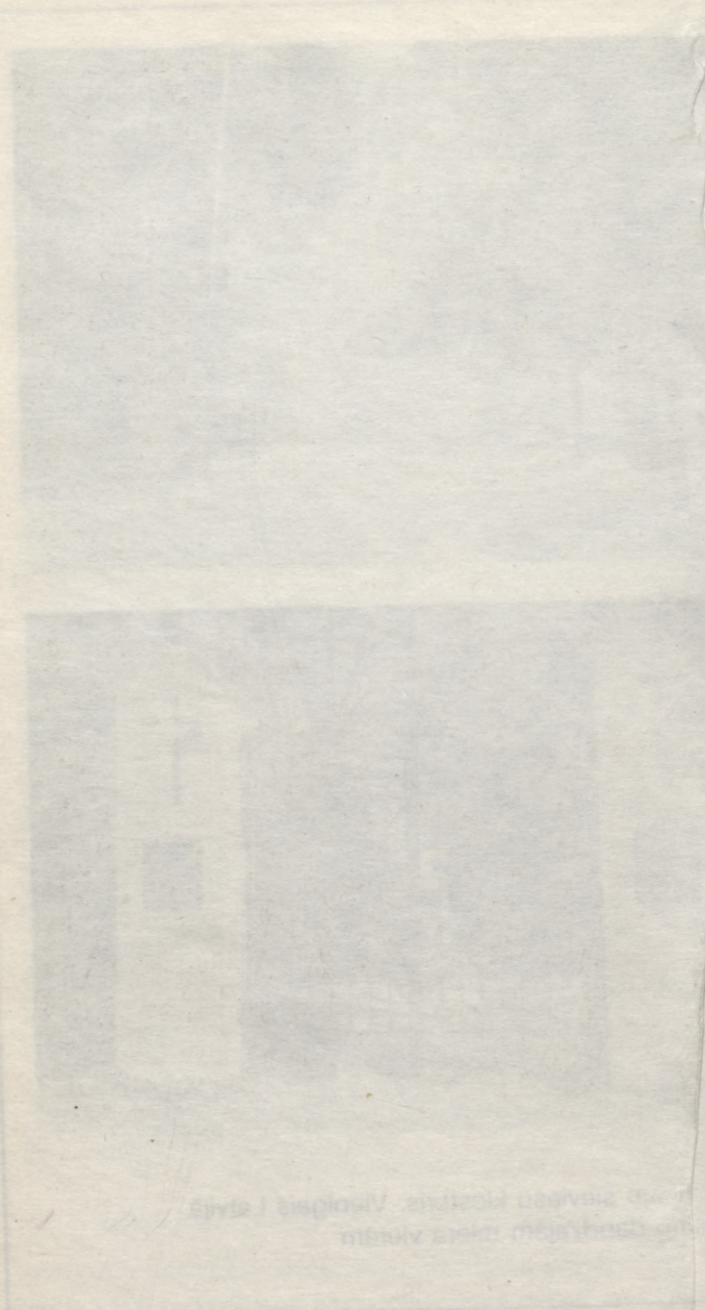


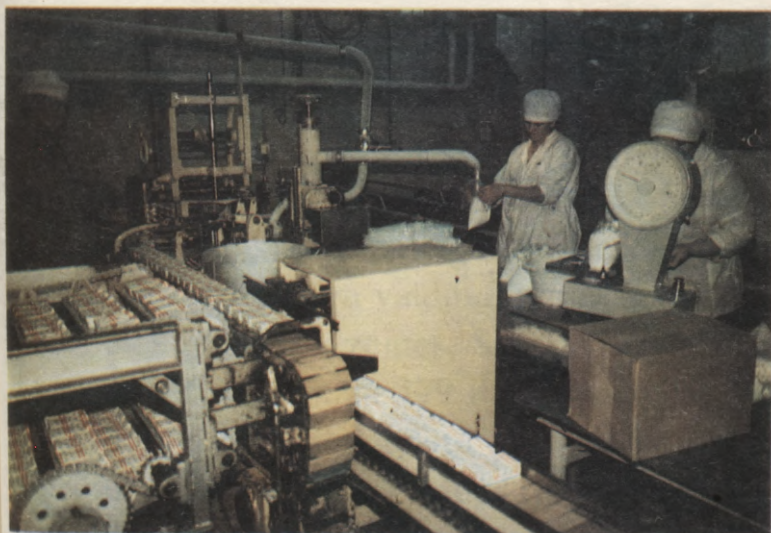
• Ložmetējkalns

blīvēt gādā valdnieki, projekti, tālrunis  
plūsmas, un, ūsākot arī kriegu, izņemot  
jūme vārdi, atcerēties, kā p...

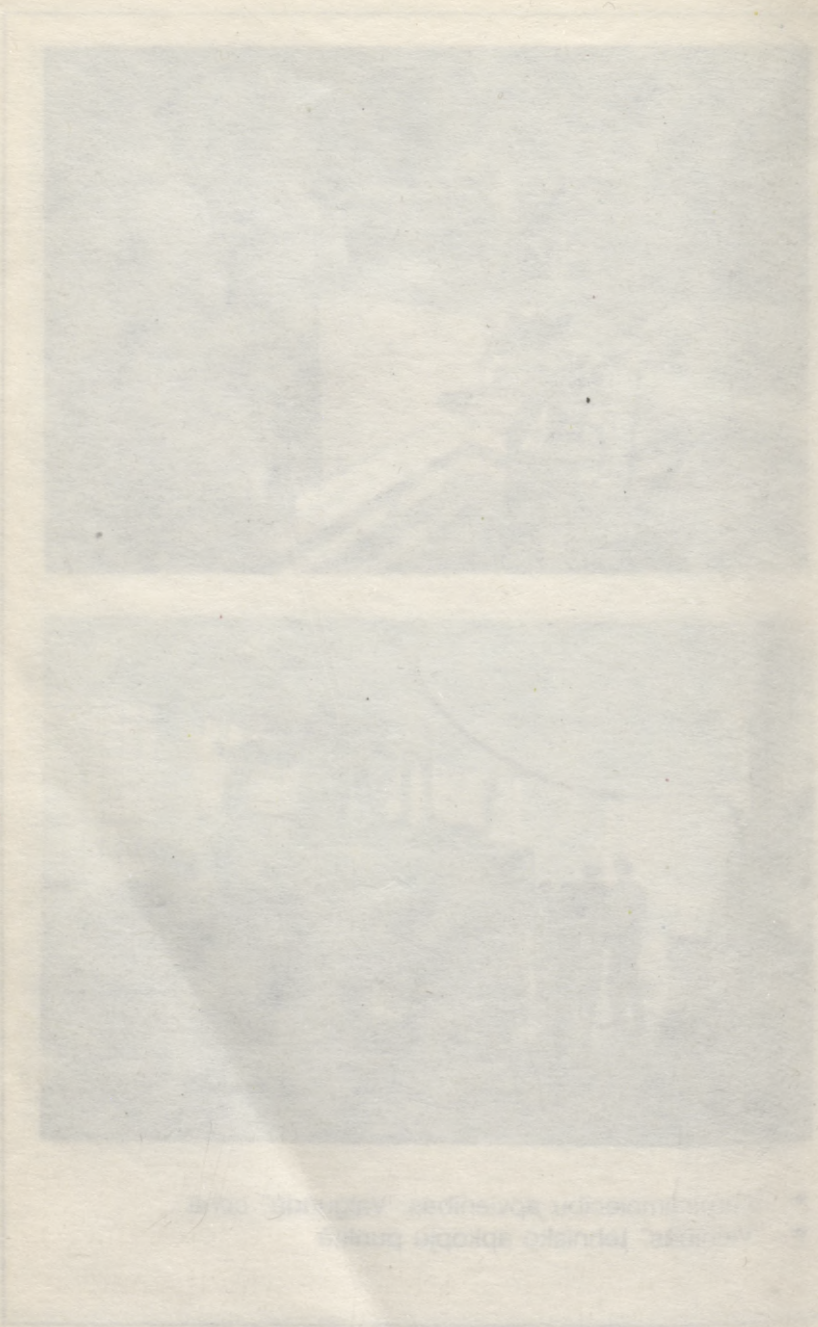


- Pareizcīgo sieviešu klosteris, Vienīgais Latvijā
- Vienāno daudzajām miera vietām





• Starpsaimniecību apvienības "Valgunde" cehā  
• "Vienības" tehnisko apkopju punktā



g  
g  
h  
P  
n  
k  
k  
a  
n  
g  
l  
P  
z  
n  
t  
s  
s  
l  
v  
t  
n  
h  
h

gados darbojās trīs ķieģeļu rūpnīcas — Mazgrašos, Mazlapsās un Liellapsās.

Pagastā, klusa meža ielokā, četrpadsmit hektāros (kopš 1894. gada) saimnieko Spasas-Preobraženskas pareizticīgo klostera filiāles māsas. Sākotnēji cara valdība, kuras rīcībā bija Kurzemes guberņas zemes, Svētās Trīsvienības kopienai te uzdāvināja 179 desetinas meža, lai ar kokmateriāliem apgādātu klostera ēku celtniecību. Klosters māsa Mansurova ierosināja gatavot vasku baznīcas svecēm. Darbību sāka 1895. gadā. Tā šajā “Dieva Slavas ciemā” turpat gadu simtu mijas darbs ar lūgšanām. Visus zemes un mājlopu apkopošanas darbus klostera māsas paveic ar savām rokām, un klosteri un tās apkārtni (arī kapsētu) izveidojušas par skaistu stūrīti, uz kurieni brauc svētceļotāju simti. Klosters darbība pārtraukta tikai karu laikos, kad personāls evakuējies, ņemot līdzī vissvētākās relikvijas.

Laicīgās un garīgās saderības gaisotnē ar ticību rītdienai ļaudis kopj Valgundas zemi, kurā katra pēda karavīru asinīm slacīta, kuras klēpis glabā tik daudzus mūsu un ienaidnieka karavīru augumus. Pagasta teritorijā ir daudzas

kapsētas, kur blakus pagasta pamatiedzīvotāju kapu kopiņām ir vācu un krievu karavīru apbedījumi ar īpašām Latvijas brīvvalsts laikā gatavotām piemiņas zīmēm. Komunistu varasvīriem patika, ka šīs vietas aizaug, tāpat kā aizaug pagasta teritorijā esošais Ložmetējkalns. Vai kā tautas varas vārdā tika nopostītas “Kraslovsku” un to kaimiņu mājas, lai miņas nepaliktu no vietas, kur pirmajās uguns kristībās 1915. gada 25. oktobrī krituši I Daugavgrīvas bataljona 2. un 3. rotas strēlnieki. Šādas vietas, kur krituši vai apbedīti Pirmā pasaules kara karavīri, ir gan Puču un Peitiņu kapsētā, gan pie luterāņu baznīcas, gan arī Klīves mežniecības 28. kvartālā (5. latviešu strēlnieku pulka izejas pozīcijas 1917. gada 5. janvārī), 30. kvartālā (2. rota uzsāk cīņu ar vāciešiem), 49. kvartālā (vācu kapi), 243. kvartālā (divu virsnieku un nezināma skaita karavīru nāves vieta), 365. kvartālā (180 krituši krievu armijas karavīri) un citur.

Nolūkā saglabāt vēsturisko cīņu piemiņu Latvijas mežu apsaimniekotāji ar sabiedrības aktīvu līdzdalību izveidojuši vēsturisku ainavu liegumu “Ložmetējkalns” 492 hektāru platībā Jūrmalas un Klīves mežniecību teritorijā, kuras daļa ietilpst arī Valgundes pagastā. Ainavu lie-

gumā pārtraukta rūpnieciskā mežizstrāde, tiek veikta vēsturisko vietu sakopšana, iezīmēšana, taku veidošana un māju "Mangaļi" nodošana Kultūras fondam ekspozīcijas iekārtošanai.

Astoņi akmeņi, nolikti pulku izejas pozīciju vietās, atgādinās, ka te asiņainās kaujās izgājuši Zemgales, Kurzemes, Daugavgrīvas, Rīgas, Tukuma, Vidzemes, Bauskas un Valmieras latviešu strēlnieku pulki.

Vairākās piemiņas vietās aug pa ozoliņam, citur noliktas piemiņas zīmes. Kalnciema un Klīves luterāņu draudzes 1935. gada 18. novembrī atklājusi savā baznīcā piemiņas plāksni Latvijas atbrīvošanas cīņās un pasaules karā kritušajiem trīspadsmit Kalnciema un Klīves draudzes dēliem.

Pagasta sabiedrība par savu pienākumu uzskata kritušo godināšanu, Latvijas atbrīvošanas cīņu dalībnieku nozīmes skaidrošanu jaunajai paaudzei, īpaši tagad, kad atjaunotajā Latvijas valstī visiem jāapzinās, cik brīvība ir dārga un par kādu asinscenu tā pirкта.



## Vilces pagasts

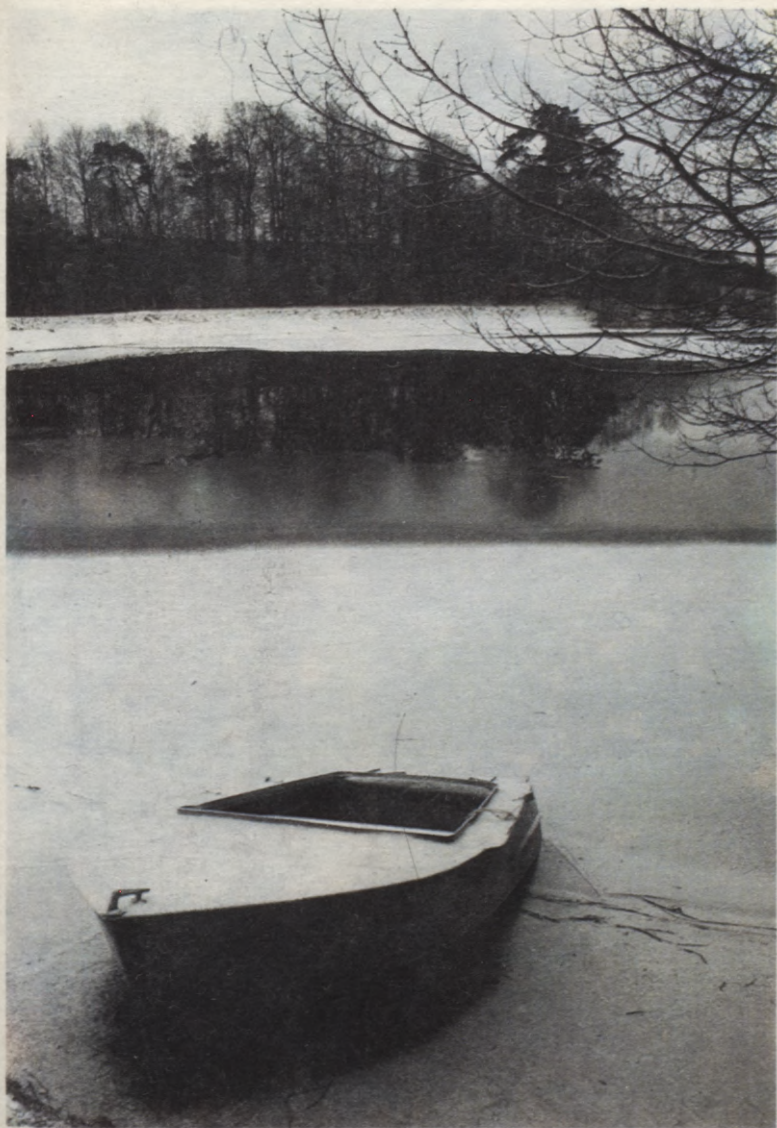
Vēl pirms gada nevienā dokumentā nebija atrodams Vilces ciema vai pagasta vārds. To varasvīri bija izdzēsuši un bez kāda pamatojuma devuši šai vietai Ausmas nosaukumu. Tā līdz ciemu reorganizācijai Jelgavas rajonā Vilces pagastu sauca par Ausmas ciemu. Vilces nosaukums ir vecs. Zemgales Silenes novadā Vilces vārds pirmo reizi minēts 1426. gadā un vietas nosaukums saistās ar Vilces upi, kas tek pagasta teritorijā. Savukārt tiek uzskatīts, ka upei tauta devusi tādu vārdu tāpēc, ka tā no apkārtējiem laukiem un mežiem novelk lieko ūdeni.

Tagadējais Vilces pagasts teritoriāli ļoti atšķiras no tā, kāds tas bija Latvijas brīvvalsts pēdējos gados pirms Otrā pasaules kara. Tā laika dokumentos Jelgavas apriņķī bijuši Vilces un Augstkalnes (līdz 1937. gadam Mežmuižas) pagasti, kuri pēckara periodā, veidojot un pārveidojot ciemus un rajonus, kļuvuši par vienu. Taču Augstkalne pilnībā nav pievienota. Un tā pašreizējās pagasta kolektīvās saimniecības "Vilce" un "Saulīte" atrodas agrākajā Vilces,

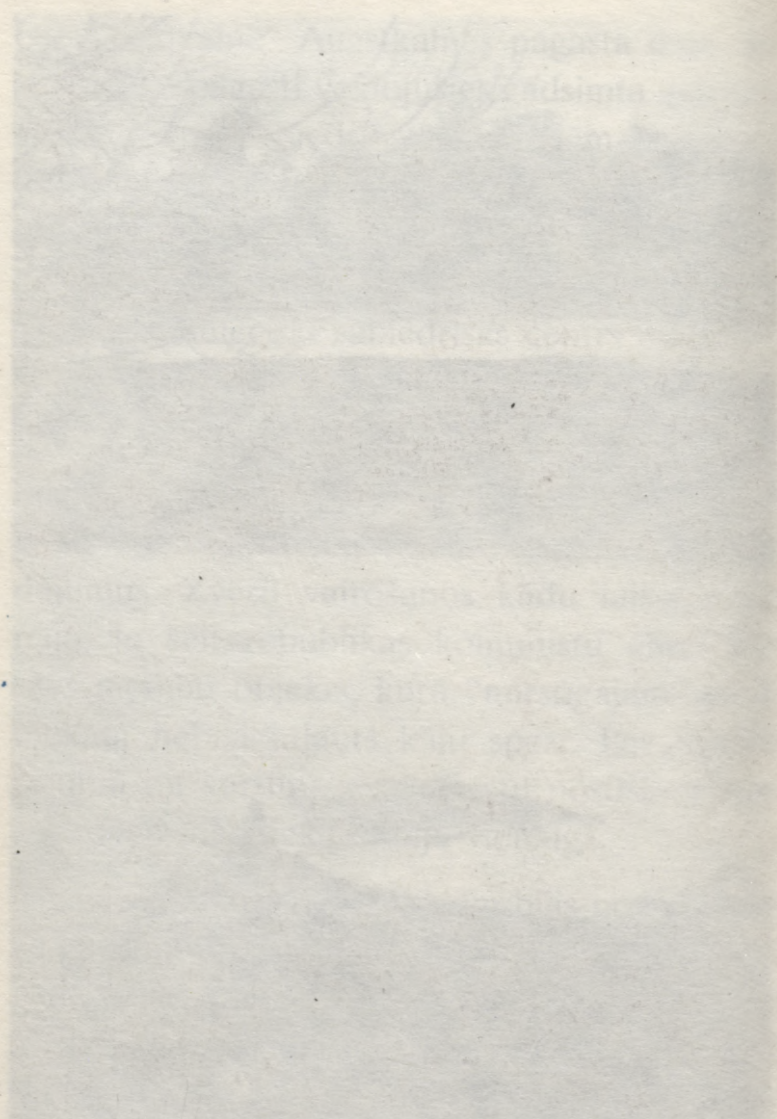
bet "Ziedkalne" Augstkalnes pagasta daļā. Jāsaprot, ka pagasti veidojušies gadsimta garumā, katrā ir sava sabiedrība ar kopējām interesēm un pasākumiem. Mākslīgi apvienojot, jaunas un kopējas intereses ilgu laiku neveidojas. Tā tas ir arī Vilces pagastā — "Ziedkalne" ir autonoms, saimnieciski sabiedrīks centrs arī ar atsevišķiem kultūras pasākumiem.

Vilces pagasta plašie meži ir ar zvēriem bagāti. Aļņi, brieži, stirnas, mežacūkas — gadu gadā lauksaimniecībai nodara ievērojamus zaudējumus. Zvēru vairošanos kādu laiku veicināja, jo šeit republikas komunistu elitei bija savs medību objekts, kurā "mirstīgajam" medniekam nebija atļauts kāju spert. Par labības sējumu un kartupeļu stādījumu postīšanu augstā ranga medniekiem bija vienalga.

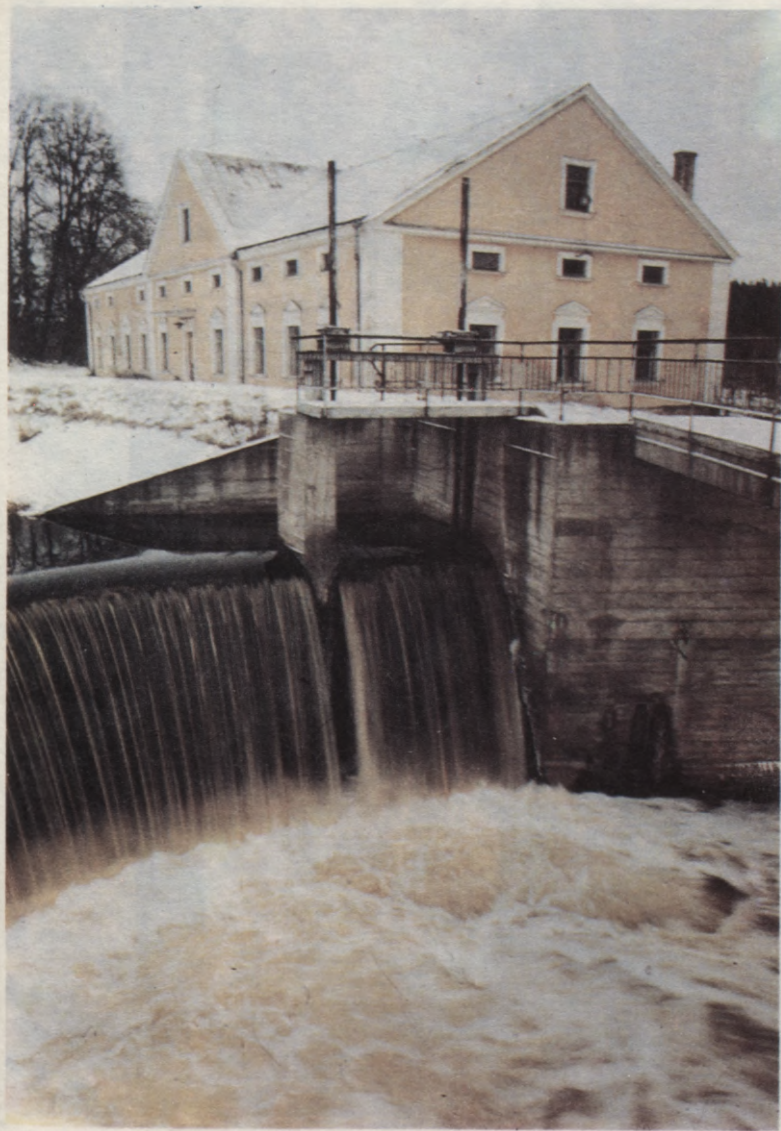
Meža atkarošana laukiem bijis novada ļaunžu gadsimtu uzdevums. Vēsture stāsta, ka 1270. gadā vācu ordeņa pulki iekaroja šo Silenes novadu un pēc desmit gadiem, neskatoties uz tautas sacelšanos pret ienaidnieku 1279. gadā, ļaudis ordenim padevās. Sākās smagas dienas, kurās gadu pēc gada dzīve kļuva neciešamāka. Tā 1286. gadā piespieda Silenes vīrus aiziet uz



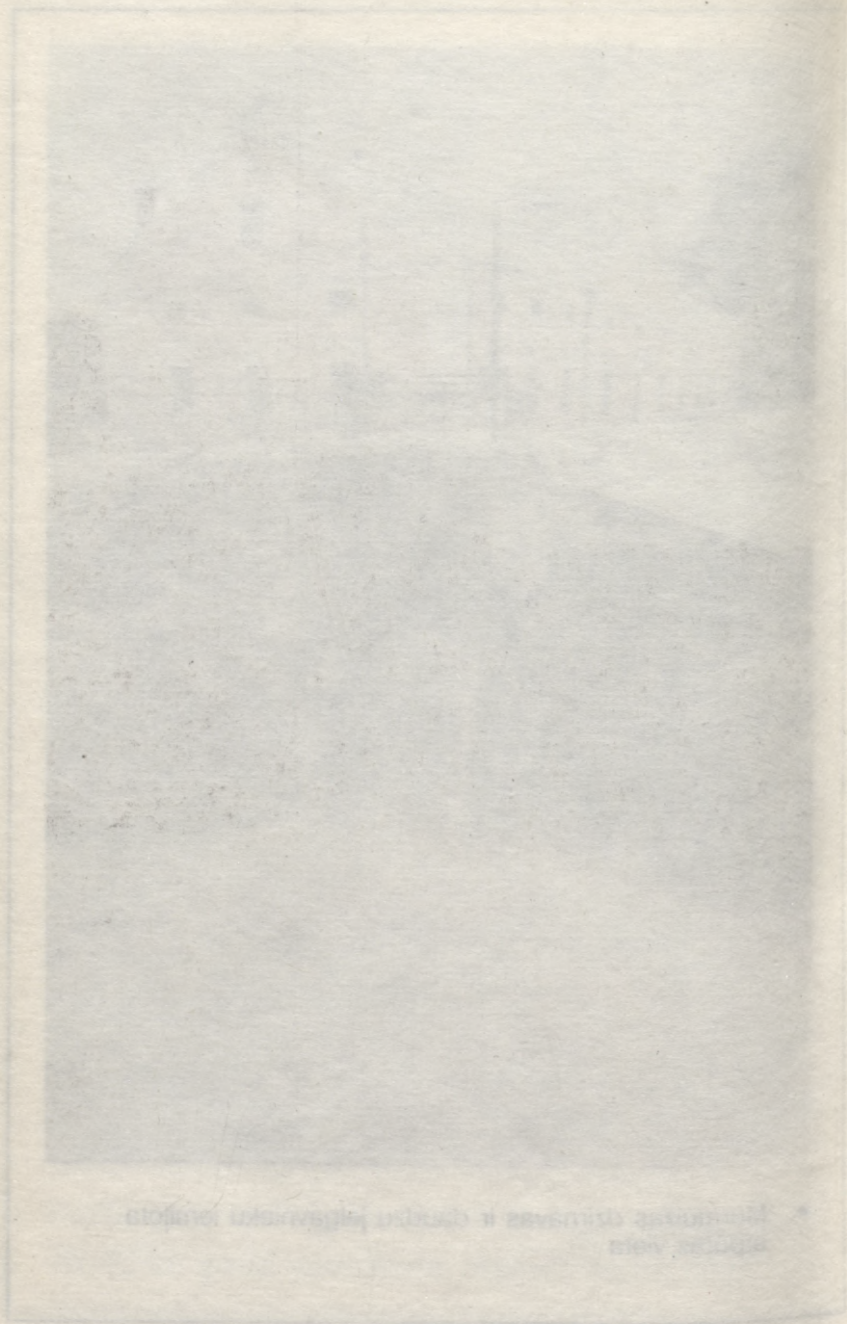
- Svētes upes līči



1286. gada pilsēta Silene. *Silene*  
 1286. gada pilsēta Silene. *Silene*  
 1286. gada pilsēta Silene. *Silene*



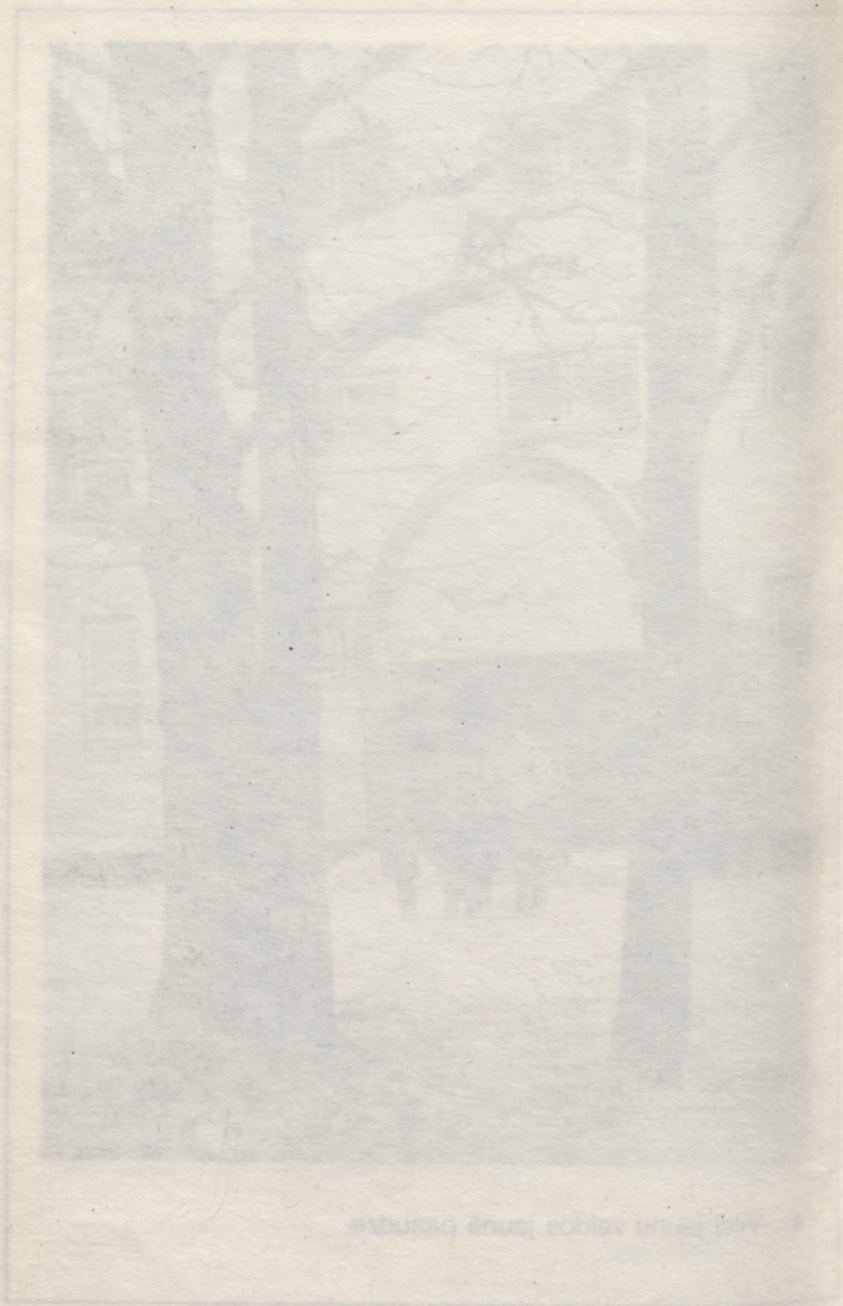
- Mūrmuižas dzirnavas ir daudzu jelgavnieku iemīļota atpūtas vieta



Содержание: 1. Описание местности и ее географическое положение. 2. Описание населения и его занятий. 3. Описание промышленности и торговли. 4. Описание культуры и искусства. 5. Описание природы и ее богатств. 6. Описание истории и ее событий. 7. Описание государственного устройства и управления. 8. Описание законодательства и судебных дел. 9. Описание финансов и хозяйства. 10. Описание науки и искусства. 11. Описание литературы и искусства. 12. Описание музыки и искусства. 13. Описание живописи и искусства. 14. Описание скульптуры и искусства. 15. Описание архитектуры и искусства. 16. Описание садоводства и искусства. 17. Описание земледелия и искусства. 18. Описание скотоводства и искусства. 19. Описание охоты и искусства. 20. Описание рыболовства и искусства. 21. Описание ремесел и искусства. 22. Описание торговли и искусства. 23. Описание промышленности и искусства. 24. Описание культуры и искусства. 25. Описание искусства и искусства.



- Vilci jaunu veidos jaunā paaudze



THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

Ratēni Lietuvā, aiz muguras atstājot ienaidnieku nodedzinātās mājas. Novadu sāka pārņemt mežs, kuru pēc simts gadiem (1400-1430.) sāka atkarot šeit atgriezušies līdumnieki. Pamatoti varam sacīt, ka Vilces pamatiedzīvotāji ir spēcīgo Silenes līdumnieku pēcteči. Cerams, ka mūsdienu jaunā paaudze izjūt asinīs pulsējam līdumnieku spēku, jo pēdējos gadu desmitos aizlaistajās vai daļēji aizlaistajās zemēs vēlas saimniekot desmitiem jaunsaimnieku. Līdz 1991. gada 20. jūnijam (zemes pieprasījumu iesniegšanas termiņam) pagastā pavisam 387 pilsoņi pieprasīja apsaimniekošanai 8465 hektārus zemes. 216 bijušie zemes īpašnieki pieprasīja atdot viņiem konfiscētos 4934 hektārus zemes. Jau tagad 1217 hektāros saimnieko sešdesmit brīvie zemnieki.

Ir laiks, kad izšķiras vājo kopsaimniecību liktenis — pastāvēt vai likvidēties. Pagasta liel-saimniecībās, īpaši “Vilcē” un no tās atdalītajā “Saulītē” ir gājis raibi, tās piemeklējušas neveiksme pēc neveiksmes. Jāpiemin pēdējo desmit gadu rezultāti. 1981. gadu saimniecība noslēdza ar zaudējumiem, 1982. gadā no katriem produkcijas realizācijas 100 rubļiem pelnīja tikai 3,80 rubļus, 1990. gadā — 6,70 rubļus.

Pārāk maz, lai attīstītu ražošanu un nokārtotu strādnieku sadzīves prasības. Lielo kopsaimniecību sadalīšana zemnieku individuālā aprūpē ir dabīgs process, taču to kavē nepietiekamais tehniskais nodrošinājums. Tāpēc starp kolektīvajām un individuālajām interesēm veidojas kompromisa varianti. Cilvēki skaistajā vidē grib dzīvot arī turībā.

Vilces pagasts bagāts ar skaistiem upes līčiem, gravām, mežu nostūriem. Šeit notikuši daudzi dažāda mēroga tūrisma pasākumi. Ir daudz arheoloģijas, vēstures un arhitektūras pieminekļu. Valsts aizsargājamo dabas objektu sarakstā ieraktīti divi ozoli (Vilces mežniecības 93. kvartālā un pie Lauču mājām), liepa un bumbiere pie Bērzzemnieku mājām, kā arī Vilces gravas ainavu zona (131 hektārs) un Mūrmuižas dzirnavas Vilces un Svētes upes satecē.

Mūsu senču pilis ir iznīcinātas, taču palikuši pilskalni un nostāsti par tiem. Vilces pilskalnu var atrast Vilces mežniecības 51. kvartālā. Vilces upītes kreisajā krastā, Sidrabenes pilskalnu — 158. meža kvartālā pie Celmiem un Rožniekiem.

Zviedrijas valdības 1935. gadā celtās uzvaras stēla pie Mūrmuižas (Mūrmuižas-Vilces ceļa malā) mums atgādina šeit notikušo 1705. gada 27. jūlija (pēc citām ziņām 16. jūlija) kauju starp krievu un zviedru karaspēku. Šajā kaujā zviedru ģenerālis Levenhaupts ar septiņiem tūkstošiem vīru, to skaitā bijuši 2500 Vidzemes latvieši, sakāvis 20 tūkstošu lielo Šeremetjeva armiju. Zviedru ģenerālis gan cietis tik lielus zaudējumus, ka steidzīgi izrāvies no Kurzemes uz Rīgu, atstājot Mūrmuižas, Blankfeldes un Vilces zemnieku pienākumos apglabāt kritušos un aizvest ievainotos. Par varonību Levenhaupts paaugstināts par ģenerālleitnantu un iecelts par Rīgas gubernatoru. (Tajā laikā Rīgā bijusi zviedru vara). Par steigu kaujas norisē liecina arī cits fakts. Zviedru karavīri Svētes līcī kādā avotainā bedrē iemetuši dzelzs lādi ar karaļa kroni un naudu. Apvidū pie Vairogu mājām Svētes upes krastā ir arī Zviedru kapi, kur par piemiņas zīmes uzstādīšanu rūpējas “Ziedkalnes” un Dobeles rajona “Silaines” saimniecība.

Arhitektūras piemineklis ir Vilces skola ar parku (agrāk muižas dzīvojamā ēka), mākslas piemineklis — ēkas portāls.

Vilces pagasts ir dzimtā vieta Ķeguma spēkstacijas celtniecības darbu tehniskajam pārzinātājam profesoram Mārtiņam Robam, kas guldīts Skambinu kapsētā.

Vilces vārdu sabiedrībai pazīstamu darījis dramaturgs Mārtiņš Zīverts, kas, par savu dzimto pagastu domājot, Zviedrijā 1965. - 66. gadā uzrakstījis lugu "Kaļostro Vilcē". "Savai komēdijai esmu izvēlējis titulu "Kaļostro Vilcē", jo tajā attainota tikai tā sauktā Vilces epizode. Man bija sevišķa vēlēšanās piemēroties pēdējai, jo Vilce ir mana dzimtā puse." Tā Mārtiņš Zīverts rakstīja programmā uzvedumam Dailes teātrī. Kā zināms, melis Kaļostro naudas iegūšanas dēļ satiekas un melo Elejas grāfa Mēdema meitai Elīzai, un raksturīgākais risinās Vilcē.

Mārtiņa Zīverta dzimtene ir "Vaiteņos" un kapsētā ar tādu pat nosaukumu apbedīti viņa vecāki.

## Vircavas pagasts

Vircavas pagastam ir nevien sena un bagāta vēsture, bet tā arī rūpīgi pētīta un savākie materiāli publicēti.

“Mūsu tautas un valsts pagātni vispārīgos vilcienos mēs zinām, bet atsevišķu novadu un iedzīvotāju — gan vēl nē. Tas ir liels trūkums mūsu tautai, bet cerams, ka drīzumā arī to novērsīsim, jo visā valstī ar valdības gādību un atbalstu jau sākts ļoti plašs darbs novadu vēstures pētīšanā. Šo apstākļu ierosināts, arī ķeros pie sava dzimtā pagasta senatnes pētīšanas, savā darbā izlietodams visus man iespējamus materiālus un avotus”. Tā apjomīgās (turpat 200 lappušu) grāmatas “Vircavas novads” priekšvārdā 1940. gada 17. janvārī rakstījis tās autors — toreizējais Jelgavas skolotājs institūta audzēknis Voldemārs Bergs. Izdevums dienas gaismu pieredzējis gan ļoti īsu laiku, jo mums zināms, ka tā paša gada 17. jūnijā PSRS okupācijas vara iznīcināja vai vismaz no tautas noslēpa šāda veida izdevumus. Tāpēc tagad “Vircavas novads” glabājas tikai atsevišķās mājās vai arī oriģināla fotokopijas iet no rokas

rokā. Publicēto materiālu daudzums un kvalitāte liek domāt par izdevuma atjaunošanu.

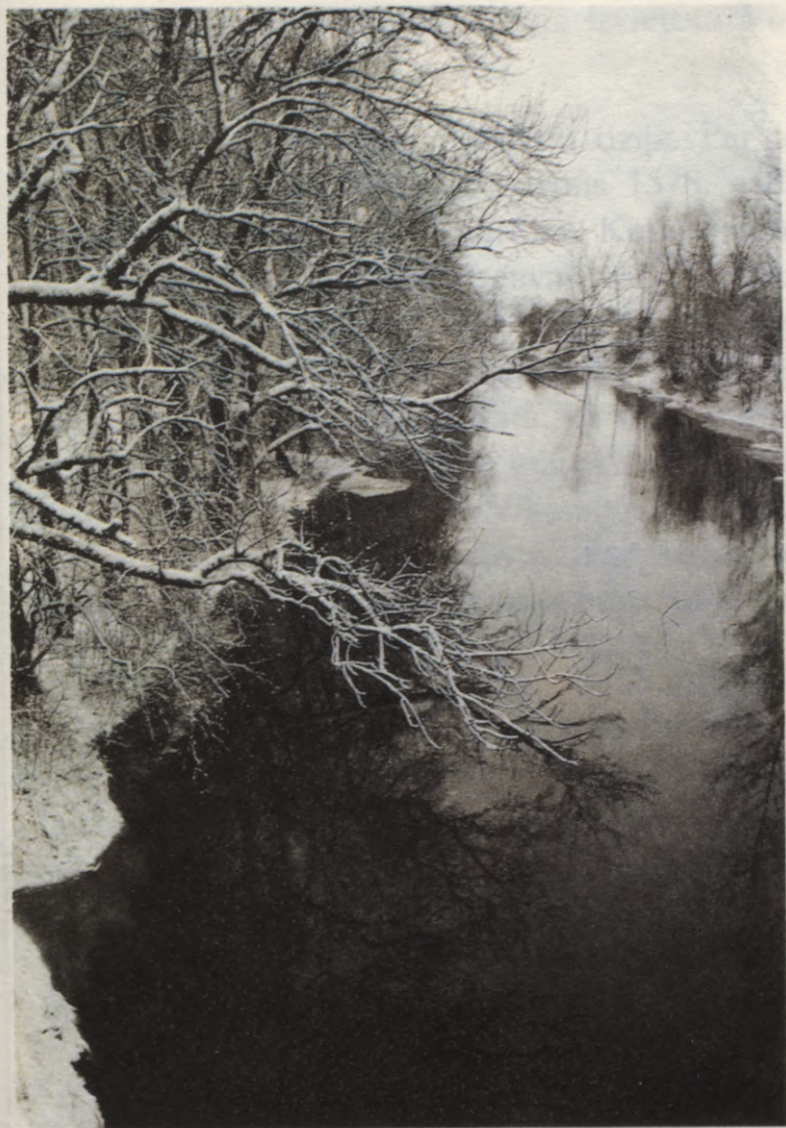
Voldemāra Berga pētījumi mums pasaka, ka pirmā Kurzemes hercoga Gotharda Ketlera laikā, lai iegūtu vairākas muižas ar auglīgu zemi, no Lielvircavas novada ar taisnu robežu atdalītas vairākas zemnieku mājas, tās nopostītas un uz nopostīto māju tīrumiem pie Vircavas upes ierīkota muiža. To hercogs nosaucis par Vircavu. Nedaudz vēlāk, īpašumus paplašinot, hercogs licis Vircavai pievienot Ķīļu, Vecplatones, Jaunplatones, Elejas un Mazbūtu muižas. Par šo muižu piederību un tajās atrastajiem labības un lopbarības krājumiem, kā arī lopu skaitu liecina 1716. gada martā pēc toreizējās muižu īpašnieces hercogienes Annas vēlēšanās izdarītā inventarizācija. Tā veikta ar īsti vācisku precizitāti un par todienu zemnieku stāvokli liecina kāda piezīme: "Viens zirgs, viena ķēve un viens kumeļš atrodas muižā, kurus pametuši aizbēgušie zemnieki".

Domājams, ka Vircavas muiža nodibināta neilgi pēc Kurzemes hercogistes dibināšanas, tas ir pēc 1562. gada, jo ap 1570. gadu hercogs Vircavā uzcēlis staltu un greznu pili, kura sa-



- Vircavas centrā tuvu blakus jaunais un vecais — pagāsta valdes un kopsaimniecības administrācijas ēka un
- Vēsturiskais "Kavalieru nams" — Vircavas vidusskola





• Dabas stūrītis Vircavas parkā



glabājusies līdz mūsdienām. Tajā izvietota Vir-  
cavas vidusskola.

Vircavas upe bijusi plata un dziļa. Par to  
liecina tas, ka Lielvircavas barons 1578. gadā  
Kurzemes hercogam Gothardam Ketleram iz-  
devis kuģošanas tiesības Vircavas upē. Pēc ļau-  
žu nostāstiem Vircavas upe vairs netek savā  
īstajā gultnē, bet raktā kanālā, ko ūdens ar  
laiku izveidojis par upi. Domā, ka upes gultne  
apmēram pirms 300 gadiem mainīta turpat pā-  
ris kilometru garumā — no Vikmaņiem augšpus  
un Krastiņiem leļpus Vircavas. Par kuģošanu  
runā arī dati, ka Vircavā bijušas buru austuves.

Interesanta arī tā laika zemkopība: ierīkoti  
tā sauktie aizsprostu tīrumi (polderi). Vircavas  
upe dažās vietās (pie Vircavas un Ķīļu muižas  
laukos) aizprosta, tā zemāko tīrumu vietā radot  
seklus ezerus. Tīrumi zem ūdens turēti ilgāku  
laiku (parasti 6 gadus), tad ūdens nolaists, un  
dūņām mēslotajā tīrumā sēta labība. Tur raža  
bijusi 2-3 reizes lielāka.

Muižu un pils īpašnieku maiņa radīja arī  
jaunu rosmi. Tā, hercogiene Anna Ivanovna  
bieži uzturējās Vircavā 16. gadsimtā celtajā  
Ketlera pilī, taču ar laiku jaunajai hercogienei

tā apnika un viņa 1726. gadā lika sev uzcelt jaunu pili, daudz greznāku par veco. Veco pili nenojauca, bet atataja par hercogienes galma kavalieru māju. Tāpēc tagadējo skolas ēku dažbrīd sauc arī par Kavalieru namu. Ap 1727. gadu pilij vairāk pieskaņoja arī parku upes otrā krastā. Tur aleju krustojumos ierīkoja strūklakas un baseinus ar mākslīgi veidotām saliņām. Izveidota brīnišķīga vieta ar paviljonu un greznu uzvelkamo tiltu, kas pāri upei veda no pils uz parku. Šeit bija Kurzemes valdnieces Annas un viņas galma vasaras rezidence. Tepat viņai iepatikās arī izmanīgais un uzmanīgais Ernests Birons, kuram hercogiene Anna, kļuvusi par Krievijas ķeizarieni, uzdāvināja Vircavas un citas apkārtnes muižas. Sākās slavenā arhitekta Rastrelli laikmets. Pēc viņa būvmeta Vircavas pils tika pārbūvēta, ārēji un iekšēji mākslinieciski izdaiļota. Pēc hercogvalsts izbeigšanās, pils 1795. gadā pārgāja Krievijas valsts īpašumā. Greznā pils stipri cieta jau 1812. gadā Napoleona iebrukumā un 1870. gadā to pārbūvēja krievu karaspēka vajadzībām, iznīcinot pēdējās skaistuma paliekas. Krievu karaspēks atradās pilī no 1878. līdz 1908. gadam, kad to pameta. Pēdējo "varoņdarbu" 1919. gadā izdarīja Ber-

monta karaspēks, kas tajā kādu laiku turēja zirgus, bet pēc tam nodedzināja.

Patreiz Vircavas pagasta pašvaldība organizē parka restaurācijas darbus.

Pie Vircavas muižas, sākot ar 1818. gadu, pastāvēja muižas pagasts un tajā ietilpuši Latvijas brīvvalsts laikā par patstāvīgām administratīvām vienībām izveidotie Svētes un Vecsvirlaukas pagasti. Sākotnēji svarīgākā bijusi pagasta tiesa un tikai 1866. gadā par galveno pārvaldes orgānu noteikta pagasta valde.

Atceroties ļaužu izsūtīšanas un iznīcināšanas akcijas 1940.-1949. gados, jāpiemin arī tas lielais posts, ko Vircavas pagastam atnesa Pirmais pasaules karš. Klīstot svešumā, bēgļu gaitās, vircavnieki bija zaudējuši 500 zirgu, 1400 liellopu, 2400 sīklopu. Karš bija iznīcinājis vai stipri sapostījis 94 dzīvojamās mājas, 114 lopu kūtis, 52 klētis, 91 labības šķūņu vai riju. Taču privātā iniciatīva nedaudzos gados kara brūces sadziedēja, un 1939. gadā pagastā bijusi 321 saimniecība, kurās plašos apmēros audzēti kvieši, āboliņš, cukurbietes, labi nostādīta lopkopība. Par to liecina arī saimniecisko organizāciju skaits, kas tajā laikā darbojušās pagastā. Krāj-

aizdevu sabiedrība, savstarpējā ugunsapdrošināšanas biedrība, lopkopības biedrība, piensaimnieku sabiedrība, cukurbiešu audzētāju biedrība, lauksaimniecības biedrība. Pagasta ļaužu biedrošanās brīvība tika aizliegta ar pirmajiem padomju varas dekrētiem 1940. gadā un, kaut tagad atļauts, vēl nav sasniegusi brieduma stāvokli. Pārāk apcirstas tautas zaļā koka saknes.

Virnavas pagastā tagad saimnieko divu kopsaimniecību un vienas valsts saimniecības kolektīvs, un blakus tiem veidojas zemnieku saimniecības, savos īpašumos sāk atgriezties bijušie saimnieki vai viņu mantinieki.

Joprojām galvenie zemes izmantotāji ir kolektīvie lielsaimnieki. Kopsaimniecībām "Rosme" — 3290, "Virnavai" — 1992 un valsts saimniecībai "Oglaine" — 2196 hektāri lauksaimnieciski izmantojamās zemes.

Zemes auglība pārsniedz rajona vidējo. Taču neviena no trijām saimniecībām nevar lepoties ar augstām ražām vai pienīgām govīm. Līmenis ir viduvējs, bet saimniecību ekonomika slīd uz leju. Vadītāji meklē iespēju ceļam uz

augšu, taču labāku par saimniecību privatizāciju, šķiet, nevarēs atrast.

Deviņdesmit deviņu kvadrātkilometru lielajā Vircavas pagastā dzīvo nedaudz pāri diviem tūkstošiem iedzīvotāju, no kuriem lielākā daļa saistīta ar lauksaimniecību. Iedzīvotāju apkalpošanai, kā katrā pagastā, darbojas patērētāju biedrības veikali, sadzīves pakalpojumu punkti, ēdnīcas saimniecību centros un skolā. Ir divas (Vircavas un Rosmes) sakaru nodaļas. Tautas zaļais zars ir Vircavas vidusskola, kurā skolēnu skaits parasti ir nedaudz pāri diviem simtiem. Skolai 1991. gadā aprit 155. darbības gads. To kopā ar pagasta sabiedrību un bijušajiem absolventiem svin 52 cilvēku lielais skolas personāls. Skolotāji aizvien ir radoši un aktīvi, viņi vada arī gandrīz visus pagasta mākslinieciskās pašdarbības pulciņus. Savukārt jau pieminētais Vircavas parks 300 gadu jubileju varēs atzīmēt 1993. gadā.

Atbilstoši lielsaimniecību izvietojumam, organizēta medicīniskā palīdzība ar ambulanci pagasta centrā un feldšeru punktiem "Rosmē" un "Oglanē". Iedzīvotāji īpaši pateicās "Oglaines" feldšerei Intai Eglei, kura uz saviem pleciem

nes visu piecsimt iedzīvotāju apkalpošanas smagumu. Vircavnieki lepojas ar vienu no visveicākajām aptiekām rajonā. To 1887. gadā "Mītnās" atvēris provizors Kārlis Vildbergs.

Gara un bagāta ir Vircavas pagasta kultūras dzīves vēsture. Pagasta izglītības biedrība dibināta 1909. gada 31. maijā. Biedrības dvēsele bijis Vidus-Kutēnu mājas saimnieka dēls Žanis Aufmanis. Viņa mājās ar teātra izrādi un deju zaļumos dibināšanas gada 12. jūlijā svinēti arī biedrības atklāšanas svētki. Tā laika ļaužu uzņēmību un pieticību raksturo ieraksts Žaņa Aufmaņa dienasgrāmatā. Tajā teikts, ka skatuvi iekārtoja Vidus Kutēnu plašajā labības šķūnī Dekorācijas izgatavoja turpat uz vietas, nopērkot tikai piemērotas tapetes. Priekškaru pagatavoja, sašujot palagus. Aktieri kopā ar aktrīsēm grimējās bijušajā rijā pie mazas petrolejas lampiņas. Un tomēr, neskatoties uz visām neērtībām, Aleksis Mierlauks, Gustavs Žibalts, Amtmanis-Briedītis, Tija Banga, Berta Rūmniece, Pēteris Rudzītis, Alise Brehmane, Volde-mārs Švarcs, Otilija Muciniece, Augusts Kokalis (Neilands) u.c. no Rīgas Jaunā teātra uzveda lielisku lugu "Visu dvēseļu diena".

Vircava arī šodien piesaista rajona un pat republikas kultūras darba organizatorus, kas šeit rīko bērnu un folkloras svētkus, teātra dienas un spartakiādes. Bez pagasta kultūras nama darbojas klubi "Rosmē" un "Oglainē". Dažādos pasākumos — deju, vokālistu un instrumentālistu ansambļos darbojas bērni un pieaugušie.

No pagasta nākuši daudzi ievērojami cilvēki. Vircavas "Vidus Zīgeļos" dzimis agronoms Jānis Bisenieks — Jelgavas lauksaimniecības biedrības un citu saimniecisku organizāciju vadītājs, "Pūčos" — laikrakstu un grāmatu izdevējs Pūcišu Ģederts, "Kančos" — skatuves mākslinieks Jēkabs Duburs, "Stepēnos" — dzejnieks Stepermaņa Krustiņš, "Lielžagatās" — skatuves glēznotājs Arvīds Spertāls. Tēlnieks Teodors Zaļkalns Jačūnu kapsētā veidojis skais-tu pieminekli skolotājam Jānim Gaujam, ieroču biedri turpat nolikuši piemiņas plāksni 6. Tuku-ma kājnieku pulka komandierim Mangulim.



## Zaļenieku pagasts

Zaļenieki — ļoti sena apdzīvota vieta. Par to stāsta divdesmit seši senatnes pieminekļi un atklājumi Gauriņu, Bušu un Būdnieku apmetnēs, Brūžu, Ķēķu un Melno dzirnavu senkapos. Par šī novada varonīgajiem ļaudīm rakstījis arī Rīmju hronikas autors: “Kaujās, kas norisinājās 1259. gadā, viņi neatkāpās no Tērvetes vaļņiem, kaut gan ienaidnieks ap pili bija uzcēlis tik drausmīgas aplenkšanas mašīnas, ka, tās redzot, sirdij bija jāiedrebas.” Vēlākos laikos, 1905. gadā, pret tiem pašiem tautas apspiedējiem cēlušies daudzi pagasta ļaudis. Astoņu cara soda ekspedīcijas nošauto mirstīgās atliekas glabā kapavietas Putnudārzā, Briņķu māju laukā, Zaļās muižas parkā un Vīnakalnā. Vēlāk — 1915. gada vasarā, Pirmā pasaules kara sākuma posmā, pagastu kā bēgļi atstāja apmēram 98 procenti iedzīvotāju. Viņi no bēgļu gaitām atgriezās izpostītā vidē, taču brīvā Latvija bija radījusi jaunu spēku un enerģiju, rosīgi darbojās vecsaimnieki un muižu sadalīšanas rezultātā radušies jaunsaimnieki, Latvijas atbrīvošanas cīņu dalībnieki un bijušie muižu kalpi.

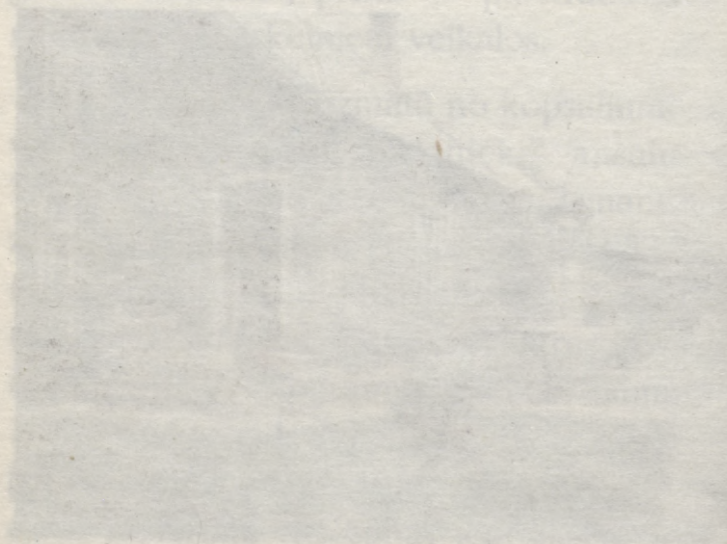
Latvijas valsts statistikas pārvaldes izdotajā grāmatā "Pagastu apraksti" (Rīgā, 1935.g.) par Zaļenieku un Jēkabnieku pagastu (tagad abi toreizējie pagasti apvienoti) teikts, ka te 1935. gadā darbojušās — septiņas vēja, ūdens vai motora dzirnavas, trīs pienotavas vai krejotavas (kooperatīva piensaimnieku sabiedrība "Ražotājs" ar savu namu), divas zāgētavas un desmit veikali. Ilgus gadus pastāvēja biedrība "Konzums". 13437 hektārus aramzemes izmantoja 605 saimnieki, kuriem bija pietiekami daudz graudu malšanai, piena — pārstrādāšanai un naudas — iepirkumiem veikalos.

Tagad valsts pārzinātā no kopsaimniecībām veidotā agrofirma "Zaļenieki" apsaimnieko 7944 hektārus lauksaimniecībā izmantojamās zemes un caurmērā no hektāra iegūst 33,3 centnerus graudu un 340 centnerus cukurbiešu (pēdējo triju gadu dati). No katras govys gadā izslauc 4089 kilogramus piena. Saimniecībā 1990. gadā izveidotā palīgražošanas nozare (gaļas pārstrāde, mazgāšanas līdzekļu un celtniecības materiālu ražošana) iepriekšējo rentabilitātes līmeni — 1,5 % — pacēlusi līdz 28 procentiem. 1990. gadā iegūtā peļņa — 3 miljoni rubļu — dod iespēju paplašināt un tālāk



- Dzejnieces Aspazijas bērnības zeme — “Daukšas”
- Jaunā zemnieka Ulda Ziediņa “Zemzari”

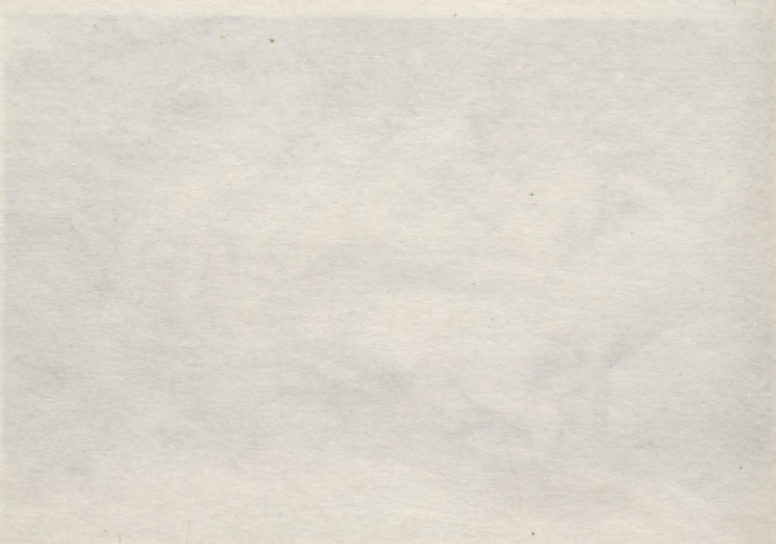
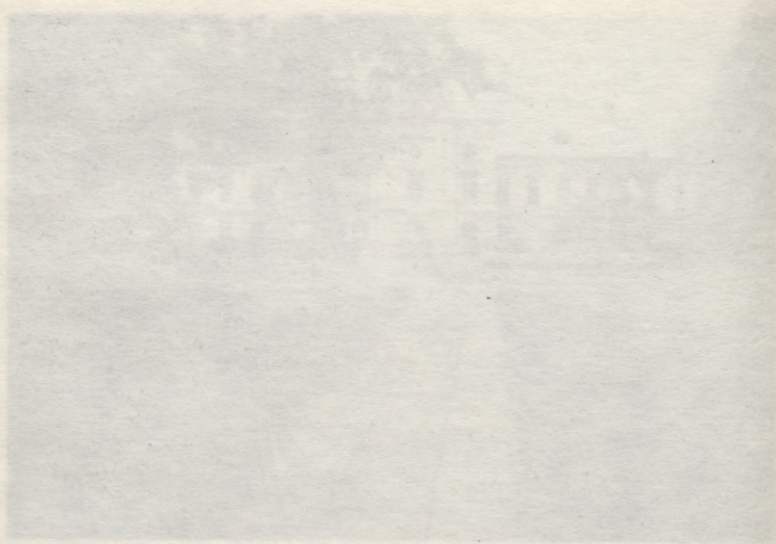
Faint, illegible text at the top of the page, possibly a title or introductory paragraph.



Faint, illegible text at the bottom of the page, possibly a conclusion or a signature.



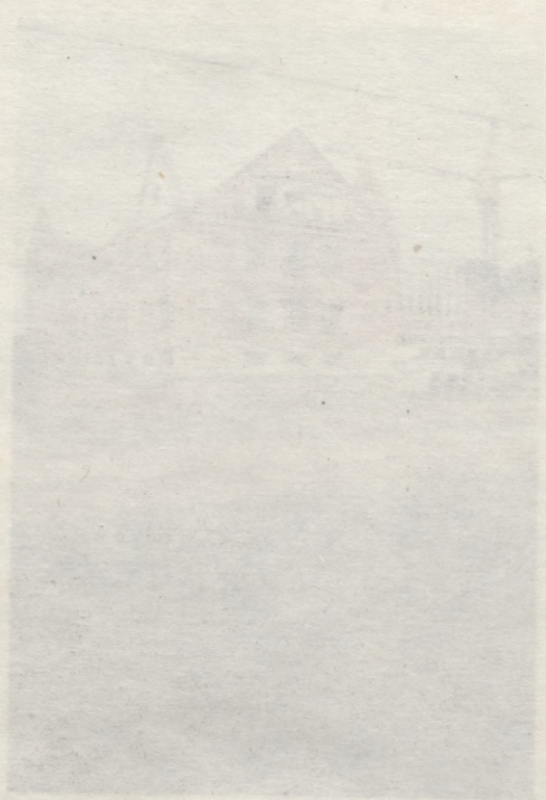
- Zaļenieku lauksaimniecības skola
- Agrofirma "Zaļenieki" reprezentē cūkkopību.



Handwritten text at the bottom of the page, possibly a signature or a note. The text is mirrored and appears to be bleed-through from the reverse side of the page.



- Top Zaļenieku pašvaldības un agrofirmas "Zaļenieki" administratīvais centrs



For further particulars in reference to the  
educational course

attīstīt pamatražošanu un labāk risināt strādnieku sadzīves apstākļus.

Paralēli valsts lielsaimniecībai aizvien plašāk sazarojas zemnieku ģimeņu saimniecības. 1991. gada 1. jūlijā to jau ir pāri trīsdesmit.

Pagasta lielsaimniecība, kurai ilgus gadus zemes un īpašumu izmantošanā bija monopolitības, kaut arī ar grūtībām, taču rūpējās arī par celtniecību. Zaļeniekos redzam daudzdzīvokļu namus, jaunu ēdnīcu, fermas, graudu kalni, asfaltētus ceļus un laukumus. Turpinās dabas gāzes maģistrāles izbūve, nobeigumam tuvojas bērnodārza kompleksa projektēšana. Pašā ciemata centrā top pagasta valdes un lielsaimniecības administrācijas ēka. Tai blakus agrākos gados uzceltais rajona patērētāju biedrības universālveikals. Atsevišķā namā no līdzšinējām šaurajām telpām šogad pārnāks sakaru nodaļa, automātiskā telefona centrāle 600 abonentu apkalpošanai.

Zaļenieku centrā, varenu parka koku ieskauta, ir pēc Kurzemes hercoga Ernesta Johana Birona pavēles un slavenā dāņu arhitekta Severina Jensena (Bartolomeo Rastrelli līdzdarbinieka) meta celtā Zaļās muižas pils. Tā vēlāk

daudzkārt pārbūvēta un restaurēta. Nodibinoties Latvijas valstij, 1920. gadā šeit iekārtoja ģimnāziju. Vēlāk, padomju varas laikā, mācību iestāde pārkārtota par lauksaimniecības kadru skolu, lauksaimniecības, tad ekonomikas tehnikumu. Tagad tā ir lauksaimniecības skola (90 audzēkņi) un sagatavo zemkopjus un mājsaimnieces. Simtiem lauksaimniecības kadru skolas, vēlāk — tehnikuma absolventu strādā Latvijas laukos, viņi Zaļenieku vārdu aiznesuši visos novados. Vēl tālāk un plašāk sava dzimtā novada vārdu pauduši daudzie latviešu kultūras darbinieki.

Zaļenieku “Daukšas” — dzejnieces Aspazijas dzimtās mājas. Te iekārtots un darbojas memoriālais muzejs. Zaļeniekus daudzreiz apmeklējis Aspazijas dzīves biedrs rakstnieks Rainis. Te pie Zaļenieku — Tērvetes ceļa aug arī viņa 1922. gadā stādītais ozols. Tikai visvecākie pagasta iedzīvotāji un novada kultūrvēstures pētnieki zina, ka 1894. gadā celtā Sadraudzības biedrības nama (tagadējā kultūras nama) atklāšanas runu teicis dzejnieks Jānis Rainis, toreiz gan kā laikraksta “Dienas Lapa” redaktors Jānis Pliekšāns.

“Meļos” dzīvojis rakstnieks Pāvils Rozītis, kas romānā “Zemes prieks” attēlojis Ūziņu apkārtnes ļaužu sadzīvi.

Zaļenieku pagastu par savējo sauca angļu un vācu autoru tulkotāja Ilga Melnbārde, grafiķi — Arturs Apinis un Ēriks Dzenis, pianists Pauls Šuberts, rakstnieks Valdis Grēviņš, aktieris Vilis Bergmanis, literatūrzinātnieks Viktors Hausmanis.

No Zaļenieku “Kalēju Ikvildēm” savā laikā dzīvē izgājis Jānis Bergs, kas kļuvis par ļoti populāru lauksaimniecības zinātnieku, profesoru, Latvijas Universtātes Agronomijas fakultātes dibinātāju un tās pirmo dekānu. Viņam pateicīgie lauksaimniecības zinātnieki un speciālisti 1988. gadā uzcēluši pieminekli Latvijas Lauksaimniecības universitātes mācību centrā Vecaucē. Pie pirmajiem latviešu censoņiem piešķaitāma “Mazkauliņos” dzimusī pirmā latviešu sieviete — ārste Klāra Hibšmane un “Dimzēnos” dzimušais farmakologs Eduards Svirlovskis (apbedīts Ūziņu kapos). Zaļenieku kapos dus 1921. gadā mirušais jurists un valodnieks Stērstu Andrejs, kas 1879. gadā sarakstījis latviešu valodas gramatikas grāmatu ar zinātnisku

ievirzi un kopā ar Matisu Kaudzīti sastādījis tolaik skolās ļoti populāro lasāmgrāmatu "Sēta un skola". Stērstu Andrejam kapa pieminekli veidojis tēlnieks Mārtiņš Zaurš.

Šie un citi darbinieki veidojuši to kultūras slāni, uz kura balstās mūsdienu Zaļenieku kultūras dzīve. Spēcīgs kolektīvs un ar visdziļākajām saknēm ir kultūras nama amatierteātris, kuru kopš 70. gadu otrās puses vada režisors Guntis Krūmiņš. Lielu ieguldījumu skatuves mākslas attīstībā devuši režisori — M. Pile, G. Kugrēns, V. Zelmene. Pati pirmā teātra izrāde Zaļeniekos notikusi 1873. gadā "Kauliņu Pada-ru" mājās, izrādot Ādolfa Alunāna lugu "Icigs Mozus". Paši pirmie entuziasti — galdniekmeistars Mellups, orķestra dalībnieks Jānis Steglavs, jaunais māju saimnieks Kārlis Brīvnieks. Pēc nedaudz gadiem pašdarbniekiem jau vajadzējis plašāku telpu. Tā tapis Sadraudzības biedrības nams, kuram pēc diviem gadiem varēsim svinēt 100 gadu jubileju. Pirmajai pagasta izglītības iestādei — deviņgadīgajai skolai jau šogad apritēja 110. gadskārta.

Zaļenieku kora dziesmas skanējušas visā Latvijā. Visilgāk kori vadījis diriģents Krasts,

skolotājs Melbārdis, komponists Pauls Šuberts. Orķestris spējis kopā noturēties vairāk nekā trīsdesmit gadus, to dalībnieku kodols nav mainījies. Darbojas arī jauniešu, vidējās paaudzes un bērnu ansambļu dejojāji, disko puīši un reizumis arī dzejas un mākslas mīlotāji savā “Labo mūzu klubā”. Jauno paaudzi ar savu aktīvo darbību apsteidz pensionāru klubs “Sarma”. Individuālisti ir rokdarbniekieki, taču viņiem, sanākot kopā gada izstādē, sasniegumi ir iespaidīgi — 36 rokdarbnieki izstādīja 175 darbus.

Kultūras nama darbinieki tagad saka: “Beidzot esam atkāpušies no samākslotajām padomju tradīcijām un meklējam ceļu atpakaļ pie latviešu tautai raksturīgajiem svētkiem un ieražām.”



Izdevums sagatavots uz rajona un pagastu  
pašvaldību un kultūras pieminekļu  
aizsardzības inspekcijas datu pamata.

Roberta Mazjāņa teksts

Agra Šiliņa fotoattēli

Bruno Šica noformējums



## JELGAVAS RAJONS 1991. GADS. PROSPEKTS.

Parakstīts iespiešanai 1992. g. 2. 01. Formāts 60x84/16,  
ofsetpapīrs N<sup>o</sup> 1. Ofsetiespiedums. 13,25 izd. loksnes,  
laidiens 2000 eks. Pas. N<sup>o</sup> 89.  
Iespiests Bauskas tipogrāfijā, 229300, Bauskā, Rīgas ielā 26.

LATVIJAS NACIONĀLA BIBLIOTEKA



0306112887

15 JELGAVAS RAJONS  
1991. GADS

Kontroleksemplars



Izdevums sagatavots uz  
rajona un pagastu pašvaldību  
un kultūras pieminekļu  
aizsardzības inspekcijas datu  
pamata.

Roberta Mazjāņa teksts  
Agra Šiliņa fotoattēli  
Bruno Šica noformējums

Izdevējs: Jelgavas rajona Tautas deputātu padome.